

ОДЕСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МОТРЕЧКО Віра Володимирівна

УДК 352:323.2-053.81(477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

25.00.04 – місцеве самоврядування

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В.В. Мотречко

Науковий керівник

Куц Юрій Олексійович,
д.держ.упр., професор

Одеса – 2018

АНОТАЦІЯ

Мотречко В.В. Організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.04 «Місьцеве самоврядування». – Одеський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України, Одеса, 2018.

У дисертаційному дослідженні запропоновано вирішення актуального наукового завдання, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики та розробці практичних рекомендацій з її вдосконалення.

На основі аналізу теоретичних засад діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо формування та реалізації молодіжної політики в Україні, а також узагальнення досвіду країн-членів ЄС систематизовано вітчизняні й зарубіжні наукові напрацювання щодо визначення поняття «молодь», змісту та напрямів молодіжної політики. Наголошено, що роль і місце молоді у розробці та реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування має кардинально змінитися – молоді люди повинні одночасно виступати об'єктом і суб'єктом молодіжної політики. При цьому суб'єкти місцевого самоврядування в умовах децентралізації повинні отримати більше повноважень і ресурсів для ефективного вирішення питань молоді на місцевому рівні й створення умов для її активного залучення до життя територіальних громад.

Визначено особливості понятійно-категорійного апарату, інституційного та нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування при формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні. Наголошено, що існуючі в українському законодавстві норми, які визначають

такі поняття, як «дитина», «малолітній», «неповнолітній», «підліток», «молодь», не корелюються між собою й іноді встановлюють різні верхні вікові межі для однієї й тієї ж категорії людей.

Зазначено, що вирішенням проблемних питань молоді в Україні опікується значна кількість інституцій: міністерства, ЦОВВ, органи місцевої влади, діяльність яких здебільшого є непорядкованою, носить несистемний характер і не має загально визначеного стратегічного напрямку розвитку. Одночасно із недоліками інституційного забезпечення, нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з молодіжною проблематикою, ґрунтуються на застарілих нормах, що мають радянське походження, і не відповідають сучасним потребам та інтересам молоді.

В результаті дослідження визначено роль місцевого самоврядування у сфері соціалізації молоді у вже сформованих громадах, кожна з яких характеризується своїми особливими рисами (культура, традиції, релігія, політика, економіка, соціальна сфера, право, тощо). Кожне суспільство по-своєму унікальне, і молоді люди повинні подолати багато перешкод для інтеграції в нього. Саме органи місцевого самоврядування, з владними повноваженнями сприяють процесам соціалізації молоді на місцевому рівні. Цей процес також описаний у дисертації.

Узагальнено наукові підходи у визначенні інституційних та нормативно-правових основ діяльності суб'єктів місцевого самоврядування в Україні при формуванні та реалізації молодіжної політики. В роботі висвітлено особливості адміністративної структури функціонування представницьких органів місцевого самоврядування. Їхня діяльність зосереджена на розробці та реалізації молодіжної політики, затвердженні відповідних цільових програм, реалізації заходів, надання послуг. Зроблено аналіз іноземного, переважно західноєвропейського адміністративного досвіду у цій сфері.

Досліджено питання якості надання адміністративних послуг населенню, зокрема молоді, через систему ЦНАПів із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено, що переліки

адміністративних послуг органів місцевого самоврядування, пов'язаних з вирішенням проблем молоді на місцевому рівні, дуже різняться між собою, що створює нерівні умови для їх отримання. З огляду на іноземний управлінський досвід у сфері надання адміністративних послуг населенню та перспективи реформування української системи органів місцевого самоврядування рекомендовано спрогнозувати розширення переліку адміністративних послуг та мережі ЦНАПів, а також створити мобільні пересувні центри.

Визначено напрями вдосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування, що опікуються питаннями молоді, а саме: запропоновано нові форми їх роботи (створення молодіжних центрів, проведення конкурсів молодіжних проектів та ін.); доведено необхідність об'єднання різних структурних підрозділів в єдині департаменти або управління в органах місцевого самоврядування. Встановлено, що система публічного управління України належним чином не заохочує молодь працювати на державній службі та в органах місцевого самоврядування. Низький рівень оплати праці, обмеженість можливостей кар'єрного зростання та вирішення соціально-побутових умов знижують вмотивованість молоді. Для вирішення цього питання розроблено та запропоновано алгоритми, що затверджені відповідними місцевими розпорядчими документами, в яких визначено порядок організації та проведення професійних стажувань молоді в органах місцевого самоврядування, а також подальшого залучення (працевлаштування) перспективної молоді в органах місцевого самоврядування, комунальних установах та закладах.

Обґрунтовано необхідність розширення координаційної взаємодії як засобу удосконалення реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування. Вказано, що саме координаційна взаємодія є дієвим засобом перетворення молоді з об'єкта молодіжної політики в об'єкта. Актуалізовано необхідність розширення взаємодії між органами місцевого самоврядування та місцевими органами державної влади: обласними та районними державними адміністраціями. Зазначено, що координація дій усіх акторів молодіжної

політики на місцевому рівні сприятиме підвищенню її ефективності. Вказано на необхідність узгодження положень місцевих цільових програм з виокремленням загальної та особливої частини.

Розкрито особливості розробки та реалізації суб'єктами місцевого самоврядування молодіжних цільових програм. Наголошено на необхідності застосування проектного менеджменту для організації й проведення суб'єктами місцевого самоврядування конкурсів молодіжних проектів. Розроблено практичні рекомендації з формування організаційно-управлінського алгоритму вдосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування при впровадженні молодіжної політики на місцях. Вони комплексно поєднують у собі рекомендації зі створення відповідних структурних одиниць у представницьких органах місцевого самоврядування, встановлюють необхідні вимоги до їх кадрового та кваліфікаційного складу, визначають перелік принципово нових напрямів діяльності та функціональних повноважень таких підрозділів, а також форми роботи з вирішення проблемних питань молоді на місцевому рівні.

Окреслено європейський вектор розвитку реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України, в русі за яким важливе місце займає розвиток неформальної освіти, надання якісних послуг молодим громадянам, розширення обміну інформацією (проведення опитувань, інформування молоді через різні джерела), розширення форм залучення молодих людей до процесу прийняття рішень, проведення тренінгів, створення структур для консультацій та партнерства між державою з одного боку та молоддю і молодіжними організаціями, з іншого, стимулювання інноваційності.

Здобувачем надано обґрунтування необхідності залучення молоді до функціонування представницьких органів місцевого самоврядування та розроблено схему залучення перспективних молодих людей до системи державного управління на місцевому рівні. Визначено форми адаптації іноземного адміністративного досвіду суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Запропоновані рекомендації, що дозволяють вдосконалити національну модель молодіжної політики. Теоретичне обґрунтування надається перспективним тенденціям розвитку суб'єктів місцевого самоврядування та вдосконалення їх діяльності структурних підрозділів, які займаються питаннями дітей та молоді. Зокрема визначено нові форми їх функціонування, обґрунтовано необхідність об'єднання структурних підрозділів в інтегровані підрозділи місцевого самоврядування України. Запропоновано шляхи удосконалення адміністративного механізму шляхом залучення центрів, що надають адміністративні послуги, та розширення списку адміністративних послуг, що вирішують проблеми молоді на місцевому рівні.

Ключові слова: молодіжна політика, суб'єкти місцевого самоврядування, публічне управління, децентралізація, органи місцевого самоврядування, молодіжна політика, молодь, організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування, молодіжні центри, молодіжний працівник.

ABSTRACT

Motrechko V. V. The organization of local self-government subjects activities concerning youth policy realization.– Manuscript.

The Thesis for a Candidate Degree in Public Administration. Speciality 25.00.04 – Local Self-Government. – Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Odessa, 2018.

The thesis is dedicated to the solving of an actual scientific problem which lies in theoretical and methodological grounding of local self-government subject's activities organization while the youth policy realization at the local level is realized and practical recommendation of its improvement development.

On the basis of theoretical foundations of local self-government subject's activities organization while the youth policy realization in Ukraine and EU member states experience generalization it is systematized national and foreign scientific developments on concept of "youth" definition of and youth policy trends. It is emphasized that the role and place of youth in the youth policy development and implementation by local self-government subjects must radically change – young people have to simultaneously act as the object and subject of youth policy. Herewith, local self-government subjects in a decentralized environment should receive more powers and resources for effective solution of youth issues at the local level and creation of conditions for its active involvement in the life of territorial communities.

The features of the conceptual-categorical apparatus, institutional and normative-legal support of the local self-government subjects' activities in the youth policy formation and implementation in Ukraine are determined. It is stressed that existing in the Ukrainian legislation the norms defining such concepts as "child", "minor", "teenager", "youth" do not correlate with each other and sometimes set different upper age limits for the same category of people.

It is noted that a significant number of institutions are responsible for solving the problem issues of youth in Ukraine: ministries, CEBs, local authorities, whose activities are mostly disorderly, is unsystematic and does not have a well-defined strategic direction of development. Along with the institutional support disadvantages, regulatory legal acts which regulate youth issues are based on outdated standards of Soviet origin and do not meet the young people current needs and interests.

As a result of the research the role of local self-government in the sphere of youth socialization in already formed communities, each of them is characterized by their own special features (culture, tradition, religion, politics, economics, social sphere, law etc.), is defined. Every society is unique in it's own way and young people have to overcome many barriers to integrate into it. They are the bodies of local self-government that are delegated authorities contributing to youth socialization processes locally. This process is also described in the thesis.

The scientific approaches in defining institutional and normative and legal bases of local self-government subjects activities in Ukraine while forming and realizing youth policy are regulated. The peculiarities of administrative structure of local self-government representative bodies functioning are exposed in the thesis. Their activity is focused on youth policy development and realization, corresponding target programs approval, activities realization, providing services. The analysis of foreign, mostly West European administrative experience in this sphere is made.

The question of the quality of administrative services to the population providing, in particular the youth, through the system of CNAPs with the use of modern information and communication technologies is researched. It is determined that the list of administrative services of local self-government bodies related to youth problems solving at the local level varies widely, creating unequal conditions for obtaining them. Given the foreign administrative experience in the providing administrative services to the population area and the prospects for reforming the Ukrainian system of local self-government, it is recommended to predict the expansion of the list of administrative services and the network of CNACs, as well as to create mobile centers.

The directions of local self-government bodies' activities improvement that deal with youth issues are determined, namely: new forms of their work are proposed (creation of youth centers, youth projects competitions, etc.); it is proved necessary to combine different structural subdivisions into single departments in local self-government bodies. It is established that the public administration system of Ukraine does not properly encourage young people to work in the civil service and in local self-government bodies. Low wages, limited opportunities for career development and the solution of social and living conditions reduce the motivation of young people. To resolve this issue, algorithms approved by the relevant local administrative documents are developed and proposed, in which the procedure for organizing and conducting professional youth internships in local self-government bodies, as well as further attraction (placement) of promising young people in local self-government bodies, communal institutions and institutions is determined.

The necessity of coordination expanding as a means of improving the youth policy implementation by the local self-government subjects is substantiated. It is specified that coordination is an effective mean of transforming youth from the object of youth policy into an subject. The necessity of expanding interaction between local self-government bodies and local government bodies has been updated: regional and district state administrations. It is noted that coordination of all youth policy actors' actions at the local level can help increase its efficiency. The necessity of coordinating the provisions of local target programs with the singularization of the general and special part is indicated.

The features of development and realization by the subjects of local self-government of the youth target programs are revealed. The necessity of project management application for organizing and youth projects conducting contests by local self-governance bodies is emphasized. Practical recommendations for the formation of organizational and managerial algorithm for improving the activities of local self-government actors with the youth policy implementation on the local level are developed. They comprehensively combine the recommendations for the creation of the corresponding structural units in the representative bodies of local self-government, establish the necessary requirements for its personnel and qualification composition, determine the list of fundamentally new activity directions and functional powers of such units, as well as work forms on solving the problem issues of youth at the local level.

The European vector of development of the youth policy implementation by the local self-government subjects of Ukraine is outlined, in which the development of informal education, provision of high-quality services to young citizens, expansion of information exchange (conducting of surveys, informing youth through different sources), extension of the forms of involvement of young people to the decision-making process, training, creation of structures for consultations and partnerships between the state on the one hand and youth and youth organizations, on the other hand, stimulating innovation etc.

The recommendations are proposed that are able to improve the youth policy national model. The theoretical grounding is given to prospective trends in local self-government subjects and their structural subdivisions activities improvement that are occupied with children and youth issues. In particular new forms of their functioning are defined, the necessity of wherein said structural subdivisions to be united into integrated departments of local self-government of Ukraine is proved. The ways in organizing administrative mechanism improvement by involving centers providing administrative services and widening the list of administrative services solving youth problems at local level are proposed.

The candidate for a degree has given the grounding for the necessity of engaging of young people in representative bodies of local self-government functioning and the scheme of engaging perspective young people in public administration system at the local level is developed. The forms of foreign administrative experience adaptation by local self-government subjects in Ukraine while state youth policy realization is defined.

Key words: local self-government, public administration, decentralization, local self-government subjects, local self-government bodies, youth policy, youth, local self-government subjects activities organization, youth centers, youth worker.

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Мотречко В. В. Молодь як суб'єкт державотворчих процесів: теоретичні засади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. – № 2 (46). – С. 309 – 316.

2. Мотречко В. В. Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС та перспективи її імплементації в Україні. *Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон. зб. наук. праць*. 2014. – Вип. 2 (12). URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/index.html>. Дата звернення: 20.12.2014

3. Мотречко В. В. Державна молодіжна політика на регіональному рівні в Україні: на прикладі Сумської області та міста Суми. *Теорія та практика державного управління*. 2014. – Вип. 4 (47). – С. 295 – 303.

4. Мотречко В. В. Надання адміністративних послуг на місцевому рівні у сфері реалізації державної молодіжної політики України. *Теорія та практика державного управління*. 2015. – Вип. 2 (49). – С. 257 – 263.

5. Мотречко В. В. Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. – Вип. 2 (62). – С. 151 – 156.

6. Motrechko Vira. Implementation mechanisms of the youth policy at the regional and local levels in Ukraine. *European political and law discourse*. 2016. – Vol. 3, issue 1. – P. 142 – 148.

7. Мотречко В. В. Взаємодія органів публічної влади в процесі формування та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. *Збірник наукових праць ДонДУУ «Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін»*. Серія «Державне управління». Т. XIX, вип. 305. Маріуполь, ДонДУУ, 2018. С. 37-49.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Мотречко В. В. Сучасні напрями державної молодіжної політики на регіональному рівні. *Публічне управління: виклики XXI століття* : матеріали XIII Міжнар. наук. конгресу. Харків, ХарPI НАДУ 2013. – С.101–103.

10. Мотречко В. В. Проблеми формування і реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні. *Актуальні проблеми публічного управління в Україні* : матеріали «круглого столу». Суми, 2014. – С. 100 – 104.

11. Мотречко В. В. Молодіжна політика: досвід Сумської міської ради в організації оздоровлення дітей та молоді на місцевому рівні. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали VIII регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Дніпропетровськ, ДРІДУ НАДУ, 2014. – С. 225 – 228.

12. Мотречко В. В. Особенности организации неформального образования молодежи в Европе. *Инновационные технологии реализации приоритетных направлений государственной молодежной политики в Российской Федерации* : материалы Всеросс. науч.-практ. конф. Уральского гос. ун-та физической культуры. Челябинск, 2015. – С. 83 – 86.

13. Мотречко В. В. Напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування України з реалізації молодіжної політики на місцях та активного залучення молоді до цих процесів. *Публічне управління: стратегія реформ 2020* : матеріали XIII Міжнар. наук. конгресу. Харків, ХарПІ НАДУ, 2015. – С. 314 – 316.

14. Мотречко В. В. Розвиток мережі молодіжних центрів: досвід ЄС для України. *Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції* : зб. статей для проведення I Всеукр. наук.-практ. конф., Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. – URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/K_F_inf_book_1.pdf. Дата звернення: 18.02.2016

15. Мотречко В. В. Молодь як об'єкт державної політики органів місцевого самоврядування України. *Актуальні проблеми публічного управління в Україні* : Матеріали II Всеукр. наук.-практ. «круглого столу». Суми, 2015. – С. 88 – 90.

16. Мотречко В. В. Напрями оновлення організаційно-управлінської діяльності органів місцевого самоврядування при впровадженні молодіжної політики на локальному рівні. *Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016 – С. 37 – 38.

17. Мотречко В. В. Суб'єкти місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи* : матеріали IX Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів із держ.упр. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. – С. 192 – 198.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	14
ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ВІТЧИЗНЯНИ НАПРАЦЮВАННЯ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	24
1.1. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь», критерії віднесення осіб до цієї категорії населення	25
1.2. Генезис наукових підходів до формування та реалізації молодіжної політики. Світові моделі молодіжної політики	40
1.3. Молодіжна політика країн ЄС: особливості формування та реалізації	51
Висновки до розділу 1	71
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	74
2.1. Історичні аспекти та інституційно-правові засади формування та реалізації молодіжної політики в Україні	75
2.2. Реалізація молодіжної політики в Україні: національний, регіональний та місцевий вимір	98
2.3. Реалізація молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку	114
Висновки до розділу 2	132
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	135
3.1. Напрями удосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики	136
3.1.1. Розширення координаційної взаємодії як засіб удосконалення реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування	136
3.1.2. Молодіжні цільові програми як дієвий інструмент реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування	142
3.2. Європейський вектор розвитку реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України	156
3.3. Модель оновлення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики	174
Висновки до розділу 3	188
ВИСНОВКИ	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	219

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Адмінпослуга	–	адміністративна послуга
ВНЗ	–	вищий навчальний заклад
ВООЗ	–	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПДМ	–	всесвітня програма дій, що стосується молоді
ВРУ	–	Верховна Рада України
ГО	–	громадські об'єднання
ДМП	–	державна молодіжна політика
ДОЗ	–	дитячий оздоровчий заклад
ДОТ	–	дитячий оздоровчий табір
ДЮСШ	–	дитячо-юнацька спортивна школа
ЄС	–	Європейський Союз
ЖКГ	–	житлово-комунальне господарство
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
КУ ЦДМ СМР	–	комунальна установа «Сумський міський центр дозвілля молоді» Сумської міської ради
МВ	–	місцева влада
Мінмолодьспорт	–	Міністерство молоді та спорту України
НФО	–	неформальна освіта
ОМС	–	органи місцевого самоврядування
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
ОТГ	–	об'єднана територіальна громада
СМР	–	Сумська міська рада
ЦНАП	–	центр надання адміністративних послуг
ЦОВВ	–	центральні органи виконавчої влади
ЮНЕСКО	–	структурний підрозділ Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

ВСТУП

Актуальність теми. На кожному з етапів історичного розвитку держави перед молодим поколінням постають нові завдання інтеграції до соціальної структури суспільства, вироблення життєвої траєкторії застосування набутих вмінь і знань. Водночас держава покликана гарантувати молоді соціальну безпеку, що здійснюється через механізми молодіжної політики, де одна з головних ролей відводиться суб'єктам місцевого самоврядування, які безпосередньо взаємодіють з молодими людьми.

Становлення української державності, розбудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство створюють сприятливі умови для ефективного використання потенціалу молоді, її знань, умінь і навичок у забезпеченні сталого розвитку країни. Особливо значущою ефективність реалізації молодіжної політики є на місцевому рівні, де зворотній зв'язок від об'єкта до суб'єкта відбувається досить швидко, а рівень чутливості та сприйняття змінних потреб має бути максимальним.

Попри наявність значного досвіду у формуванні та реалізації молодіжної політики досягнення переконливо свідчать про її недосконалість. Так, кожен п'ятий молодий українець прагне працювати за межами країни, рівнем власного матеріального становища повністю задоволений кожен сотий, а лише кожен десятий бере участь у заходах, організованих у його населеному пункті, кожен другий необізнаний у питаннях децентралізації та інших реформ, що проводяться в країні, а отже, і не бере активної участі у суспільному та політичному житті. Загальне зниження рівня довіри до органів влади, скепсис по відношенню до успіху реформ, погіршення стану здоров'я молоді, збільшення молодіжної смертності та кількості осіб, що вживають наркотичні засоби. Все це яскраво демонструє низьку ефективність реалізованої молодіжної політики та загострює питання доцільності проведення певних

заходів, спонукає до пошуку шляхів координації зусиль та ресурсів усіх акторів молодіжної політики, молодіжних організацій та молоді.

Процеси об'єднання територіальних громад та децентралізація поступово призводять до збільшення повноважень суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, однак ці повноваження не завжди підкріплені необхідною ресурсною спроможністю.

Проблема забезпечення реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування має комплексний характер, зумовлений, як відсутністю системного підходу до її сприйняття як необхідної складової соціальної безпеки, так і неузгодженістю та неопрацьованістю прийнятих в Україні управлінських рішень, що лише посилює негативні тенденції в її середовищі. Це потребує системного розуміння формування дієвих механізмів виховання патріотично налаштованого, конкурентоздатного в майбутньому покоління та визначення нових критеріїв ефективності реалізації молодіжної політики, адекватної сучасним суспільним процесам, здатної забезпечити правові та економічні гарантії достойного життя молоді, дотримання найважливіших соціальних прав.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених у сфері публічного управління: І. Дегтярьової, М. Іжі, І. Парубчака, Т. Пахомової, Л. Приходченко, С. Саханенка, Ю. Шарова. Питання молодіжної політики досліджувались українськими фахівцями в галузі різних гуманітарних наук, зокрема філософії, соціології, педагогіки, юриспруденції та ін. Зокрема, праці історика Є. Бородіна, юристів Д. Андрєєва, О. Німко; політологів К. Захаренка, М. Перепелиці та С. Цибіна. Різні теоретичні аспекти проблемних питань реалізації молодіжної політики та публічного управління розглядали фахівці в галузі науки державного управління: О. Амосов, А. Баранова, А. Васильєв, М. Головатий, М. Канавець, Г. Коваль, Л. Кривачук, О. Кулик, О. Кулініч, Ю. Куц, О. Лиска, Н. Метьюлкіна, В. Омельчук, К. Плоский, Р. Сторожук, Т. Тарасенко, В. Шарий, О. Штанська та ін.

Над вирішенням проблем реалізації молодіжної політики, її соціального, правового, управлінського аспектів працювали зарубіжні вчені: С. Вінард, Д. Галлі, Д. Еберлі, І. Ільїнський, М. Карват, П. Кваккестейн, К. Лазос, П. Лаурітцен, Вал. А. Луков, В. Мільяновський, П.-Е. Мітев, Ф. Мюллер, С. Паугам, Е. Фром, М. Харрісон, К. Хартман-Фріч, А. Цокаліс тощо. Ці дослідження є значним внеском у теорію, методологію та практику реалізації молодіжної політики.

Разом з тим, незважаючи на ґрунтовну розробленість зазначеної проблематики, окремі аспекти стосовно організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, розвитку молодіжного середовища на місцевому рівні залишаються невирішеними. Потребують подальшого обґрунтування питання визначення критеріїв ефективності реалізації цільових молодіжних програм, удосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо організаційного забезпечення розробки та реалізації молодіжної політики (далі за текстом МП) в Україні, що й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематики науково-дослідних робіт Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України: «Управління проектами регіонального розвитку» (державний реєстраційний номер 0112U001161), що виконувалась у 2012–2016 рр. у межах Комплексного наукового проекту «Державне управління та місцеве самоврядування». Роль автора полягала у розробці пропозицій з удосконалення організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації влади України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування шляхів удосконалення організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики та розробка рекомендацій їх практичного впровадження на місцевому рівні в

Україні.

Для досягнення поставленої мети визначено такі дослідницькі завдання:

– проаналізувати стан наукової розробки, нормативно-правову базу та інституціональне забезпечення реалізації молодіжної політики в Україні;

– узагальнити зарубіжний досвід запровадження молодіжної політики та запропонувати шляхи його адаптації в діяльності суб'єктів місцевого самоврядування України;

– визначити місце та роль суб'єктів місцевого самоврядування у здійсненні молодіжної політики;

– виокремити та дослідити особливості реалізації молодіжної політики в Україні та механізми її формування;

– розкрити особливості розробки та реалізації суб'єктами місцевого самоврядування місцевих молодіжних цільових програм, визначити роль координаційної взаємодії в їх розробці та реалізації;

– обґрунтувати шляхи вдосконалення організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики.

Об'єкт дослідження – державна молодіжна політика.

Предметом дослідження є організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження є нормативно-правова база щодо публічної молодіжної політики в Україні, а також відповідна система філософських та суспільних знань, теоретичні засади управлінських наук. Дослідження проведено на основі критичного аналізу спеціальної літератури, вивчення й узагальнення практики реалізації молодіжної політики та діяльності органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем молоді в Україні.

У роботі використано систему загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема за допомогою аналітичного методу здійснено відбір наукової інформації за темою дисертації; компаративного та логіко-семантичного методів досліджено понятійний апарат, структурно-

функціонального аналізу визначено сучасний стан формування та реалізації молодіжної політики за кордоном і в Україні, окреслено шляхи вдосконалення. Метод порівняльного аналізу використовувався при дослідженні нормативно-правового та інституційного забезпечення публічного управління у сфері молодіжної політики, що регулює діяльність суб'єктів місцевого самоврядування. Для визначення ефективності використовувався такий інструмент як «запит на публічну інформацію», анкетування, експертне опитування та моніторинг офіційних сайтів міських рад обласних центрів.

При проведенні дисертаційного дослідження також враховано значну джерельну базу законодавчих та нормативно-правових актів України, розпорядчих документів органів місцевого самоврядування, електронних джерел. Чимале значення мав особистий практичний досвід дисертанта у сфері реалізації національної молодіжної політики органами місцевого самоврядування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є науковим обґрунтуванням теоретичних та практичних питань організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики України в умовах децентралізації. У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати:

уперше:

- обґрунтовано комплексний підхід до вдосконалення організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, що є органічним поєднанням сучасних напрямів і форм вирішення проблемних питань сфери. Це знайшло відображення в розробленій моделі, яка містить рекомендації зі створення відповідних структурних одиниць у представницьких органах місцевого самоврядування, вимоги до їх кадрового та кваліфікаційного складу, перелік принципово нових напрямів діяльності та функціональних повноважень таких підрозділів, а також визначає інструменти впровадження МП;

удосконалено:

– підхід до визначення ролі й місця молоді та її об'єднань як суб'єктів та об'єктів молодіжної політики з використанням механізму взаємодії з суспільством через соціалізацію;

– обґрунтування напрямів удосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування, що опікуються питаннями молоді, шляхом розширення координаційної взаємодії, а саме: визначено види, інструменти, форми реалізації; актуалізовано роль взаємодії громад у частині організації спільних заходів, побудови об'єктів молодіжної інфраструктури, реалізації проектів;

– визначення векторів удосконалення реалізації молодіжних цільових програм на місцевому рівні: об'єктивізація заходів місцевих молодіжних програм відповідно до потреб та інтересів молоді, координація діяльності місцевих органів влади в процесі розробки та реалізації програм; забезпечення належного рівня фінансування та міжсекторної взаємодії;

дістали подальший розвиток:

– понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом розширення змісту й уточнення понять «соціалізація молоді» (у частині розкриття ролі соціалізації у забезпеченні взаємодії суспільства і молоді та виокремлення складових механізму соціалізації), «молодіжна політика на місцевому рівні» (виокремлення основних компонентів реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування), «засоби впливу суб'єктів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики» (структурування за визначеними автором групами засобів: адміністративно-правові, організаційні, фінансово-економічні, морально-етичні, інформаційні), «організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики» (у частині зосередження уваги на впорядкованості діяльності суб'єктів місцевого самоврядування та необхідності чіткої кореляції із засадами внутрішньої політики держави щодо молоді);

– напрями адаптації зарубіжного управлінського досвіду суб'єктами місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, зокрема розвитку неформальної освіти, надання якісних послуг молодим громадянам,

розширення обміну інформацією, диверсифікації форм залучення молодих людей до процесу прийняття рішень, проведення тренінгів, створення структур для консультацій та партнерства між державою, з одного боку, та молоддю і молодіжними організаціями, з іншого, стимулювання реалізації інноваційного потенціалу.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження мають теоретичне й практичне спрямування і можуть бути використані в удосконаленні діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. Матеріали та результати дисертаційного дослідження вже використані у діяльності:

- *Сумської міської ради та її виконавчого комітету* при затвердженні відповідної міської цільової програми (довідка про впровадження № 1848/03.01.02-17 від 26.08.2015);
- *Сумської обласної ради* при удосконаленні регіональної молодіжної політики, створенні умов для розвитку сучасних форм роботи з молоддю (стажування в органах місцевої влади та подальшого працевлаштування), соціальної адаптації, підвищення рівня патріотичного виховання, проведенні оптимізації та реорганізації мережі закладів професійно-технічної освіти в Сумській області (довідка про впровадження № 01-29/435 від 13.04.2016);
- *Міністерства молоді та спорту України* при реалізації Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки в частині актуалізації співпраці з молоддю, урізноманітненню її форм, та в частині виокремлення індикаторів ефективності реалізації молодіжної політики на місцевому рівні (довідка про впровадження № 4695/1.1 від 15.06.2018);
- *Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України* при підготовці магістрів державного управління в процесі викладання модулів «Територіальна організація влади в Україні», «Політичні інститути та процеси», «Планування розвитку територій», «Соціальна інфраструктура та

комунікативне забезпечення регіонів» (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 03.03.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою, яка містить одержані особисто здобувачем наукові результати, узагальнення, наукові положення, схеми, розрахунки і практичні розробки та в якій вирішується конкретне теоретико-прикладне завдання щодо удосконалення засобів посилення впливу суб'єктів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні при її реалізації на місцевому та регіональному рівнях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені: на XIII міжнародному науковому конгресі «Публічне управління: виклики XXI століття» (м. Харків, 2013 р.); під час засідання «круглого столу» «Актуальні проблеми публічного управління в Україні» (м. Суми, 2014 р.); на 8-й регіональній науково-практичній конференції за міжнародною участю «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.); на Всеросійській науково-практичній конференції «Інноваційні технології реалізації пріоритетних напрямів державної молодіжної політики в Російській Федерації» (м. Челябінськ, 2015 р.); на XV міжнародному науковому конгресі «Публічне управління: стратегія реформ 2020» (м. Харків, 2015 р.); на засіданні II Всеукраїнського науково-практичного «круглого столу» «Актуальні проблеми публічного управління в Україні» (м. Суми, 2015 р.); на I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток Південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції» (м. Одеса, 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції за міжнародною участю «Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід» (м. Одеса, 2016 р.), «Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи» (м. Одеса, 2018).

Публікації. Основні теоретичні положення, пропозиції та рекомендації, сформульовані в роботі, викладено у 15 публікаціях загальним обсягом – 3 авт. арк. У фахових виданнях розміщено 7 публікацій, у т.ч. 1 – в електронному фаховому виданні; 1 – в українському виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз, 1 – за кордоном. Інші 8 публікацій додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота містить перелік умовних позначень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 241 сторінка (із них основного тексту – 171). Дисертація містить 10 рисунків, 9 таблиць, 9 додатків на 22 сторінках та список використаних джерел на 24 сторінках (245 найменувань, у т.ч. 24 англомовних).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ВІТЧИЗНЯНІ НАПРАЦЮВАННЯ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Основними ресурсами сучасного розвитку суспільства є людські ресурси. Молодь, як найбільш соціально активна та креативна ланка формує значний потенціал для подальшого розвитку країни, в якій проживає. Саме молоді люди є одним з основних генераторів сталого розвитку, соціальних перетворень, економічного зростання й впровадження інновацій.

За даними ООН, молодь складає близько 20 % загальної чисельності населення світу, понад 80 % молоді мешкає в країнах, що розвиваються, до яких належить і Україна. До 2025 р. прогнозовано збільшення цього показника до 89 % [243, с. 10]. В Україні особи, яких можна віднести до категорії молодь становлять близько третини всього населення країни, однак, чверть молодих людей прагне працевлаштуватися закордоном, а кожен двадцятий – прагне постійно проживати закордоном [198, с. 86].

За даними соціологічних опитувань, на відміну від більшості країн, що розвиваються, молодь України не зазнає дискримінації щодо гендерних, соціально-політичних, етнічних, релігійних, сексуальних аспектів тощо, однак, 18 % молодих громадян відчувають дискримінацію за майновими чинниками, а лише 1% молодого населення має достатню кількість матеріальних ресурсів для забезпечення гідного рівня життя. Низький рівень матеріального забезпечення, високий рівень корупції та скептичне ставлення до перетворень в країні є основними причинами зростання пасивності молоді та міграції до інших країн.

Молодь – майбутнє України, її кількісний та якісний склад – основний ресурс для існування та сталого розвитку, відтак молодіжна політика на загальнодержавному та місцевому рівнях, процеси її формування та реалізації є актуальним об'єктом наукових досліджень. Так у розділі досліджено:

- сучасні підходи до визначення поняття «молодь», основні ознаки та проблемні аспекти цієї категорії населення;
- еволюцію наукових підходів до формування та реалізації молодіжної політики;
- особливості формування молодіжної політики органами публічного управління в ЄС.

1.1. Сучасні підходи до визначення поняття «молодь», критерії віднесення осіб до цієї категорії населення

Дослідження проблеми формування та реалізації молодіжної політики неможливе без чіткого усвідомлення сутності поняття «молодь», а формування та реалізація такої політики розпочинаються саме з визначення критеріїв, за якими населення може бути умовно віднесено до цієї категорії.

Проблеми періодизації життєвого циклу, виокремлення в ньому періоду молодості та власне критерії, за якими відносили осіб до категорії «молодь» поставали перед науковцями ще в стародавні періоди. Так, серед яскравих прикладів варто зазначити давньокитайську класифікацію (умовно молоддю можна вважати осіб до 30 років), поділ життя за порами року давньогрецького філософа Піфагора (20 – 40 років – «літо»), семирічні фази життєвого циклу Гіппократа та Аристотеля тощо [19, с. 9-10]. Як стародавні, так і сучасні періодизації життєвого циклу здебільшого ґрунтуються на психо-фізіологічних особливостях та соціальних ролях, які притаманні особі. Узагальненим критерієм для віднесення особи до тієї чи іншої групи є її вік, незважаючи на те, що розвиток персоналізований та не однаковий, саме формування єдиного підходу за віковим критерієм надає змогу провадити чітку політику.

Враховуючи особливості, що досліджуються при виокремленні молоді як категорії населення, підходи до змістовного наповнення поняття «молодь» формувалися у руслі різних наук. Зокрема, у статистиці це поняття характеризується виключно віком осіб; у філософії, соціології, психології,

педагогіці – це вже більш складна категорія. Зміст терміну «молодь» змінюється в різних суспільствах по всьому світу, в залежності від мінливих політичних, економічних та соціально-культурних обставин.

Багатогранність та різноманіття наукових підходів до дослідження проблематики, пов'язаної із проблемами молоді, зумовило необхідність формування нової області міждисциплінарного знання – ювенології – «науки про молодь» [98, с. 10], в рамках якої інтегруються напрацювання інших наук задля формування цілісного бачення наявних проблем та шляхів їх вирішення.

Розглянемо кілька актуальних підходів до ідентифікації молоді як категорії населення, її особливостей та потреб як об'єкта та суб'єкта молодіжної політики.

Так, актуальною є гуманістична концепція молоді, запропонована російським науковцем І. Ільїнським. Особливістю концепції автора є те, що поряд із загальнонауковими методами і підходами (системним, історичним, аналізом, синтезом), а також спеціальними методами соціології (експертне опитування, аналіз документів та ін.), застосовується методологічний тезаурусний підхід, що надає додаткові можливості для осмислення проблем державної молодіжної політики та інноваційного креативного потенціалу молоді [65]. Зазначена концепція включає 8 базових положень:

1. Молодь – це об'єктивне суспільне явище, яке завжди розглядалось як велика специфічна вікова підгрупа. Ключем до пізнання природи молоді є діалектика цілого і частини («молодь – частина *суспільства*; молодь – частина *суспільства*»). Специфічні, зумовлені віком проблеми молоді в будь-якому суспільстві полягають у: зв'язку з ідеєю залежності; не включеністю в процес виробництва, «життям в кредит»; відсутністю особистої самостійності у прийнятті рішень, що стосуються їх життя; наявністю проблеми вибору сфери трудової діяльності, вибору професії; необхідністю вирішення проблеми морального і духовного самовизначення; вирішення проблеми шлюбного вибору й дітонородження.

2. Молодь за природою є явищем біологічним і соціальним, що визначає зв'язок її психофізичного та соціального розвитку.

3. Молодь – явище конкретно-історичне. Це може означати, що кількість визначень молоді може дорівнювати кількості конкретних товариств, кожне з яких виводиться із загального визначення молоді і в той же час служить базою для конкретизації цього визначення.

4. Молодь – це носій величезного інтелектуального потенціалу, особливих здібностей до творчості.

5. Молодь – одночасно об'єкт і суб'єкт соціалізації, що визначає її соціальний статус.

6. Молодь знаходить суб'єктність у міру самоідентифікації, самоусвідомлення своїх інтересів, зростання рівня своєї організованості.

7. Молодь – носій процесів, які розгортатимуться в певну потужність в майбутньому.

8. Молодь – об'єкт комплексних, міждисциплінарних досліджень, які тільки у своїй сукупності можуть дати достатньо достовірну картину про неї [21, с. 12].

Особливо актуальним видається підкреслена І. Ільїнським бінарна природа молоді, одночасно як суб'єкта і об'єкта соціалізації, а відтак, і суб'єкта та об'єкта молодіжної політики, враховуючи креативний потенціал молоді. Ідею суб'єктності молоді поділяють у своїх працях болгарський дослідник П.Е. Мітев – автор концепції реалізації та самореалізації молоді [73]. Схожі ідеї тією чи іншою мірою представлені в працях польських дослідників М. Карвата і В. Мільяновського [205]. І. Ільїнський інтерпретує суб'єктність молоді особливим чином, показуючи, що проблема полягає в рішучішій зміні світу, розгортанні процесів, які не можуть бути достатньою мірою осмислені і тим більше взяті під контроль старших поколінь. За цих умов питання полягає не в тому, щоб поділитися суб'єктністю з молоддю, а щоб спертися на суб'єктність молоді. Це концептуальне переосмислення ролі молоді та молодіжного руху в нових соціальних і культурних умовах. І. Ільїнський вважає, що на шляху до

управління соціальним розвитком в нових умовах необхідною складовою в масштабах суспільства є «відкриття» суб'єктної ролі молоді та її ефективна реалізація [21, с. 14].

Актуальним видається також перше твердження автора, в якому виокремлено ключові проблеми молоді в будь-якому суспільстві. Проілюструвати цей підхід можна результатами проведеного у 2017 році соціологічного дослідження. 65% молодих людей України проживають з батьками, близько 30% не працюють та не планують працювати, живучи за рахунок інших членів родини, близько 40% населення мають недостатнє матеріальне забезпечення [198] – ці показники яскраво ілюструють наявну залежність молоді, а відтак, і неможливість самостійно приймати рішення. Значний спектр наявних проблем вибору та самовизначення в житті молоді також характеризують особливості цієї категорії громадян, що мають бути враховані в процесі формування та реалізації молодіжної політики.

Враховуючи той факт, що проблеми молоді ставали об'єктами наукового пізнання в різних науках, напрацьовано значну кількість визначень поняття «молодь» (Див. Табл. 1.1.). В рамках нашого дослідження використаємо інтегральний варіант визначення поняття «молодь», запропонований в енциклопедичних виданнях, що визначає молодь як окрему соціально-демографічну групу, яка вирізняється за сукупністю вікових характеристик, особливостей соціального становища та зумовлених тією чи іншою соціально-психологічною якістю, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства; сучасні вікові межі молоді від 14 – 16 до 25 – 35 років [33].

Таблиця 1.1

Змістовне наповнення поняття «молодь» [88, с. 311]

Визначення поняття молодь	Джерело
Молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років	Закон України «Про сприяння соціальному

Продовження таблиці 1.1

Визначення поняття молодь	Джерело
Особи віком від 14 до 35 років включно, у тому числі діти від 14 до 18 років	Державна цільова соціальна програма “Молодь України” на 2016—2020 роки [51]
Молодь – це особи віком від 15 – 24 років	ООН [105].
Особи віком до 44 років	ВООЗ
<p>Використовує різні визначення поняття в залежності від контексту:</p> <ul style="list-style-type: none"> - для діяльності на міжнародному рівні використовується універсальне визначення ООН (див. вище); - для діяльності на національному рівні, наприклад, при здійсненні місцевих молодіжних програм, використовується визначення поняття «молодь», юридично закріплене в конкретній державі, наприклад, «молодь» – це «кожна людина віком від 15 до 35 років» 	ЮНЕСКО [241]
Соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та обумовлюється наявністю певних соціально-психологічних властивостей, що мають соціально-історичну природу й залежать від суспільства, його устрою, культури та інших особливостей	Філософський енциклопедичний словник [199, с. 384]
Велика суспільна група, яка має специфічні соціальні та психологічні риси, наявність яких	Соціологічна енциклопедія [180]

Продовження таблиці 1.1

Визначення поняття молодь	Джерело
Велика суспільна група, яка має специфічні соціальні та психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічний та суспільно-політичний стан, духовний світ знаходяться у стані формування та становлення.	Соціологічна енциклопедія [180]
Сучасне соціогуманітарне знання, яке використовується для визначення сукупності індивідів, які володіють соціопсихічними якостями, що сприяють перманентній активній переоцінці ними будь-яких існуючих у суспільстві цінностей	Енциклопедія «Соціологія» [187]

Отже, визначення поняття «молодь» є майже ідентичними, проте мають місце і певні розбіжності. Найперше, йдеться про особливості вікової періодизації молоді. Більшість авторів погоджується, що нижня вікова межа для визначення поняття «молодь» визначається особливостями фізичного розвитку людини (періодом статевої зрілості) та охоплює віковий період 14 – 16 років. Але встановити верхню межу для цієї категорії набагато складніше.

Історично визначення вікових меж для молоді у суспільстві пов'язувалось із сукупністю фізіологічних, психологічних, соціально-економічних, культурних та інших аспектів. Наприклад, у сучасних умовах ускладнення суспільно-політичної, трудової діяльності молоді люди потребують більше часу для отримання відповідної освіти, професії, що зумовлює збільшення періоду підготовки індивідів до «дорослого життя». Світовою тенденцією є також ускладнення критеріїв, що визначають соціальну зрілість молоді, а саме:

- наявність завершеної освіти та отримання професії;

- початок трудової діяльності та побудова кар'єри;
- отримання політичних та громадянських прав і свобод;
- здобуття матеріально-фінансової незалежності від батьків;
- шлюб та народження першої дитини.

Сукупність усіх перерахованих вище подій надають людині не тільки відчуття «дорослості», а й відповідного соціального статусу. Зрозуміло, що ці події у житті будь-якої людини є суто індивідуальними, відбуваються неодноразово, їх послідовність може бути різною. Проте, саме це створює підґрунтя для дискусії багатьох науковців щодо визначення верхньої вікової межі та поняття «молодь» між періодом 25 –30 років, а в окремих випадках 32 – 35 років. Досить яскравим прикладом підвищення верхньої межі та диверсифікації підходів до виокремлення молодого віку є також продовження розуміння молодого віку Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) до 44 років, що пов'язано зі збільшенням тривалості життя.

Іншим питанням, яке потребує особливої уваги, коли йдеться про молодь, пов'язується з етапами соціалізації особистості [128, с. 230 – 233].

У сучасному суспільстві процес соціалізації ускладнюється внаслідок впливу великої кількості суб'єктів, а саме: родини, школи, трудового колективу, однолітків, громадських організацій, зокрема, молодіжних, ЗМІ, державних інституцій. Також необхідно враховувати потужний вплив глобалізації та інформатизації суспільства, що обумовлює прискорення темпів життя, впливає на його якість.

Молодь входить до суспільного життя в умовах вже існуючого суспільно-політичного, економічного устрою держави, сформованих норм права, культурних, релігійних традицій, що є характерними для відповідного суспільства. Проте, вже існуючі умови суспільного життя не завжди відповідають потребам та прагненням молоді, що призводить до виникнення кризових явищ та конфліктів.

Безумовно, молодь – це дуже особлива суспільна група, яка має власні невирішені проблеми. Досить важливим фактором, деформації свідомості

молодих людей, є відсутність довіри до них з боку суспільства. З одного боку, молодь є частиною суспільства і пов'язана з ним розмаїттям зв'язків і відносин, а з іншого, – вона дуже рідко залучається до вирішення та реалізації програм розвитку суспільства, особливо молодіжних. Це й створює суперечності, що існують у площині «молодь – суспільство», а саме:

- рівень освіти та матеріальний стан молоді;
- потяг до знань і необхідність працювати;
- прагнення до самостійності й економічна залежність від батьків;
- професійний статус і потреби сучасного ринку праці;
- бажання вирішувати власні проблеми самостійно та реальна участь у прийнятті управлінських рішень.

Також, для молоді є характерними певні періоди взаємодії із суспільством:

- період пошуку – коли молода людина самостійно визначає та приймає рішення стосовно навчання та сфери своєї професійної діяльності;
- період інтеграції в суспільство – пов'язаний з першими роками професійної діяльності; період інтенсивної творчості та продуктивної діяльності.

Сучасний етап розвитку українського суспільства є неоднозначним для молоді. З одного боку, молодь має набагато більше можливостей для власного самовизначення й індивідуального розвитку, а з іншого – зовнішні загрози територіальній цілостності держави вимагають від молодих людей захищати свою Батьківщину. Так, найбільшими страхами сучасної молоді є загроза війни в світі, країні чи регіоні (36%), корупція (37%), соціальна несправедливість та безробіття (32%), проблеми зі здоров'ям (34%) [198], що свідчить про усвідомлення молоддю країни численних загроз для реалізації власного потенціалу. Тому важливо при формуванні молодіжної політики враховувати, що молоді люди є найбільш вразливою та незахищеною частиною суспільства, що обумовлено кризовими явищами як в політичній, економічній, так і соціальній сферах.

Окрім цього, значна частина молоді не має власного соціального статусу, перебуває на стадії «статусного мораторію». Тобто, соціальний статус молоді людини залежить від соціального положення у суспільстві її батьків, або її майбутнього статусу, пов'язаного з професійною підготовкою.

Держава має враховувати усі ці проблемні питання при розробці та впровадженні національної молодіжної політики, інакше молоді люди почнуть активно шукати більш сприятливих альтернативних умов для власного розвитку й самореалізації, що будуть пов'язані з навчанням, роботою та проживанням в інших країнах, і хоча нині ситуація з особами, які прагнуть мігрувати не критична (близько 5% прагнуть покинути країну назавжди, а 25% працевлаштуватися закордоном), при наявному досить низькому рівні довіри до влади (близько 2 балів з 5 можливих) та скептичному ставленні до перспектив реформування зазначений показник може зрости.

Соціалізація для молоді водночас є перспективою та значним викликом, так як включення особи до суспільного життя, формування чіткого усвідомлення власної позиції є вирішальним для подальшого життя людини, а створення сприятливих умов для соціалізації молоді і є ключовим завданням молодіжної політики. Так, викривлення в процесі соціалізації молоді спричиняють зростання проявів антигромадської поведінки, порушень правопорядку, законності – девіантності [127, с. 217].

Схематично зобразимо механізм взаємодії суспільства і молоді на рис. 1.1.

Дослідження питань, пов'язаних з молодіжною проблематикою, також ускладнюються з причин різного трактування понять «діти», «підлітки», «неповнолітні», «малолітні».

Класифікація дітей та молоді за віком в Україні визначається на законодавчому рівні. У п. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України зазначається, що малолітньою вважається дитина до досягнення нею 14 років, неповнолітньою – дитина у віці від 14 до 18 років [183].

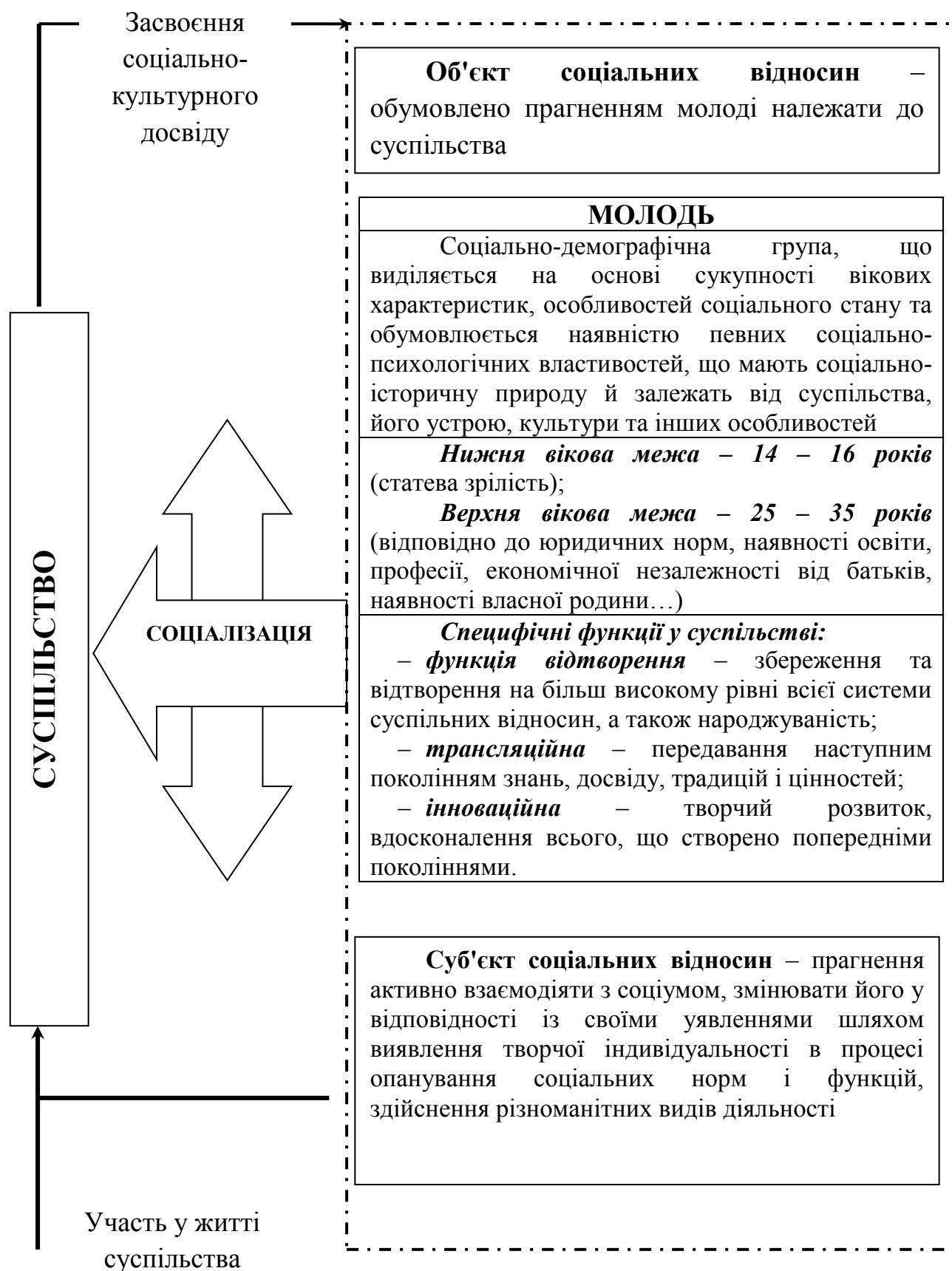

Рис. 1.1 Механізм взаємодії суспільства і молоді шляхом її соціалізації [88, с. 313]

До складу вікової групи «молодь» в Україні, як вже зазначалось раніше, входять особи віком 14 – 35 років, при цьому, відповідно до норм українського законодавства, молоді люди поділяються ще на дві категорії, а саме:

- неповнолітні діти – особи віком 14 – 18 років, які мають неповну цивільну правоздатність;
- молоді громадяни віком 18 – 35 років, які мають повний обсяг правоздатності.

На думку О. Шиян, ці дві підгрупи, хоча і є складовими одного поняття, значно відрізняються одна від одної. Відмінність полягає не лише у правовому, але й у соціальному статусі осіб, що входять до її складу.

Перша група – «неповнолітні діти» – це здебільшого гомогенна група учнівської молоді, що навчається у школі, утримується дорослими. Відповідальність щодо забезпечення їх здорового способу життя законодавчо покладено на батьків, медичні, соціальні та освітні державні установи.

Друга підгрупа – «молоді люди» – охоплює значно ширші вікові рамки та має гетерогенний склад: студентська молодь; молодь, що навчається і працює; робітники, підприємці, молоді батьки. Серед них є особи з різним рівнем освіти та різного сімейного стану і відповідно із значними відмінностями у способі життя [215, с. 226 – 227].

Погодимося з тим, що особи, які входять до цих підгруп значно відрізняються в потребах та можливостях, тому формувати єдину молодіжну політику необхідно чітко відрізняючи потреби та особливості «споживача» такої політики.

На наш погляд, норми права, що встановлюють вікові обмеження цивільної правоздатності молодих осіб є застарілими та не відповідають вимогам сьогодення. Це створює штучні перешкоди для розвитку підприємства серед молоді, а також не дозволяє молодим особам легально працевлаштовуватися та отримувати заробітну плату, здійснювати банківські операції (хоча підлітки 15 – 17 років отримують стипендії саме з

використанням банківських карток, але депозит без батьків, чи їх законних представників оформити не можуть).

Ідея держави, коли молодь має навчатися приблизно до 20 років, а потім із формальним підтвердженням її кваліфікації у вигляді диплому шукати місце роботи зовсім не відповідає концепції підприємництва та прагненням країни розвивати підприємницьку діяльність. Сьогодні для молодих осіб, віком від 12 до 17 років включно є багато можливостей щоб поєднувати навчання, дозвілля та працю (часткова зайнятість), наприклад в сфері ІТ, торгівлі та надані послуг. Проте існуючі норми суттєво ускладнюють цю ситуацію, створюючи умови, коли роботодавцю простіше оформлювати на роботи тільки «правоздатних» громадян, починаючи з 18 років. Такий підхід держави, ускладнює розвиток підприємництва та економіки в цілому.

Питання «правоздатності» стосується також інших сфер повсякденного життя молоді в Україні. Наприклад, питання керування транспортними засобами. Ми маємо багато негативних прикладів, коли так звані «неповнолітні» (16-17 років) сідають за кермо, тим самим порушуючи закон. Хоча досвід США демонструє, що дозвіл на керування транспортним засобом можна отримати цілком легально вже з 16 років.

Отже, на перший погляд окремі недосконалості норм національного законодавства, що визначають поняття молодь, її прав ґрунтуються переважно на застарілих нормах, що були «запозичені», ще в радянському законодавстві та зовсім не враховують демократичні та інші зміни, що відбулися в українському суспільстві за останні 25 років.

Недосконалість національного законодавства, коли в нормативно-правових актах держави зустрічаються визначення, що стосуються одного предмету, але різняться між собою дуже добре видно на прикладі статистичних даних. Так, Державний комітет статистики України при розрахунку показників, що мають характеризувати демографічний стан в Україні, зокрема, розподіл постійного населення, розраховує статистичні показники для вікової групи «молодь» від 0 до 14 років (близько 15 % загальної чисельності населення). А

молоді люди, які входять до вікової групи від 14 до 35 років автоматично включаються до «дорослого» населення.

Розбіжності у різних нормативно-правових актах України щодо встановлення чітких вікових меж та впорядкування відповідного термінологічного апарату можна побачити на прикладі офіційних статистичних показників, що характеризують розподіл постійного населення у віці 0-14 років за основними віковими групами, як наведено у (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Розподіл постійного населення у віці 0-14 років за основними віковими групами (осіб), на початок року [26]

Роки	Міські поселення та сільська місцевість разом, тис.осіб			в тому числі					
				міські поселення			сільська місцевість		
	обидв і статі	чол.	жін.	обидв і статі	чол.	жін.	обидв і статі	чол.	жін.
2012	6531,5	3358,1	3173,4	4237,1	2180,7	2056,4	2294,4	1177,6	1116,8
2013	6620,6	3405,5	3215,1	4319,3	2224,1	2095,2	2301,3	1181,3	1120,0
2014	6710,7	3453,7	3257,0	4401,8	2267,9	2133,9	2308,9	1185,8	1123,1
2015	6449,1	3319,6	3129,5	4252,3	2190,8	2061,5	2196,8	1128,8	1068,0
2016	6494,3	3343,8	3105,5	4297,3	2214,1	2083,2	2196,9	1129,6	1067,3
2017	6535,5	3365,5	3169,9	4327,8	2230,0	2097,8	2207,7	1135,5	1072,2
2018	6530,5	3362,6	3167,8	4327,7	2229,7	2098,0	2202,8	1132,9	1069,8

Фактично, дані таблиці наводять статистику яку можна використовувати для характеристики категорії «діти» і не відображають інформацію про «молодь». Отже, органи статистики враховують цю вікову групу (молодь) разом з іншими віковими категоріями, що ускладнює проведення окремих досліджень серед молоді. Хоча методологією UNICEF передбачено збір та

обробку статистичних даних для категорії молодь (15 – 24 роки), при цьому найбільша кількість показників переважно фокусуються на віковій групі 15 – 19 років [242].

За статистичними даними 2010 року, частка молоді серед усього постійного населення України становила близько 14,3 млн. осіб (31% населення), станом на 2017 рік ця цифра скоротилася до 12,7 млн. осіб, та є найбільш активною демографічною групою. При цьому ця цільова група розподіляється за віковими показниками та представляє таку структуру в загальній кількості населення України:

- молоді люди від 15 до 19 років – 6,6%;
- особи віком від 20 до 24 – 8,2%;
- від 25 до 29 – 7,9%
- від 30 до 34 – 7,2%.

Окремо слід враховувати кількість дітей. Отже, 2,3 млн. осіб – це діти у віці від 10 до 14 років (5 % населення); 1,9 млн. осіб – діти від 5 до 9 років (4,2% населення) [235].

У містах України мешкає близька 70% молодих людей, у сільській місцевості – до третини. Наразі молодь в Україні характеризується наступними кількісними й якісними показниками:

- за гендерною ознакою, молоді люди поділяються на: чоловіків – 53 % та жінок – 47 %;
- 70 % молоді мешкає у містах, 30 % – у сільській місцевості;
- близько 2 млн. молодих сімей, із них близько 600 тис. мешкають у сільській місцевості;
- 100 тис. осіб офіційно зареєстрованих безробітних;
- 2 709 161 студентів, які навчаються у 340 вузах I-IV рівнів акредитації;
- близько 5 % молоді беруть участь у громадському русі [10].

Відповідно до даних Демографічного паспорту України, саме молоді жінки у віці від 15 до 35 років народжують понад 90 % дітей (рис. 1.2).

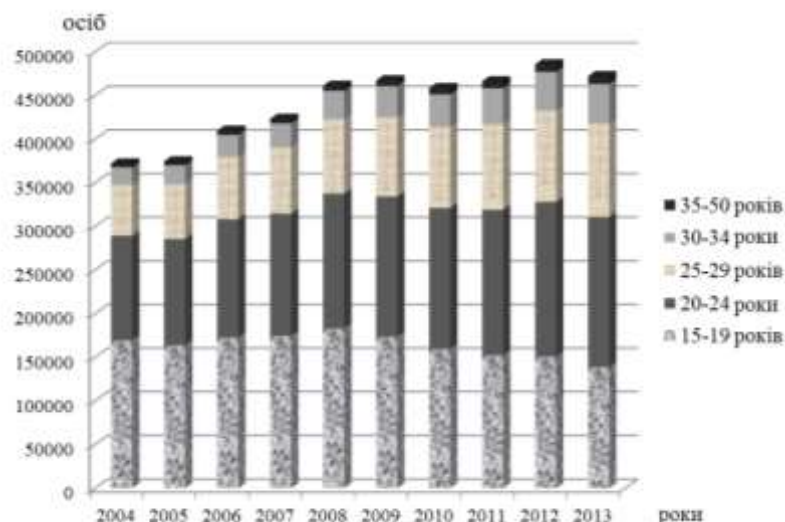

Рис. 1.2. Народжуваність за віковими групами матерів в Україні в період 2004 – 2014 р.р. (складено дисертантом за даними [26])

Питання встановлення чітких вікових меж для визначення поняття «молодь» для України набуває особливої актуальності у контексті її прагнень щодо європейської інтеграції. Як вже зазначалося раніше, ООН та ЄС при визначенні поняття «молодь» орієнтуються на громадян віком від 14 до 24 років, що створює відповідні передумови в Україні для перегляду власних визначень цього поняття та «зниження» віку для молоді від 35 до 28 або 30 років, як наприклад в ЄС.

Безумовно, молодь та вирішення її проблем є дуже гострим питанням суспільних відносин у будь-якій державі. Незважаючи на проблеми, з якими постійно стикається молодь, на сучасному етапі розвитку суспільства значно розширилися можливості для власного вибору життєвого шляху, стилю життя, системи ідеалів і цінностей. Одночасно зростає індивідуальна відповідальність за власний вибір, потреба в самопізнанні та самоутвердженні.

Молодь була і залишається найактивнішою та наймобільнішою у соціальному плані групою населення. Вона здатна не тільки запроваджувати інновації у вже усталений суспільний лад, забезпечувати приріст населення, а й ефективно використовувати сучасні нововведення, в т.ч. інформаційно-комунікаційні технології, які суттєво впливають на підвищення

конкурентоспроможності будь-якої держави.

Місце та роль молоді у суспільстві значною мірою визначаються державою через формування підходів до молодіжної політики. У прикладному плані вибір концепції молодіжної політики повинен узгоджуватися з розумінням протилежності цілей сімейної та молодіжної політики, встановлювати баланс між ставленням до молоді, з одного боку, як до соціально слабкої групи, що вимагає посиленних заходів соціальної опіки та захисту, і, з іншого, – як до основного ресурсу суспільного розвитку, об'єкта інвестиційної політики. В залежності від затверджених у суспільстві уявлень про місце й роль молоді у вирішенні існуючих та можливих завдань, держава формує концептуальний арсенал молодіжної політики, де наукові колективи, окремі вчені, експерти, фахівці, громадськість, які вивчають проблеми молоді, мають відігравати провідну роль. Відтак органічно постає проблема визначення сутності молодіжної політики, аналіз наявних наукових підходів до її формування та реалізації.

1.2. Генезис наукових підходів до формування та реалізації молодіжної політики. Світові моделі молодіжної політики.

Молодіжна політика своїм корінням сягає глибини віків. Деякі дослідники вважають, що новітня історія розробки і вжиття конкретних заходів з боку держави, які б регулювали умови досягнення молоддю «дорослого» статусу та порядок його визнання, сприяли б її поступовому входженню у самостійне життя, розвивалася у Великій Британії в XVI ст. Іншим прикладом, намагання держави регулювати взаємовідносини з молодим поколінням є історія законодавства Німеччини, зокрема, поява у 1839 р. у Пруссії, так званого, Регулятивну стосовно праці молодих робітників на фабриках [47, с. 303].

Проте, говорити про комплексність поняття «молодіжна політика» (далі – МП) як про цілісну політико-правову й організаційно-управлінську систему, що

має відповідне ресурсне забезпечення, у т.ч. професійно підготовленими кадрами задля практичної реалізації прав, свобод і потреб молоді – стало можливим лише у 60 – 70 роки ХХ сторіччя. Саме в цей період у більшості західних країн МП почала виділятися у самостійний напрям діяльності держави. Це відбувалося під впливом економічної кризи, що негативно впливало на такі традиційні суспільні інститути соціалізації молодого покоління, як сім'я, школа, зайнятість.

Необхідність втручання держави у вирішення питань молоді призвела до формування наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. комплексної ДМП в багатьох країнах Заходу з відповідною законодавчою базою та інституційним підґрунтям. Також були сформовані структурні підрозділи, які розпочали реалізовувати комплекс завдань молодіжної політики.

Актуальними для України нині є напрацювання російського вченого І. Ільїнського, а саме концептуальні ідеї щодо вирішальної ролі молоді для забезпечення національної безпеки країни, як зв'язок теперішнього з майбутнім [43]. Дійсно, враховуючи той факт, що чверть молоді країни прагне працевлаштуватися закордоном, а 5% молодих людей – покинути країну, не усвідомлюючи перспектив для самореалізації на вітчизняних теренах, відсутність чіткої молодіжної політики є суттєвим викликом для національної безпеки країни.

В науковому доробку І. Ільїнського чітко виокремлюється два типи молодіжної політики: державна та суспільна [43, с.347]. Власне державна політика – це діяльність спеціально уповноважених органів держави, що спрямована на вирішення наявних проблем молоді, її соціалізацію та включення до соціально-політичного життя суспільства, тоді як суспільною молодіжною політикою автор вважав сукупність наявних ідей та поглядів щодо молоді, її ролі у розвитку, що реалізовувалися у практичних впливах формальних та неформальних структур громадянського суспільства задля забезпечення сталого розвитку.

Таке розрізнення, на наш погляд, є умовним, так як чіткого відмежування цих політик може і не існувати. Однак, суспільна молодіжна політика значно менш керована аніж державна, в її основі не лише формальні норми, а й неформальні інститути, стереотипи та моральні та ментальні основи, що формувалися століттями.

Інтегральним для цих двох понять можна назвати поняття – публічна молодіжна політика, однак воно також повністю не зможе відобразити усю складність суспільного впливу, як формального, так і неформального.

Предметом нашого дослідження є місцевий рівень, а отже, врахування суспільної молодіжної політики, як фактору забезпечення зв'язку поколінь та додаткового ресурсу для успішної реалізації молодіжної політики в цілому важко переоцінити.

Відтак, поняття «молодіжна політика», «державна молодіжна політика», «суспільна молодіжна політика», «публічна молодіжна політика» необхідно розмежовувати.

Так, одним з енциклопедичних визначень молодіжної політики є трактування її як напряму діяльності держави, ціль якої – створення необхідних соціально-економічних, політико-правових, організаційних умов та гарантій для соціального становлення і розвитку молоді, реалізації творчого потенціалу молодого покоління в інтересах розвитку суспільства [180, с. 206].

На наш погляд, ототожнення поняття «молодіжна політика» з поняттям «державна молодіжна політика» не доречне, оскільки молодіжна політика сумарно не зводиться лише до діяльності держави, особливо враховуючи децентралізаційні процеси. Власне до суб'єктів молодіжної політики можна відносити державу в особі уповноважених органів, органи місцевого самоврядування, політичні партії, громадські організації і об'єднання, профспілки, соціальні інститути, які реалізують питання науки, освіти, культури, окремих громадян, інші структури політичної системи суспільства тощо [33].

Саме за суб'єктами формування та реалізації молодіжної політики ту чи іншу її частину можна відносити до державної, публічної, суспільної молодіжної політики відповідно.

Практичне здійснення молодіжної політики в конкретній державі зумовлюються багатьма складовими суспільства, зокрема, політичною системою та відповідною соціальною політикою. Це спричинило формування значної кількості теоретичних конструктів – моделей – що побудовані на основі практичного досвіду реалізації молодіжної політики країн світу. Науковцями узагальнено значну кількість спільних та відмінних рис та зведено їх у відповідні класифікації. Найпоширенішим є розрізнення неоконсервативної та соціал-демократичної моделей.

Неоконсервативна модель характеризується першочерговою турботою державних органів про соціально незахищені й так звані «неблагонадійні» групи молоді. Вона характеризується достатньо активним втручанням держави у відносини суспільства і молоді. Але молоді тут відведено роль споживача послуг, а не активного учасника процесу. Фактично держава бере на себе обмежене коло обов'язків та вживає заходів щодо підтримки соціально незахищених категорій молоді. Для цієї моделі є характерним жорсткий контроль над порядком витрачання коштів і одержуваної допомоги. Таким чином, державою регулюються лише окремі аспекти соціального становища цього соціального прошарку. Типовими представниками такої моделі молодіжної політики є США та Італія. Пріоритетними завданнями молодіжної політики за такої моделі є задоволення нагальних соціальних потреб молоді [223, р. 37].

Яскравим прикладом такої моделі є політика США, так, у прийнятій в 1980 р. «Президентській ініціативі про освіту і працевлаштування молоді» було висунуто завдання «розширення можливостей працевлаштування молодих людей, які найперше цього потребують». З метою надання соціальної допомоги молоді у США була створена мережа соціальних агентств [102, с. 17]. Також було створено спеціальні комплексні центри з широким обсягом різноманітних

послуг. Наочним прикладом може бути створений ще в 1972 р. Центр альтернатив для молоді «Door» («Двері»), який фінансується за рахунок держави і надає молоді послуги, що передбачені комплексною програмою здоров'я; консультації стосовно роботи, догляду за дітьми, освіти, правових питань, занять спортом, мистецтвом тощо. Але сама молодь у роботі таких державних структур участі не бере. Отже, модель молодіжної політики США передбачає державне регулювання процесу вирішення молодіжних проблем на досить обмеженому рівні.

Друга модель – соціал-демократична (в більшості європейських країн: Австрія, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Швеція) – за якої держава практично бере на себе відповідальність за розв'язання майже всіх проблем молоді в соціально-економічній, культурно-духовній сфері та у сфері молодіжного руху. Ця модель відрізняється визнанням відповідальності держави за інтеграцію молоді в суспільство і переходом від допомоги окремим категоріям до підтримки молоді в цілому. У цьому варіанті розробляються і реалізуються соціальні програми, спрямовані на всі категорії молодих людей [102, с. 32]. Зазначена модель ґрунтується на ключовій ролі держави і структур громадянського суспільства у сфері молодіжної політики. Країни, які можуть служити прикладом державного формулювання загального напрямку, цілей і пріоритетів молодіжної політики, але де головна роль в її реалізації відведена місцевому самоврядуванню і громадським організаціям, – це Великобританія і Швеція. Ця модель характеризується активною взаємодією держави з молодіжними організаціями, соціальними групами, широким представництвом молоді в державних структурах, що опікуються молодіжною проблематикою [11; 88].

Виходячи із соціально-економічних та ментальних особливостей українців, можна стверджувати, що неконсервативна модель молодіжної політики не є органічною та адаптивною до вітчизняних умов і не може застосовуватися в Україні. А ось щодо соціально-демократичної моделі державної підтримки молоді, то вона може стати найбільше сприятливою для

впровадження та реалізації інноваційності молоді в Україні як джерела соціокультурних перетворень.

Така класифікація моделей молодіжної політики є далеко не єдиною, актуальною також є класифікація моделей за країнами-форматорами, за якою виділяють шведську, американську та німецьку моделі (див. Табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Світові моделі молодіжної політики

Країна	Суть	Особливості
Швеція	Значне втручання у відносини молоді та суспільства	Ґрунтується на соціальній роботі в комунах і спеціально створених органах, що мають координаційні повноваження та специфічні сфери прямого управління. Вплив держави на вирішення молодіжних проблем найперше здійснюється через фінансування та іншу діяльність щодо створення умов для нормального розвитку кожної молодої людини, зокрема створення мережі державних чи державно-фінансових, спеціалізованих закладів, а також через фінансову підтримку молодіжних організацій [121, с. 58].
США	Обмежена участь держави в житті молоді, що зводиться до вирішення незначної частини наявних проблем.	Зводиться до гарантування прав та вжиття заходів стосовно соціально незахищених і уразливих категорій молоді. При цьому до уваги беруться лише окремі нагальні аспекти, що стосуються проблем зазначеної категорії населення.

Продовження Таблиці 1.3

Країна	Суть	Особливості
Німеччина	Баланс державної та громадської участі	Заснована на поєднанні соціал-демократичних (збереження соціального виміру, активна політика щодо забезпечення основних прав, превентивна робота щодо правопорушень, захист та розвиток соціальних здобутків) та ліберальних засад (заходи превентивного, компенсаційного, а також субсидіарного спрямування).

Класифікуючи моделі молодіжної політики країн Європи варто звернути увагу на наявні між ними відмінності, так за критерієм динаміки змін у молодіжній політиці вирізняють:

- динамічну моделі (Великобританія, Данія, країни Середземномор'я);
- статичну модель (країни Північної Європи).

Значно відрізняються країни і за критерієм виокремлення молодіжної політики як окремого напрямку політики чи включення його до суміжних напрямів. Детальніше відмінності в молодіжній політиці країн Європи ми розглянемо в підрозділі 1.3.

Питання молодіжної політики є актуальним для всього світу. У 1995 р. держави-члени ООН прийняли Всесвітню програму дій, що стосується молоді (далі – ВПДМ), яка була офіційно доповнена в 2007 р. ВПДМ є першим глобальним планом розробки ефективних національних молодіжних політик і практичних управлінських принципів, дій та міжнародної підтримки щодо поліпшення становища молоді в усьому світі. ВПДМ визначає 15 пріоритетних напрямків, а саме: освіта; зайнятість; голод і злидні; здоров'я; навколишнє середовище; наркоманія; злочинність серед неповнолітніх; організація дозвілля; дівчата і молоді жінки; повна й ефективна участь молоді в житті суспільства і в процесі прийняття рішень; глобалізація; інформаційно-комунікаційні

технології; ВІЛ / СНІД; збройні конфлікти [238].

У цих цілях і завданнях молодь постає як специфічна соціально-демографічна група та робиться акцент на питаннях, які мають безпосереднє відношення до розвитку молоді. У 2012 р. Генеральний Секретар ООН визначив роботу з молоддю і для молоді одним з пріоритетів свого п'ятирічного плану дій. Була створена Міжвідомча мережа щодо розвитку молоді (IANYD), яка об'єднала близько 40 структур ООН, що спільно опікуються вирішенням молодіжних проблем відповідно до загального плану дій у справах молоді (Youth-SWAP). Це дозволило, починаючи з 2013 р., забезпечити ефективне стратегічне керівництво в системі ООН вирішенням проблем роботи з молоддю і для молоді. Розробка та ефективна реалізація комплексних завдань є необхідною передумовою успішності державної молодіжної політики, що складається із запровадження багатьох заходів з параметрами, які не можна об'єктивно виміряти. Така політика вимагає широких консультацій, ефективної й стійкої координації між міністерствами, а також інтеграції національної політики щодо молоді в національні плани та програми розвитку. У той же час, зусилля у розробці та реалізації комплексних завдань молодіжної політики самі по собі вже є кроком вперед. Сучасна державна молодіжна політика має передбачати запровадження ефективних заходів і засобів, довгострокових інвестицій, що відповідають можливостям й очікуванням усіх зацікавлених сторін.

За оцінками ООН, станом на квітень 2014 р., у 122 країнах (62% їх загальної кількості) були сформовані національні молодіжні політики, за останніми даними (2017 р.) ця кількість зросла до 155 країн, що становить 82%. Тільки за один рік (з 2013 р. по 2014 р.) кількість таких країн на всіх континентах збільшилась з 99 до 122. При цьому, 37 держав (19%) або розробляють нові політики або переглядають вже існуючі. На даний час 31 країна (16 %) не мають національних молодіжних політик, з них: 14 знаходяться в Африці, 9 – в Азії, 5 – у Північній і Південній Америці, 3 – в Європі [5; 228]. Ці дані свідчать, що національні уряди все більше переймається

розумінням необхідності формування відповідного законодавства та відповідної державної політики як шлях до задоволення потреб і очікувань молодих людей. Зміст такої політики, може в свою чергу, відображати національні, регіональні і глобальні молодіжні ініціативи, програми і проекти партнерів з розвитку молодіжного середовища.

На 60-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято резолюцію № 60/2 про політику і програми, що стосуються молоді, з пропозицією створити широкий набір показників, що стосуються розвитку роботи з молоддю, які б можна було використовувати для моніторингу становища молоді, пов'язаних з пріоритетними областями Всесвітньої програми дій молодіжних проблем [7, с. 32].

Незважаючи на певні досягнення щодо фінансування, розширення правової та інституційної бази, підвищення ефективності й відкритості національної молодіжної політики, у цій сфері залишаються невирішеними чимало нагальних проблем.

По-перше, у багатьох країнах опікуються питаннями реалізації національної політики у справах молоді Міністерства, що мають обмежену політичну владу і обмежені ресурси. Одночасно галузеві міністерства, як правило, діють незалежно від проблем молоді, без їх урахування. У деяких випадках, побідні вади посилюються значними інституціональними зазором між законодавчою сферою та виконавчим сектором (наприклад, міністерствами у справах молоді, молодіжними комісіями і т.д.). Така реальність фрагментації негативно позначається на всіх етапах розвитку національної політики з питань молоді та є істотним недоліком моніторингу і, у підсумку, ефективності політики. Усе це зумовлюється відсутністю макроекономічної молодіжної політики, інтегрованої в національні плани розвитку, прогалинами у визначенні видатків на відповідні програми і джерела фінансування, відсутністю в державі відповідного потенціалу.

По-друге, в багатьох країнах, діяльність громадських молодіжних структур щодо участі юнаків і дівчат у вирішенні молодіжних проблем

заперечується, як з точки зору їх включеності в управлінські процеси, і з точки зору ефективності роботи. Можливості для участі молоді в управління можуть обмежуватися. Багато з молодіжних організацій не мають необхідних фінансових коштів і ресурсів, відсутня координація їх дій.

Вирішення цих проблем має не тільки життєво важливе значення в плані прийняття необхідних актуальних законних рішень, безпосередньо стосується визнання особливої ролі молоді у розвитку суспільних відносин. Тому юридичні, політичні та економічні умови діяльності молодіжних організацій необхідно постійно поліпшувати з тим, щоб вони сприяли демократизації виконання громадських функцій.

По-третє, відсутність достовірних і точних знань, порівняльних даних стосовно змін у молодіжному середовищі всередині країн та між країнами і регіонами залишається основною проблемою в розробці політики з питань молоді [9]. У поєднанні з обмеженістю дослідження спеціальних проблем молоді серйозно гальмується розвиток науково обґрунтованих стратегій своєчасного вирішення конкретних проблем в конкретних контекстах. Подальші завдання включають необхідність задоволення потреб і інтересів особливо уразливих груп молоді, виділення відповідних ресурсів (фінансових та інших), запровадження ефективних механізмів моніторингу та оцінки стану молодіжного середовища [238, 240].

Узагальнюючи світову практику, концептуальні конструкти, сформовані світовими науковцями варто акцентувати увагу на тому, що питання молодіжної політики досліджувались багатьма українськими фахівцями у галузі гуманітарних наук, зокрема, державного управління, філософії, педагогіки, політичних наук, юриспруденції (Див. Додаток В).

Різним теоретичним аспектам проблематики молоді, молодіжної політики та через призму державного управління присвячено дисертаційні праці низки українських дослідників (Див. Додаток В).

Узагальнюючи аналіз напрацювань українських науковців, що пов'язані з молодіжною політикою, зазначимо, що попри значну кількість наукових

досліджень у цій сфері окремі питання залишилися нерозкритими, зокрема:

- питання імплементації європейського законодавства щодо молодіжної політики в Україні, а саме: на яких концептуальних засадах має будуватись сучасна українська молодіжна політика та яким чином вона має інтегруватися до європейського адміністративного простору;
- створення відповідних механізмів, що дозволяють побудувати сучасну молодіжну політику в Україні, яка відповідає світовим стандартам;
- визначення ролі, компетенції та місця органів місцевого самоврядування України (далі – ОМС) при формуванні й реалізації державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях;
- формування дієвих механізмів залучення молоді до вироблення й впровадження молодіжної політики та вирішення проблемних питань молодих людей на всіх управлінських рівнях.

Проведений порівняльний аналіз наукових напрацювань українських дослідників свідчить, що вони переважно розглядають аспекти саме державного регулювання національної молодіжної політики в окремих, іноді визькоспеціалізованих галузях, наприклад: зайнятість, розвиток громадського руху, формування національної свідомості, патріотичне виховання, політична соціалізація, ідеологічні складові молодіжної політики, освітні та виховні аспекти, питання неповнолітніх.

На відміну від вищенаведених робіт, наше дослідження переважно розглядає вже практичні аспекти впровадження державної молодіжної політики органами місцевого самоврядування, виконання ними власних та делегованих повноважень у цій сфері.

Відчутний вплив інтеграційних, децентралізаційних перетворень, впровадження реформ публічного управління та зовнішні загрози цілісності держави, об'єктивно зумовлюють перегляд наукових підходів до розробки нових напрямів молодіжної політики, форм та методів роботи із молоддю, з метою її ефективної соціалізації у суспільстві.

Усі ці виклики, в першу чергу, відображаються на місцевому рівні, де

представники органів місцевого самоврядування кожного дня мають комплексно вирішувати великий перелік завдань, що спрямовані на практичну роботу із молоддю, саме цим і відрізняється наше дослідження.

Українське суспільство знаходиться на етапі глибинних політичних, науково-технічних, соціокультурних та економічних трансформацій, провідним фактором яких є гуманізація та демократизація усіх сфер суспільного життя. За таких умов актуальним постає питання розробки дієвих механізмів активізації молоді, визначення пріоритетні напрямків цього сектора діяльності держави. В контексті євроінтеграційного курсу України, корисним, на нашу думку, є аналіз досвіду країн-членів ЄС щодо реалізації державної молодіжної політики. Зупинимось на їх розгляді більш детально.

1.3. Молодіжна політика країн ЄС: особливості формування та реалізації

Євроінтеграційний курс країни орієнтує на детальне дослідження досвіду європейських країн задля пошуку орієнтирів для подальшого розвитку молодіжної політики. Ґрунтуючись на аналізі світових (в тому числі і європейських) моделей молодіжної політики варто зазначити, що віднести вітчизняну модель до якоїсь із них дуже складно, враховуючи національні особливості, специфіку реалізації та динаміку наявних перетворень.

Умовно МП європейських країн можна поділити на статичну (країни Північної Європи) та динамічну (Великобританія, Данія, країни Середземномор'я). Власне для України актуальнішою є динамічна модель, так як вона надає змогу забезпечити активну трансформацію МП відповідно до змінних потреб молоді, тоді як статична модель передбачає мінімальний та сталий вплив на цільову категорію населення.

З точки зору участі представників молодіжного сектора, способів координації молодіжної політики, особливостей молодіжного законодавства, розвинені країни Європи можна класифікувати за трьома категоріями:

- з розвинутим молодіжним сектором: така молодіжна політика концентрується в чітко визначених, домінуючих молодіжних секторах (Австрія, Люксембург, Ліхтенштейн, Іспанія, Греція, Португалія);
- з обмеженим молодіжним сектором: МП частково здійснюється спеціалізованими молодіжними та традиційним секторами – таким, як освіта, працевлаштування, охорона здоров'я та ін. (Нідерланди, Франція, Бельгія, Ірландія, Фінляндія, Швеція, Норвегія);
- без спеціального молодіжного сектора, де МП розподіляється поміж традиційним секторам та не має явно вираженого центру (Великобританія, Ісландія, Італія, Данія) [239, р. 17].

Згідно з результатами досліджень А. Соколова, при формуванні молодіжної політики Рада Європи приділяє особливу увагу процесу формування європейської юнацької самосвідомості, що пов'язано з розширенням можливостей щодо забезпечення освітнього, культурного і духовного розвитку. Важливою особливістю, європейської молодіжної політики є те, що молоді люди в країнах-членах ЄС, за визначенням європейських інститутів, є «більшими європейцями», ніж попередні покоління. Потенційно саме вони можуть стати основною рушійною силою нового етапу інтеграції, внаслідок того, що в європейських країнах активність молоді супроводжується її вимогами автономності для розвитку та вираження своїх ідей. Тому молодіжна політика повинна «пропагувати доступ до соціальної автономності» і «допомагати молодим бути автономними, надійними, креативними, відповідальними за інших» [186].

За оцінкою дослідника О. Зеленіна, загальною тенденцією розвитку молодіжної політики в західноєвропейських державах є перехід від допомоги окремим найбільш вразливим категоріям молоді до здійснення соціальних програм, що охоплює більшість молодих людей. Така переорієнтація обумовлена приходом до влади соціал-демократичних урядів, які висунули і розвинули ідею визнання відповідальності держави за інтеграцію всієї молоді у суспільство [41].

У низці країн Європи молодіжна політика, молодіжна робота і молодіжне законодавство є елементами добре структурованого та визначеного молодіжного сектора, інші країни не виокремлюють молодіжний сектор як окремий напрямок діяльності держави, тут молодіжна політика та молодіжне законодавство є складовими традиційних напрямків – соціального, освітнього, культурного та ін. [119]. Тобто, класифікувати країни Європи за критерієм наявності чи відсутності розвинутого молодіжного сектора недоречно.

Аналізуючи спеціальне молодіжне законодавство, слід зазначити, що усі країни Європи ратифікували Конвенцію ООН про права дитини (від 20 листопада 1989 р.). Законодавство країн Західної Європи включає в себе положення про забезпечення державою життєдіяльності в різних галузях молодіжної політики: освіті, соціальній допомозі та захисті, професійному навчанні, працевлаштуванні, роботі з правопорушниками, охороні здоров'я та ін., де молодь розглядається як окрема категорія населення.

Не можна визначати місце молодіжної політики в політичних пріоритетах лише за фактом існування спеціалізованого законодавства щодо молоді, оскільки спосіб забезпечення молодіжної політики – це результат історичних традицій, які склалися в організації адміністративної роботи, функціонування структур органів публічної влади.

Типологія молодіжної політики повинна орієнтуватися і будуватися лише на гіпотезах, виходячи з певного абстрагування, в якому низка відмінностей між країнами та схожих рис можуть розглядатися щодо цих характеристик. Якщо типологія молодіжної політики базується на даних географічних ареалах, відповідно до класифікації Д. Галлі та С. Паугама, її моделі можна визначити, користуючись відповідними важливими характеристиками: рівень демократії, національно-культурні традиції, нормативно-правове забезпечення [177]. Базуючись на цих критеріях авторами запропоновано чотири європейські моделі МП [22]:

- універсалістська (патерналістська модель країн Скандинавії);
- громадянська (ліберальна модель Великобританії);

- протекційна (модель країн Центральної Європи);
- централізована (середземноморська або субінституціоналізована модель країн Середземномор'я).

Універсалістська модель молодіжної політики є порівняно новою. Це результат переорієнтації політики щодо молоді в останні 10 – 15 років. Молодіжна політика в Скандинавії розвивалася як розрізнена серед різних секторів, будучи координованою відповідним міністерством, що відповідає за державні молодіжні справи. Однак ця модель не передбачає наявності міністерства у справах молоді, молодіжний сектор також є невідомим або відсутнім. Всупереч усталеній традиції добре розвинутої системи соціального забезпечення, громадянське суспільство відіграє головну роль у молодіжній політиці, а держава та інститути влади спільно з громадянським суспільством виробляють та впроваджують молодіжну політику.

Скандинавська модель є універсалістською. Її цільова група – це вся молодь у віці до 25 років. Отже, молодіжна концепція використовує поняття молодіжної політики у вузькому сенсі, тобто, не включає доюнацький вік. До кінця 1990-х років молодіжне безробіття було основною проблемою молодіжної політики, а сьогодні основним питанням є участь молоді в громадському житті суспільства. Взагалі, тут молодь розглядається як соціальний ресурс, який має розвиватися не лише як вклад у майбутнє. Крім соціального та психологічного розвитку, головними цілями молодіжної політики є забезпечення автономності та незалежності молоді. Ці цілі зміцнюють раннє досягнення статусу дорослого та ранню незалежність від батьківського впливу, що існують серед молоді Скандинавії.

У Швеції соціал-демократична модель вирізняється сильним державно-правовим механізмом регулювання відносин між молодими й іншими громадянами, соціальними групами. Спеціального закону про молодь тут немає. Однак багато положень стосовно дітей і молоді знайшли відображення в законі про соціальні служби. Соціальні проблеми молоді у Швеції безпосередньо вирішує так звана Соціальна рада, що створюється в кожній

комуні в рамках соціальної служби. Така Рада має добре знати місцеві проблеми, координувати зусилля усіх організацій, закладів, установ, служб по роботі з молоддю. Для цього у Швеції існує певна система заходів соціальної допомоги, яку надає держава молодим людям стосовно їх навчання, набуття кваліфікації, праці, побуту, дозвілля тощо [223, р. 48]. Деякі проблеми молоді Швеції розв'язуються через державну Раду у справах молоді, яка має можливість, зокрема, надавати допомогу молодіжним організаціям безпосередньо з державного бюджету. Таким чином, молодь сама формулює свої проблеми, доносить їх до державних органів і одержує фінансову допомогу на їх вирішення [35, с. 71-89].

У Німеччині, як і у Швеції, єдиного закону про молодь практично немає, а молодіжна політика здійснюється на основі декількох законодавчих актів. Безпосередньо реалізацією молодіжної політики в Німеччині займаються спеціальні державні установи. Тут функціонує спеціальне Федеральне міністерство у справах молоді, сім'ї, жінок та охорони здоров'я. Воно координує діяльність усіх установ, соціальних служб, що займаються проблемами молоді, видає спеціальні збірники «Повідомлення про молодь», розпоряджається коштами, виділеними державою на здійснення молодіжних програм тощо [61, с. 50]. Основу молодіжної політики в Німеччині становлять спеціальні програми з різними термінами реалізації. Такі програми розробляються на ґрунтовній науково-методичній основі, а реалізуються, власне, молодіжними громадськими організаціями [102, с. 115]. Але механізм залучення самої молоді чітко не визначається. Разом з тим, ґрунтовний науковий підхід та чітко сформована структура щодо роботи з молоддю може бути корисним при запровадженні нових механізмів реалізації молодіжної політики в Україні.

Модель молодіжної політики країн Центральної Європи має тривалі традиції. У більшості країн регіону основні принципи та ідеї молодіжної політики виникли ще між першою та другою світовими війнами чи під час другої світової війни. Тривала історія молодіжної політики є основою

молодіжної концепції цих країн: «молодь» у контексті політики визначається як «молоді люди» і включає в себе не лише дітей віком до 18 років, а і молодих дорослих та молоді сім'ї. Переважний образ молоді, згідно з цією моделлю, яскраво відображено в молодіжній концепції:

- молодь розуміється як вразлива категорія населення;
- молодь є соціальною групою, яка потребує захисту, підтримки та стимулювання.

У цій моделі робиться сильний акцент на професійній роботі з молоддю, якою займаються молодіжні міністерства, уповноважені управління та профільні молодіжні сектори. Як і в універсалістській моделі, молодіжна політика формується та впроваджується спільно інститутами держави та громадянського суспільства. До того ж, модель молодіжної політики країн Центральної Європи має більш широкі цільові групи. Серед них виділяють:

- молодь в цілому, як категорію населення;
- специфічні групи людей з особливими потребами;
- молоді, яка приймає участь в громадському житті;
- активна молодь, яка включена до вирішення проблем зазначеної категорії;
- молодь, яка бере участь в політичному житті тощо.

Ця модель молодіжної політики є високоінституціоналізованою та має добру правову систему: незважаючи на те, що молодіжні проблеми з часом змінюються, принципи та організаційна основа молодіжної політики залишаються сталими.

Модель молодіжної політики Великобританії ґрунтується на глибоких традиціях і є громадівською, тобто, робота з молоддю спрямовується на вирішення її проблем у громаді, але традиційно вплив держави на роботу з молоддю є обмеженим і, попри тенденцію все більшої координації молодіжної політики, навіть, сьогодні ця модель характеризується сильним впливом громади. Цей вплив є наочним, коли імплементація молодіжної політики делегується від держави до інститутів громадянського суспільства.

Панівний образ молоді – «молодь як проблема», і найважливішими є проблеми соціального виключення молоді, продовження періоду молодості та участь молоді у громадському житті. Цільовими групами державної молодіжної політики є, головним чином, конкретно визначені різні групи молоді з особливими потребами, а головною метою – запобігання соціальним проблемам. Ця модель молодіжної політики характеризується мінімальним впливом держави на соціальне забезпечення, але у зв'язку зі збільшенням проблем, пов'язаних із соціальним виключенням молоді, в останні роки вона все більше тяжіє до ліберальної моделі [236, р. 106].

Модель молодіжної політики країн Середземномор'я є відносно нова. У той час, як робота з молоддю й підтримка молоді традиційно залишається обов'язком сім'ї та церкви, держава створила протягом останніх 20 років свої інституції, зокрема, з питань молодіжної політики, які перебрали на себе низку обов'язків. Вузькі вікові межі молоді – від 15 до 25/30 років – також можуть бути пояснені досить пізнім запровадженням у цих країнах молодіжної політики. За цією моделлю залучення третього сектора та органів місцевого самоврядування є відповідно слабким, тому молодіжна політика є централізованою, зосередженою на державному рівні, переважно впроваджується державою. Крім того, рівень участі молоді в громадських організаціях є низьким, але він зростає і посилення участі молоді в громадському житті є головною метою молодіжної політики. Високий рівень безробіття серед молоді та послідовне подовження періоду молодості є основними проблемами, які йдуть назустріч цілям покращання самоуправління, незалежності молоді, її соціальної інтеграції. Однак, на відміну від скандинавської моделі, що має схожі цілі молодіжної політики, середземноморська модель у цьому вимірі не є універсалістською: базовими цілями політики є особливі групи молоді.

Безпосередня реалізація молодіжної політики – це робота з молоддю, яка потребує спеціальної підготовки фахівців. Щодо роботи з молоддю в країнах Європи, то за висновками експертів Директорату Ради Європи, вона залежить

від вектору впливу. Тому в Європі існує п'ять різних концепцій роботи з молоддю, заснованих на різних традиціях, змісті роботи та завданнях, поставлених перед фахівцями [191, с. 69].

Шведська модель молодіжної політики передбачає державний контроль у відносинах суспільства та молоді. Ґрунтуючись на філософсько-соціологічній і політико-правовій концепції, в основі якої лежить соціал-демократична ідея, ця політика містить детальну правову регламентацію в цій сфері державної діяльності, причому, основні аспекти закріплені не відомчою нормотворчістю, а законами. Державний контроль за цією діяльністю базується на соціальній роботі у так званих комунах та у спеціальних органах, що мають координаційні повноваження і специфічні сфери прямого управління, перш за все, в організації культурного розвитку молоді, створення сприятливих умов для професійного зростання та подальшого працевлаштування. Одна з функцій цього механізму – створення мережі державних спеціалізованих закладів, а також фінансова підтримка відповідних молодіжних організацій.

Певний інтерес для України має досвід Португалії. Тут з 1985 р. діє благодійний фонд молодіжних організацій і Генеральна дирекція з питань молоді. У 1988 р. у країні створено Інститут молоді, підпорядкований Президії Ради міністрів. До його структури входять: Керівна рада, Контрольні комісії, Відділ міжнародних стосунків, Відділ вільного часу та молодіжних асоціацій, Центр інформації для молоді, Відділ планування і вивчення проблем молоді, Відділ адміністрації тощо. Штатними працівниками цієї структури є члени молодіжних організацій [15, с. 41]. Вони, здебільшого, мають певний досвід реалізації молодіжної політики, розпорядження державними коштами (при реалізації проектів) і тому є гідним кадровим ресурсом державних установ.

Свої особливості має молодіжна політика в Іспанії. Тут координацією всієї роботи з її розробки і здійснення займається Міжміністерська комісія у справах молоді, а головним виконавцем у галузі молодіжної політики є Інститут молоді, що діє у структурі міністерства культури. Діяльність Міжміністерської комісії базується на принципі: «Лише через державну

політику, що визначає пріоритетність заходів у справах молоді, можна розраховувати на ефективне вирішення проблем молоді» [223, р. 49]. Молодіжні програми, що розробляються в Іспанії, покликані полегшити соціальну, культурну і політичну адаптацію молоді, усунути існуючі перепони, що заважають здійснити перехід до самостійного життя. До останнього часу в Іспанії реалізовувалися молодіжні програми, спрямовані на вирішення таких завдань:

- підготовка молоді до самостійного життя, її гармонійний розвиток шляхом поліпшення системи освіти і професійного зростання;
- полегшення вступу молоді у трудове життя;
- боротьба з наркоманією серед молоді;
- створення широкої мережі молодіжних служб і послуг, без якої неможлива ефективна молодіжна політика, що має максимально сприяти самовираженню молоді;
- забезпечення творчої участі в усіх молодіжних програмах самої молоді через мережу її власних організацій і асоціацій, широка підтримка таких організацій, стимулювання їх діяльності з боку державних органів. Без її участі всі програми вважаються приреченими на провал [35, с. 78].

Крім того, як вважають організатори молодіжної політики в Іспанії, будь-які зусилля держави можуть видатися недостатніми без широкої мобілізації на вирішення проблем молоді всього суспільства. Важливо привернути увагу до особливостей діяльності Міжміністерської комісії у справах молоді Іспанії. Вона була створена спеціальним декретом глави Іспанської держави для виконання функцій:

- вивчення проблем молоді, розробки і пропозиції до уряду щодо молодіжних програм у галузі економіки, політики, культури тощо;
- координації дій окремих міністерств і відомств у справах молоді.

Необхідність створення такої структури впливає з того, що молодь більше, ніж інші соціальні групи, потерпає від соціально-економічної кризи, від хибності заходів (навіть, досить ефективних) що вживаються окремими

секторами державної адміністрації для більш плідного вирішення проблеми включення молоді в самостійне життя.

Головою Комісії є міністр культури, а його заступником – директор Інституту молоді. До складу Комісії, крім 16 міністерств на рівні генеральних секретарів і директорів департаментів, входять 16 представників громадських організацій. Тобто, сама молодь в Іспанії виступає основним важелем впливу на формування важливих напрямків державної молодіжної політики.

Але найбільшій інтерес для України, на нашу думку, представляє механізм залучення молоді до управлінської діяльності у практиці органів державного управління Фінляндії. Молодіжна політика у цій країні є одним з пріоритетних напрямків діяльності держави і громадських організацій. Тож, цілком зрозуміло, чому під час виборів до комунальних (тобто, місцевих) рад окремими пунктами практично усіх передвиборчих програм стоять питання, що стосуються молодіжного руху, організації працевлаштування і побуту молодих робітників, спеціалістів, студентів. Державним органом, що координує розвиток молодіжної політики, є Державна рада з питань молоді Фінляндії. На місцевому рівні створено і активно діють Комісії у справах молоді (Молодіжні комісії) комунальних рад. Членами молодіжних комісій є депутати відповідної ради, що не звільнені від своїх основних обов'язків. Молодіжна комісія знаходиться на повному дотаційному утриманні міських властей Фінляндії та не здійснює ніякої комерційної діяльності. Функціонери комісії мають заробітну плату, що дорівнює оплаті праці фінського громадянина з вищою освітою, який працює державним службовцем [9, с. 94]. Зі складу комісії обирається бюро, члени якого є звільненими функціонерами і представляють більш-менш значущі політичні партії країни. Так, Бюро молодіжної комісії м. Турку складається з 9 осіб, а її голова є представником провідної в місті партії коаліціонерів (партія «Центр»). Персонал комісії складається переважно з колишніх активістів громадських молодіжних організацій, що тривалий час займалися розбудовою громадського молодіжного руху.

Що стосується фінансування молодіжної політики, то видатки

здійснюються з бюджету комунальних рад Фінляндії, а також з центрального державного бюджету, в залежності від тієї програми, що реалізується. Крім того, держава частково фінансує діяльність молодіжних та інших громадських організацій у галузі молодіжної політики. Відрахування з місцевого бюджету на потреби молодіжних комісій чітко фіксуються. При цьому, програма витрачання коштів здійснюється згідно з кошторисом, який періодично складає і подає до місцевого органу влади Молодіжна комісія.

Фінська молодь віком від 16 до 18 років переважно включається у трудовий процес і, відтак, випадає з поля зору Молодіжної комісії. Частина політично активних юнаків та дівчат починає співробітничати з молодіжними організаціями політичних партій. Однак більшість молодих людей фактично самостійно вирішує свої проблеми, користуючись допомогою лише профспілок. Що стосується молодих підприємців, то вони, не маючи своєї «підприємницької» профспілки, об'єднуються в молодіжну секцію фінської Асоціації підприємців.

Отже, можна виокремити такі особливості фінської молодіжної політики:

- підтримка державою діяльності молодіжних громадських організацій, їх суспільно корисних ініціатив.
- наявність спеціальної структури у справах молоді – молодіжної комісії, що узгоджує свої дії з діями молодіжних організацій партій, інших громадських об'єднань;
- наявність значних фінансових відрахувань з держбюджету на потреби молоді і забезпечення «некомерційної» спрямованості молодіжної політики в цілому та фінансування молодіжних ініціатив;
- активна фінансова підтримка з боку держави молодіжних організацій (тобто, фінансування молодіжних ініціатив);
- розгалуженість структури державних органів, що опікуються справами молоді [35, с. 71 – 89].

Отже, у Фінляндії, відповідно до певних законів, молоді та її організаціям, надаються широкі можливості участі в управлінні суспільством.

Тут при Міністерстві освіти діє Державна рада з питань молоді. Національний комітет фінських молодіжних спілок об'єднує 55 молодіжних організацій, представники окремих з них є членами Державної ради з питань молоді.

Таким чином, соціал-демократичній моделі, до якої можна віднести фінську модель МП, притаманні патерналістські риси. Співпраця державних установ з громадськими організаціями сприяє формуванню у молоді навичок прийняття відповідальних рішень та основ фінансового менеджменту, набуттю досвіду практичної роботи, що є передумовою подальшої роботи у державному секторі. Тому існуюча в країні модель молодіжної політики формує певні методи залучення молоді до державно-управлінської діяльності.

На нашу думку, саме фінський тип реалізації молодіжної політики найбільш придатний для адаптації до умов України. По-перше, як і в Україні, у Фінляндії створена ґрунтовна законодавча база щодо вирішення проблем молоді. По-друге, існує чітка структура державних органів, в площині діяльності яких знаходиться молодіжна політика. По-третє, існує потужний потенціал громадських молодіжних організацій.

Узагальнюючи досвід Фінляндії та аналізуючи реалії України, можна дійти висновку, що саме Молодіжні комісії (Молодіжні ради) можуть стати тим органом, через який молодь України матиме змогу активно залучатися до державно-управлінської діяльності. Існуючі зараз в Україні Молодіжні ради при більшості облдержадміністрацій та при органах місцевого самоврядування мають лише дорадчий характер, використовуються, переважно, як інформаційний ресурс взаємодії державних органів, громадських організацій, органів студентського самоврядування. Конкретна діяльність цих структур, а саме, регулювання фінансування молодіжних ініціатив, вплив на планування діяльності Управлінь у справах сім'ї та молоді, формування «Банку молодіжних ініціатив» не можливі, на відміну від фінської практики, внаслідок відсутності законодавчо закріплених їх функцій та механізмів діяльності.

Використання досвіду Фінляндії в Україні потребує від органів публічного управління та органів місцевого самоврядування розробки

положення про функції та обов'язки Молодіжних рад при держадміністраціях та органах місцевого самоврядування. На наш погляд, це сприятиме перетворенню їх з органів дорадчого характеру в структури з реальними управлінськими повноваженнями.

Попри наявні відмінності в підходах до реалізації МП є значна кількість спільних рис. Так, класичною для країн ЄС є триступінчата (каскадна) структура МП, де на рівні центрального уряду (перша сходинка) формуються загальні засади та нормативно-правове забезпечення МП, далі відбувається делегування повноважень регіональним та місцевим рівням (друга сходинка) для реалізації відповідної політики, на найнижчому рівні (третя сходинка) в дію вступають молодіжні організації, роль яких є вирішальною в реалізації МП [218, с. 83].

З метою підвищення активної громадянської позиції молоді, сприяння її соціальній інтеграції та забезпечення включення в розробку політики ЄС, Європейською Комісією запровадила «Молодіжну стратегію ЄС» на 2010 – 2018 р.р., яка переслідує дві мети: по-перше, забезпечити більші та рівні можливості для молодих людей в сфері освіти і на ринку праці; по-друге, заохочувати молодих людей до активної участі в житті суспільства.

Стратегія пропонує ініціативи в 8 областях суспільної діяльності, що складають основну частину молодіжної стратегії ЄС:

- освіта та навчання;
- зайнятість і підприємництво;
- здоров'я і добробут;
- участь у суспільних справах;
- волонтерство;
- соціальна інтеграція;
- молодь і світ;
- творчість і культура [225, 227].

Слід також зазначити, що в ЄС одночасно можуть реалізовуватися як консервативна (ліберально-консервативна), так і соціал-демократична моделі.

Відмінностей у виборі моделей молодіжної політики в європейських країнах вдалося уникнути і виробити спільні підходи до включення молоді у процеси розвитку суспільства. Про це свідчить прийняття Європейської хартії про участь молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях (далі – Хартія). Хартія заснована на трьох положеннях:

- Участь молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях має стати частиною загальної політики залучення громадян у суспільне життя.

- Місцеві та регіональні органи влади переконані, що стратегії, реалізовані в усіх областях, повинні містити молодіжний компонент. У зв'язку з цим вони зобов'язуються дотримуватися положень Хартії і забезпечувати на практиці різні форми участі молоді в житті суспільства, які визначатимуться за погодженням і спільно з молоддю та її представниками.

- Проголошені в Хартії положення та різні форми участі в житті суспільства застосовуються до всіх молодих людей без будь-якої дискримінації [122].

Хартія пропонує такі напрямки інтеграції молоді в суспільство:

- по-перше, запровадження політики, орієнтованої на збільшення зайнятості молоді та боротьбу з безробіттям;

- по-друге, запровадження політики, в галузі освіти та професійної підготовки, яка сприяє активізації участі молоді в житті суспільства.

Згідно з першим напрямком, соціально-економічні умови, у яких знаходяться молоді люди, впливають на їх готовність і здатність брати участь у житті своєї громади [122]. Отже, першочерговим завданням місцевих і регіональних органів влади стає розробка стратегій та ініціатив, спрямованих на зниження рівня безробіття серед молоді.

У свою чергу, освітня політика, що сприяє активізації участі молоді в житті суспільства, припускає налагодження взаємодії влади та молоді в ранньому віці, починаючи ще з часу навчання в школі. Таке раннє знайомство молодих людей з основами участі в житті суспільства і демократії має на меті

допомогти молоді брати участь у суспільному житті, підкріпити це відповідною матеріальною базою і тим самим залучити молодих людей до опанування досвіду соціокультурного проектування.

Активне залучення молоді до політичного життя, починаючи з раннього віку, і надання доступу до реалізації молодіжних ініціатив на високому рівні сприяє становленню в суспільстві однією зі складових інноваційності молоді, а саме – інноваційних можливостей.

В якості інструментів залучення молоді в життя суспільства Хартія вбачає розвиток системи навчання з питань участі в житті суспільства, постійне інформування молодіжних спільнот, надання засобів комунікації, підтримку молодіжних проектів та ініціатив, заохочення і визнання готовності молодих людей присвятити себе службі суспільству і безоплатній праці.

Серед зазначених у документі основних інструментів інтеграції молоді в життя суспільства найбільша увага приділяється інформаційним і комунікаційним технологіям, здатним відкрити ширші можливості для інформування і залучення молоді. Вони можуть бути використані для обміну найрізноманітнішою інформацією і, завдяки можливості інтерактивного спілкування, більш активному громадському залученню молоді для ініціювання процесу змін.

У Хартії закріплені положення, що стосуються політики молодіжної мобільності та обмінів, а також доступу до культури, що підкреслює їх значущість для соціальної стабілізації об'єднаної Європи. Хартія передбачає формування спеціальної політики мобільності та обмінів, підтримку об'єднань, які виступають за підвищення мобільності молоді з боку місцевих і регіональних органів влади. Ця підтримка може виражатися в організації обмінів, цілеспрямованих діях щодо формування комунікаційних мереж, усвідомлення молодими людьми себе громадянами Європи.

Політика доступу до культури, як зазначається в Хартії, спрямовується на розширення доступу молоді до культурних цінностей, а також можливостей для творчої реалізації нею свого потенціалу, в тому числі і в нових областях. Це

також сприяє розвитку інноваційного потенціалу молодого покоління в інтересах суспільства і міжкультурному діалогу [122].

При цьому, молодіжна політика ЄС має і проблемні аспекти. Як наголошується в офіційному повідомленні Комісії Європейського Співтовариства, так званій «Білій книзі» Європейської Комісії, в Європі досить високий рівень дитячої бідності, поганого здоров'я, висока частка учнів, що полишили школу, безробіття серед молодих людей. Кожна четверта молода людина у віці від 25 до 29 років не має повної середньої освіти. Дослідники цих питань відзначають як істотний недолік відсутність у школярів базових умінь, як, наприклад, читати, писати і рахувати, що в підсумку негативно позначається на можливості отримання професійної або вищої освіти, залишає їх сам на сам з сумнівним майбутнім і сучасним ринком праці. В результаті рівень молодіжного безробіття серед молодих європейців у віці від 15 до 24 років становить 17,4% [6].

Це негативно впливає на рівень життя всієї молоді. Заступник керівника відділу Національної молодіжної політики Федерального міністерства у справах здоров'я, сім'ї та молоді Австрії М. Хаан виділяє наступні негативні тенденції:

- посилення зворотного демографічного розвитку, що відображається у невідповідності розвитку молоді умовам розвитку літніх груп населення;
- зміни в структурі сім'ї (як в між гендерних відносинах, так і відносинах між поколіннями);
- збільшення витрат часу на освіту та навчання підлітків і молодих дорослих, з чого випливає необхідність реформування освітніх систем; наростаюча проблема безробіття;
- зміна ціннісних орієнтацій молодих людей в рамках комунікативної та медіальної «транснаціоналізації» [203].

В зазначеному переліку не враховано проблеми дітей та молоді, які мешкають на території ЄС у сім'ях біженців, переселенців, трудових мігрантів.

Оптимальним рішенням щодо усунення існуючих молодіжних проблем й

запобігання можливим проблемам на етапі становлення інформаційного суспільства можна вважати виділення молодіжної політики з усього комплексу соціальної політики ЄС.

Таким чином, при виборі будь-якої стратегії підвищення ефективності політики увага приділяється некомерційному сектору, який виступає як сполучна ланка між владою та молоддю, що уможливорює реалізацію інноваційного потенціалу молоді.

Будь-які зміни в молодіжній політиці держави певним чином впливають на процес інтеграції молоді в суспільство, в тому числі і на зменшення частки молоді в загальному складі населення, що спричиняє зростання соціального навантаження на нове покоління і посилення протиріч між очікуваннями від молоді та її можливостями самореалізації. Одночасно дає про себе знати чинник збільшення тривалості перебування людини в стані молодості в тому сенсі, що подовжуються терміни навчання, а також інші форми соціокультурної обмеженості, і як наслідок – неповна готовність молоді до виконання відтворювальних функцій [230].

Нині зростає актуальність тези про те, що від чисельності частки молоді в умовах становлення інформаційного суспільства залежить його здатність до соціокультурних змін і трансформації. Але, ймовірно, питання полягає не в демографічних показниках, а у співвідношенні цілого ряду чинників соціального, культурного, економічного, політичного характеру, які тільки в результаті взаємодії можуть визначити значущість нового покоління в соціокультурному проектуванні, насамперед, на рівні повсякденності. Важливо звернути увагу на наслідки цих змін, коли з одного боку, суспільство потребує соціокультурних змін, а з іншого низький рівень інноваційності в малочисельній частці молоді не дозволяє провести ці зміни. Дані проблеми суттєво впливають на трансформацію структури суспільних відносин, що тягне за собою зміни на рівні громадян Європи, зокрема, молоді. Це актуалізує питання перегляду вкладень Європи у нове покоління. Адже незабаром молодим європейцям доведеться нести на собі зростаючі грошові та соціальні

проблеми щодо забезпечення літнього населення, що, безсумнівно, позначиться на конфліктних ситуаціях в суспільстві, особливо на тлі проблем міжкультурних комунікацій, коли питома вага молоді в загальній структурі населення скоротилася з 25,3 % у 1960 р. до 16,4 % у 2004 р., а частка літніх людей зросла з 10,0 % у 1960 р. до 12,5 % у 2004 р. [226].

У контексті політики мультикультуралізму та асиміляції трудових мігрантів в Європі проблема міжкультурних комунікацій накладає і свій відбиток на портрет молодого європейця, в тому числі, і в аспекті посилення міжкультурної напруженості, що й відзначається багатьма дослідниками. У даному аспекті слід ще раз наголосити на необхідності конструювання і розвитку інноваційності молоді як ресурсу соціокультурних змін і діалогу культур. Таким чином, пріоритет в молодіжній політиці Євросоюзу, в першу чергу, полягає в урегулюванні суспільного життя в контексті взаємодії та інтеграції країн-членів і навколишніх країн. Пріоритет надається започаткуванню та удосконаленню процесів взаємодії й взаємної інтеграції (тим самим формуючи громадську свідомість), розвитку особистості, яка розуміє, що розділяє і підтримує цілі і завдання об'єднання Європи.

Реалізація програм втілення в життя намічених пріоритетів у молодіжній політиці може призвести до більш тривалого перебування молодих людей в сім'ї батьків, збільшенню внутрішньої і транснаціональної міграції, а також виникнення нових форм культурних і соціальних трансформацій.

Молодіжна політика в Європі, ймовірно, продовжить тенденцію розповсюдження і на молодь більш юного віку. О. Зеленін стверджує, що в таких країнах, як Німеччина, Іспанія, Франція, Великобританія і США існують спеціальне ювенальне законодавство і розгалужені системи ювенальної юстиції. Найбільш розвинену традицію спеціального молодіжного законодавства мають країни Центральної та Північної Європи. В. Луків також підтримує актуальність розвитку цього напрямку [41].

Аналіз досвіду формування і здійснення молодіжної політики в розвинених країнах свідчить, що державне регулювання цієї сфери є найбільш

складним і важливим питанням, і ефективність такої політики має тенденцію до зниження як у випадку перевищення повноважень держави та її надмірного втручання, так і при мінімізації використання державних механізмів. Головним аспектом успішності молодіжної політики є здатність суспільства забезпечити необхідний баланс державних і громадських засад у зазначеній сфері. Існує думка, що у цьому плані показовою є модель молодіжної політики Німеччини [218, с. 82]. Її запровадження передбачає (при наявності потужної законодавчої бази) помірне втручання держави в життя і справи молоді та надання державної допомоги саме тій категорії молоді, яка особливо відчуває в ній потребу, а також залучення широкого загалу молоді до самостійного вирішення власних проблем.

Таким чином, можна констатувати, що в більшості європейських країн молодіжна політика покликана сприяти молодим людям у становленні їх у суспільстві, зокрема, забезпеченню зайнятості й активної участі молоді в суспільних процесах.

Спеціальне молодіжне законодавство існує в більшості європейських країн, хоча питання про інтегровану молодіжну політику до цих пір знаходиться у стадії активного обговорення. Досить часто молодіжне законодавство обмежується формальною освітою.

Особливо слід підкреслити, що найважливішою складовою частиною механізму молодіжної політики в усіх країнах Західної Європи є неурядові (громадські) організації (далі – НГО). Вони різноманітні за своїми завданнями і програмами. Майже в усіх західних країнах матеріальну підтримку молодіжним програмам надають не тільки державні структури, приватний бізнес, демонструючи розуміння своєї соціальної відповідальності за майбутнє країни. Але ж цьому сприяють законодавчо встановлені податкові пільги для тих, хто піклується про підростаюче покоління.

Спільними позитивними рисами країн Європи щодо формування та реалізації молодіжної політики є:

- наявність соціального взаємозв'язку між урядом, молоддю та

суспільством шляхом задіяння механізму консультації, наявного суттєвого прямого впливу;

- проведення інформаційно-просвітницької діяльності;
- гарантії свободи культурного, творчого та політичного вираження;
- дотримання культури продовження загальної та професійної освіти;
- надання державної підтримки молодим сім'ям;
- забезпечення особливої уваги представникам «групи ризику», до яких відносять людей з особливими потребами та малолітніх (молодих) злочинців;

- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;
- розширення міжнародних зв'язків між молодими людьми [12, 191].

Таким чином, на початок XXI ст. у розвинених країнах Заходу молодіжна політика у своєму розвитку набула цілком визначених форм і здійснюється за кількома досить різними моделями. Молодь, як соціальна група, є частиною загальних соціальних відносин у будь-якій державі. Тому на її соціальну активність, у тому числі участь у трудових відносинах, впливає і вся система працевлаштування, провадження професійної діяльності та управління кар'єрою.

Визначення в якості пріоритету заходів з підготовки молоді до активного професійного життя характеризує у різних пропорціях, кожен з моделей молодіжної політики. Але молодь складає тільки частку соціально активного населення і тому на неї розповсюджується система працевлаштування. У більшості західних країн ця система складається з двох основних груп: державна служба зайнятості і приватні служби (або агенції) з працевлаштування [56, с. 30].

Кожна країна визначає власний комплекс політичних цілей і заходів щодо удосконалення молодіжної політики, серед яких можна виокремити такі:

- розширення можливостей участі у житті суспільства молодих людей та їхнього розвитку як особистостей і громадян;

- захист категорій молоді, що входять до груп ризику, і попередження маргіналізації та соціальної ізоляції відповідних підгруп населення;
- профілактика проявів антигромадської поведінки, яка завдає шкоди здоров'ю молодих людей, і боротьба з такими проявами;
- забезпечення й захист політичних і соціальних прав молодих людей, у тому числі шляхом створення правових основ та інституціональних структур із захисту прав молодих людей і надання соціальних послуг.

Результати дослідження по першому розділу оприлюднені в наступних публікаціях дисертанта: [87; 88; 91; 233].

Висновки до розділу 1

Проблема ідентифікації молоді як окремої категорії населення є значущою для формування та реалізації молодіжної політики. Нині ця проблема є предметом досліджень різних наук: соціології, психології, ювенології, фізіології, однак не менш важливою вона є і для державного управління. Так, усвідомлення особливостей та суті потреб молодих людей є визначальним при формуванні та реалізації молодіжної політики. Відповідно до норм чинного законодавства до молоді відносять осіб віком від 14 до 35 років, однак до цієї категорії потрапляють досить відмінні за потребами та проблемами члени суспільства. Відтак, все частіше виникають дискусії щодо зниження верхньої межі до 30 років. Дещо розрізненою є і міжнародна позиція з цього приводу, так найчастіше в європейській молодіжній політиці верхній поріг категорії «молодь» – 30 років, тоді як нещодавно ВООЗ, навпаки підвищила цю межу до 44 років. Така диверсифікація перш за все пов'язана із процесами соціалізації особистості, так, якщо фізіологічний розвиток людини простіше класифікувати за віковими межами, то процеси соціалізації відбуваються значно розрізненіше, а роль держави у створенні сприятливих умов для перетворення особи в повноцінного, креативного та реалізованого члена суспільства є визначальною.

Становлення молодіжної політики як напряму відбувалося досить тривалий період часу, умовно початок її виокремлення відносять до XVI ст., але чітке виокремлення відбулося аж у XX ст. Станом на 2017 рік 82% країн-членів ООН мають наявні органи влади, до компетенції яких віднесено повноваження у сфері молодіжної політики. Молодіжну політику умовно можна диференціювати на державну, публічну та суспільну. Кожен з зазначених напрямів тісно переплітається з двома іншими, що значно ускладнює їх відокремлення. Умовно різниця між цими напрямками полягає в суб'єктах формування та реалізації молодіжної політики.

У світі наявна значна кількість моделей молодіжної політики, що кардинально відрізняються одна від одної. Зокрема США (модель яких виокремлюють в окрему підгрупу в багатьох класифікаціях) відносять до неоконсервативної моделі, інколи виокремлюють в американську модель. Так, ключовою ідеєю МП цієї країни є гарантія прав незахищених представників молоді, надання послуг та обмежене втручання, суть якого здебільшого зводиться до реагування на поточні виклики. Швеція провадить діаметрально протилежну політику (соціал-демократична модель) активно працюючи над формуванням та реалізацією МП. Німеччина, яку також відносять до соціал-демократичної моделі (інколи виокремлюють в німецьку модель), забезпечує реалізацію молодіжної політики шляхом громадських та публічноуправлінських впливів. Щодо України, то її складно віднести до будь-якої з зазначених моделей у чистому вигляді.

Серед основних тенденцій в молодіжній політиці об'єднаної Європи можна помітити посилення уваги до проблем консолідації країн-членів, стабілізації відносин всередині Євросоюзу та інтеграції молоді в нове суспільство. Паралельно з цим посилюються й спроби інтеграції в європейську програму молодіжної політики третіх країн, у тому числі й України. Саме тому необхідно мати власний підхід до розвитку співпраці та взаємодії у сфері молодіжної політики як на національному, так і на міжнародному рівні, а також

створювати відповідні інституції, нормативно-правове забезпечення для здійснення такої спільної діяльності та готувати кваліфікованих виконавців.

Роль національної політики з питань молоді має вирішальне значення в тому, що вона виходить із всеосяжної концепції усіх програм і заходів стосовно молоді в одній країні. Слід зазначити, що Україна, у перспективі, має знизити вікові межі для визначення поняття «молодь» у віці до 25 або 28 років, щоб бути повноцінним учасником багатьох світових програм, а також впорядкувати понятійно-категоріальний апарат таких понять, як «діти», «малолітні», «неповнолітні», «молодь» відповідно до визначень широко поширених у світі. Діючи норми законодавства, ментально наближені до відповідних норм радянських часів, що по своїй суті не мали на меті формування активної, мобільної, економічно незалежної молоді.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Ефективна молодіжна політика для сталого розвитку країни має велике значення, оскільки вона направлена на формування якісного складу людських ресурсів країни, які з переходом до ери інформаційного суспільства стали однією з основних груп ресурсів. Розрізняючи молодіжну політику за суб'єктами її здійснення на державну (і дещо ширше – публічну) та суспільну, гостро постає проблема дослідження історичних витоків формування молодіжної політики України, так як саме в процесі становлення сформувалася значна частина недоліків та проблем сучасного етапу розвитку. Водночас, попередні етапи розвитку ДМП залишили відбиток на суспільній МП, що проявляється у суспільних настроях та рівні сприйняття реформ у цій сфері. Особливо значущою суспільна МП є на місцевому рівні, де зворотній зв'язок від об'єкта до суб'єкта відбувається досить швидко, а рівень чутливості та сприйняття змінних потреб має бути максимальним.

Для виокремлення ключових векторів подальшого розвитку необхідно чітко проаналізувати недоліки сучасності, виокремити основні проблеми. Це актуалізує потребу ґрунтовного дослідження нормативно правових основ, що наявні в Україні та служать базою для функціонування суб'єктів місцевого самоврядування в процесі реалізації МП. Так як діяльність ОМС щодо МП нерозривно пов'язана із ДМП пошук шляхів розвитку неможливий без аналізу загальнодержавної політики та безпосередньо діяльності суб'єктів місцевого самоврядування. Відтак у розділі:

- досліджено історичні аспекти та інституційно-правові засади формування молодіжної політики;
- виокремлено особливості молодіжної політики в Україні, механізми її формування та засоби впливу;

- визначено місце та роль суб'єктів місцевого самоврядування України у здійсненні молодіжної політики.

2.1. Історичні аспекти та інституційно-правові засади формування та реалізації молодіжної політики в Україні

Як уже зазначалося історичні витoki молодіжної політики лежать в глибокій давнині, однак формування окремого напрямку все ж таки починається в ХХ ст. Тому, аналізуючи становлення сучасної МП основна увага нами приділятиметься радянському періодові, наслідки якого (як позитивні, так і негативні) відчуваються на сучасному етапі.

Російські вчені С. Алещенок та В. Луков вважають, що в колишньому СРСР молодіжна політика здійснювалася свого часу не без певних успіхів. Вона знайшла закріплення в законодавстві, у системі державних органів та інших атрибутивних для політики виявах. Молодіжна політика завжди була невід'ємною частиною партійної політики [65, с. 8 – 17]. Як слушно відзначає вітчизняний дослідник В. Криворученко, «особливої уваги потребує вивчення молодіжної політики, молодіжного руху в колишньому СРСР, в Україні, зокрема, вже в першій половині ХХ ст. Без цього вивчення важко вибудувати генеалогічне дерево молодіжних проблем, молодіжного руху і т. ін. Надзвичайний інтерес викликає молодіжна політика, роль молодіжних організацій у державотворенні у 1918 – 1920 роках» [54, с. 31 – 40].

МП України радянських часів чітко корелювалася з політикою КПРС, власне її можливо назвати складовою радянської політики партії щодо молоді. Основною, і фактично єдиною, молодіжною організацією був ВЛКСМ (Всесоюзний лєнінський комуністичний союз молоді), через який реалізовувалась основна частина МП, комплементарними були державні органи освіти, охорони здоров'я, оборони, внутрішніх справ, держкомспорту, інформаційні відомства, культосвітні заклади тощо [106, 107].

Молодіжна політика мала патерналістський характер і вимагала від молодого покоління діяти і розвиватися в заданому напрямі. Мова про суб'єктність молоді в процесі вироблення та реалізації політики не йшла, їй була відведена роль об'єкту, з чітко передбачуваною моделлю поведінки.

На місцях МП впроваджувалася через місцеві партійні і комсомольські організації, державні органи влади, громадські організації. Координація конкретної роботи з молоддю була прерогативою комсомолу, що реалізовував її під керівництвом і за сприяння партії. Характерною рисою молодіжної політики на місцях була її уніфікація [54, с. 31 – 40].

Попри те, що в радянські часи існувала чітка політика щодо молоді, наявні були організаційні елементи її здійснення тогочасна МП спричинила до формування низького рівня економічної та громадської активності молоді, її соціального відчуження. Так, до основних недоліків такої політики віднесемо:

- відсутність дієвих механізмів впливу молоді на формування та реалізацію державної політики;
- ігнорування потреби активізації молодіжної участі, розвитку економічної самостійності та громадської активності молоді, формування ціннісних орієнтацій молоді, відсутність відповідних програм та стратегій;
- низька компетентність молодих людей у питаннях участі у всіх сферах суспільного життя, процесі формування і реалізації державної політики;
- недостатній рівень кадрового забезпечення місцевих і районних органів виконавчої влади з питань роботи з дітьми та молоддю;
- скорочення чисельності позашкільних навчальних закладів, соціокультурних, спортивних, дозвільних та інших закладів і установ, що мають на меті виховання та змістовне дозвілля молоді, об'єктів інфраструктури сприяння зайнятості молоді та підтримки молодіжного підприємництва тощо;
- недостатній рівень міжгалузевої співпраці та координації стосовно виконання цільових державних та регіональних програм, щодо забезпечення соціального становлення й розвитку молодих громадян.

До проголошення незалежності України молодіжну політику можна охарактеризувати як досить статичну, хоча й з широким діапазоном дії, однак, кінцева мета такої політики – формування «гвинтика системи», не врахування індивідуальних особливостей та потреб, уніфікація молоді за усіма параметрами та нівелювання її інноваційного креативного потенціалу негативно позначилася на подальших етапах реалізації МП та її суспільному сприйнятті.

Формування законодавства України з питань молодіжної політики почалося разом із здобуттям незалежності, починаючи з 90-х років ХХ ст.

Значущість молоді в суспільно-політичному житті поки що не до кінця усвідомлюється українською владою, що спричиняє слабкість уваги до проблем та інтересів молоді, споживацьке чи зверхнє ставлення до молодіжного руху, недофінансування заходів молодіжної політики. Усе це загрожує створенням безконтрольної з боку органів публічного управління та органів місцевого самоврядування ситуації. У зв'язку з цим постає проблема вдосконалення молодіжної політики, ретельного аналізу та переосмислення її окремих компонентів. Першочерговим є аналіз нормативно-правової бази як основи будь-якої діяльності у сфері публічного управління. Без грамотної організації та достатнього забезпечення цього аспекту молодіжної політики не можна розраховувати на успішність жодних інших заходів.

Конституція України не містить положень, які окремо визначають права дітей та молоді, на них поширюються права та обов'язки, які є обов'язковими для громадян України [50]. Першими актами незалежної України щодо державної молодіжної політики в 1992 – 1993 рр. стали:

- Декларація Верховної Ради України «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (визначає державну молодіжну політику пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави, що здійснюється в інтересах молодої людини, суспільства, держави, з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді) [134];

– Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді) [169].

У цих нормативно-правових актах, які з певними змінами є чинними і тепер, визначаються дефініції основних термінів, що використовуються в правових актах стосовно молодіжної політики, визначалися головні принципи, напрями діяльності та наводяться основні механізми реалізації державної молодіжної політики в Україні. Вони є базовими для цього напрямку державного управління [13, с. 47].

Після прийняття зазначених нормативно-правових актів, значення молодіжної проблематики для законодавців частково втратило актуальність. Основна діяльність щодо молодіжної політики зосередилася у виконавчій владі. За кілька років в органах влади з'явилися окремі підрозділи з реалізації молодіжної політики, які формували достатньо єдину та ефективну систему управління. Проте, весь цей час молодь продовжувала вважатися об'єктом управління.

Інтерес української політичної еліти до молоді та її справ відновився після неоднозначних результатів парламентських виборів 1998 р., коли вперше застосована їх пропорційна система відкрила не очікувані широкі можливості тогочасній опозиції. Тому напередодні президентських виборів 1999 р. влада не могла залишити без уваги таку потужну та активну соціальну групу, як молодь. 1 грудня 1998 р. було прийнято Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [154], у 12 статтях якого містяться положення, що визначають принципи утворення молодіжних організацій, особливості їх заснування та членства в них, їх статус і права. У ньому вперше передбачалася участь молодіжних організацій у прийнятті рішень з питань молодіжної політики та визначалися конкретні форми державної підтримки молодіжних

організацій (включно фінансової). У той же час цей закон передбачав відповідальність молодіжних організацій за порушення законодавства (в першу чергу, за неподання звітів про матеріально-фінансову діяльність) [154]. Цей Закон був покликаний впорядкувати ситуацію з молодіжними організаціями, які активно використовувалися опозиційними партіями національно-патріотичного спрямування у своїй діяльності.

Після прийняття Закону України «Про молодіжні організації» значно активізувалася діяльність органів виконавчої влади стосовно молоді. Упродовж невеликого проміжку часу було прийнято кілька правових актів, які мали стимулювати більш активну діяльність органів влади з реалізації державної молодіжної політики. Так, 18.06.1999 р. КМУ прийняв Постанову № 1059 «Про стан реалізації державної молодіжної політики» [170]. В тому ж році також з'явилося декілька указів та розпоряджень Президента України від 06.10.1999 р.:

- № 1284/99 «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій», яким передбачався широкий спектр дій організаційно-фінансового характеру з активізації реалізації державної молодіжної політики (включно кредитування навчання у вищих навчальних закладах та купівлі житла) [157];

- № 1285/99 «Про заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді», яким затверджувався комплекс завдань органів влади щодо вдосконалення нормативно правової бази, забезпечення працевлаштування молоді та, навіть, науково-методичного, кадрового та інформаційного забезпечення цих процесів [147];

- № 244/99-рп «Про сприяння розвитку молодіжного житлового будівництва», що передбачав трансформацію організаційно-ресурсного забезпечення вирішення житлової проблеми молодих сімей [168].

Проте, після президентських виборів 1999 р. інтерес держави до проблем молоді значно зменшився. Лише через півроку, 24.04.2000 р. було прийнято Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки

обдарованої молоді» [131]. Він запроваджував щорічні гранти Президента України обдарованій молоді (починаючи з 2001 р.) та передбачав комплекс дій органів виконавчої влади. Приблизно в той самий період були прийняті подібні управлінські рішення і на місцевих рівнях. Такі правові заходи можна вважати намаганням віднайти додаткові кадрові ресурси для держави, а також забезпечити лояльність з боку найактивнішої верстви населення в контексті бурхливих подій того часу («оксамитова революція» в парламенті, всенародний референдум 2000 р. тощо). А також у 2001 році було видано Указ Президента «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» [132].

Увага керівництва країни до проблем молоді почала відновлюватися напередодні парламентських виборів 2002 р. Так, 14.03.2001 р. було прийнято Розпорядження КМУ № 92-р «Про заходи щодо підтримки становлення та розвитку студентської сім'ї» [148], а трохи згодом – Постанова КМУ від 29.05.2001 р. № 584 «Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла» [159]. Така велика кількість нормативно-правових актів підзаконного характеру не могла не призвести до якісної трансформації на законодавчому рівні, що створило необхідні передумови для прийняття ВРУ Закону України від 21.06.2001 р. «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» [167]. Він визначив дещо оновлену за вимогами часу термінологію, суб'єкти та об'єкти соціальної роботи з молоддю, їх права та обов'язки, принципи здійснення, сфери та рівні соціальної роботи з молоддю. Були визначені основні форми та напрямки соціальної роботи з молоддю: соціальне обслуговування, соціальний супровід, соціальна профілактика, соціальна реабілітація та соціальне інспектування. Закон навіть містить вичерпний перелік випадків, які вважаються порушеннями у сфері соціальної роботи з молоддю. В цілому закон остаточно завершив формування правової основи надзвичайно важливого напрямку молодіжної політики, яким є соціальна робота з молоддю [11, 13].

Але соціальна сфера не залишалась єдиним центром уваги органів державної влади стосовно молоді. Розпорядження Президента України від 29.06.2001 р. № 173/2001-рп «Про заходи щодо дальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді» передбачало активізацію діяльності органів влади в напрямку патріотичного виховання, налагодження їх постійної та інтенсивної взаємодії з громадськими організаціями та збільшення обсягів бюджетного фінансування усіх цих заходів. Цей нормативно-правовий акт закладав можливості створення потужної системи ідеологічного впливу на найбільш активну верству суспільства [149].

Проте, після парламентських виборів 2002 р. активність органів державної влади з питань унормування державної молодіжної політики знову зменшилася – проблеми молоді були забуті. Тільки 29.07.2002 р. (тобто, більше ніж через рік після прийняття спеціального закону про соціальну роботу з молоддю) Постановою КМУ № 1089 було затверджено «Державну програму забезпечення молоді житлом на 2012 рр.» [136], яка передбачає вирішення лише тільки однієї проблеми сучасної молоді України (причому, цілком господарської та майнової) на основі механізму самоокупності.

Напередодні суспільно-політичних подій 2004 р., відомих зараз як «Помаранчева революція», увага влади до молоді знову посилилася. 10.09.2003 р. постановою КМУ № 1444 була затверджена «Програма підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання» [144]. Ця програма намагалася сформувати серед молоді лояльність до діючої влади шляхом переконання про наявність перспектив працевлаштування в органах влади. Впродовж часу своєї чинності програма зазнавала змін та була скасована Постановою КМУ № 813 від 05.08.2009 р..

Адекватно до виконавчої влади України активізував свою діяльність щодо правового забезпечення молодіжної політики і український парламент. Так, 18.11.2003 р. Законом України № 1281-IV було затверджено «Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 рр.» [135].

03.02.2004 р. Верховна Рада України своєю окремою Постановою № 1425-IV схвалила рекомендації проведених напередодні парламентських слухань про становище молоді в Україні «Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи» [164]. На виконання цих рекомендацій 12.05.2004 р. КМУ прийняв Розпорядження № 298-р «Про затвердження заходів щодо державної підтримки розвитку молодіжного та дитячого туризму» [129].

04.11.2004 р. було прийнято Закон України № 2150-IV «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» (його дію було зупинено у 2006-2007 рр.) [133]. Він встановлював надзвичайно корисну для молодого спеціаліста-фахівця з вищою освітою процедуру першого в житті працевлаштування, передбачав надання впродовж двох років дотації з Державного бюджету України роботодавцю, який приймає на перше робоче місце молодого спеціаліста за отриманою спеціальністю. Адміністрування всією цією процедурою здійснювала Державна служба зайнятості України, причому, передбачалась достатньо потужна система контролю за її здійсненням. Цей закон виявився настільки прогресивним та випереджаючим свій час, що у подальшому (2006 – 2007 р.р.) його дія зупинялася спеціальними законами України.

Внутрішні конфлікти всередині правлячої коаліції у 2004 р. знову спричинили відновлення уваги влади до молоді. Особливої гостроти політичній ситуації додали місцеві та парламентські вибори 2006 р., значущість яких в напередодні проголошеній парламентській республіці надзвичайно зросла та час яких наближався. У Верховній Раді відбулося відразу кілька парламентських слухань стосовно проблем молоді. 22.09.2005 р. Постановою ВРУ № 2894-IV були затверджені рекомендації «Забезпечення прав дітей в Україні. Охорона материнства та дитинства» [163]. Менше ніж за три місяці (20 грудня того ж року) Постановою ВРУ № 3238-IV були схвалені Рекомендації

парламентських слухань про становище молоді в Україні «Сільська молодь: стан, проблеми та шляхи їх вирішення» [165].

Така активна увага Уряду до проблем молоді адекватно відобразилася на діяльності органів виконавчої влади щодо проблем молоді. 12.04.2006 р. Розпорядженням КМУ № 202-р була схвалена Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006 – 2010 рр. [173], а 03.07.2006 р. Постановою КМУ № 899 затверджено Типове положення про молодіжний трудовий загін [145]. Проте, з часом була помічена неефективність запровадження заходів з удосконалення нормативно-правової бази державної молодіжної політики для досягнення завдань політичного характеру, не пов'язаних з молоддю та її добробутом. Тому інтенсивність прийняття правових актів з цього питання зменшилася. Останнім актом була постанова ВРУ від 22.03.2007 р. № 816-V «Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні (щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 рр.)» [166].

У 2008 р. прийнято Розпорядження КМУ від 11.06.2008 р. № 825-р «Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 рр.», метою якої є «... створення правових передумов для формування соціально-активної життєвої позиції молоді та її самореалізації ...» [51; 174].

У період з 2011 р. по 2013 р. найбільш значущими нормативно-правовими актами у сфері державної молодіжної політики були постанови КМУ, що регулювали створення єдиного Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, а потім його реорганізацію і поділ на два Міністерства: Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України.

В роботі українського дослідника А. Васильєва «Еволюція нормативно-правової бази державної молодіжної політики незалежної України» визначається наступна періодизація процесу формування нормативно-правової бази основних засад молодіжної політики за роки незалежності України, а саме:

I період – 1992 – 1998 рр. (2 акти): становлення нормативно-правової бази молодіжної політики молоді незалежної держави;

II період – 1998 – 2000 рр. (6 актів): розвиток нормативно-правової бази – визначення організаційних форм та формування основних напрямків реалізації молодіжної політики;

III період – 2001 – 2002 рр. (6 актів): вдосконалення нормативно-правової бази та визначення нових напрямків молодіжної політики;

IV період – 2003 – 2004 рр. (5 актів): трансформація нормативно-правової бази молодіжної політики – посилення її соціальної спрямованості;

V період – 2005 р. – 2011 рр. (5 актів): намагання переосмислення та якісної трансформації нормативно-правової бази молодіжної політики [13].

На нашу думку, цей перелік доцільно оновити та доповнити ще двома періодами:

VI період – 2011 – 2014 рр. – інституціональні зміни щодо реорганізації відповідних міністерств та центральних органів виконавчої влади, що опікуються питаннями розробки та впровадження молодіжної політики;

VII – середина 2014 р. – по теперішній час – адаптація національної молодіжної політики до норм та стандартів європейського співтовариства, що обумовлено прагненням України до інтеграції в ЄС.

Нині основу молодіжної політики в Україні складають такі основні законодавчі та нормативно-правові акти, як: Декларація ВРУ «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [134], Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [169], Постанова КМУ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 рр.» [138] та інші, метою яких є забезпечення гарантій реалізації молодіжної політики на регіональному рівні щодо створення сприятливих умов для життєвого самовизначення та самореалізації молодих громадян, їх професійної орієнтації та працевлаштування, забезпечення вторинної зайнятості молоді та підвищення її трудової і підприємницької діяльності, організація молодіжного дозвілля, розвиток молодіжних

громадських організацій тощо.

Отже, відповідно до норм зазначених вище законодавчих та розпорядчих актів, державна молодіжна політика України – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить на меті створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [134].

За рівнем реалізації МП можна поділити на національний (загальнодержавний), регіональний (рівень областей), районний (можна не виокремлювати в окрему категорію), місцевий. Відповідно до цих рівнів можна класифікувати суб'єктів публічного управління у сфері молодіжної політики зокрема:

- загальнодержавний рівень – центральні органи виконавчої влади (Міністерство молоді та спорту України, інші міністерства та ЦОВВ, до повноважень яких відносяться окремі повноваження у сфері МП, зокрема МОН, Мінсоцполітики тощо),

- регіональний та районний рівні – місцеві органи державної виконавчої влади зі своїми структурними підрозділами по роботі з молоддю, та територіальні представництва ЦОВВ з відповідними повноваженнями;

- місцевий рівень – органи місцевого самоврядування, їх виконкоми в особі спеціалізованих структурних підрозділів, соціальні служби для молоді (у т.ч. центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді), молодіжні установи.

Як уже зазначалося в першому розділі до окремої ланки варто відносити суспільну МП, що також реалізується відповідним колом суб'єктів, серед яких громадські організації, діяльність яких може поширюватися на окремий місцевий рівень, діяти на обласному або ж і на загальнодержавному рівні. Крім громадських організацій до суб'єктів вироблення та реалізації МП доречно відносити різноманітні інститути громадянського суспільства та безпосередньо

соціальні групи та окремих осіб. Неодмінно сюди також варто відносити і молодь, яка все більше набуває ознак суб'єктності (а не об'єктності).

Враховуючи тенденцію до зростання відкритості, прозорості та громадської участі в процесі вироблення та реалізації МП, а також в процесі здійснення, відповідно, управління, роль суспільної складової зростає, тому, визначаючи широке коло суб'єктів їх варто відносити саме до цієї категорії. Саме на розширення участі широких кіл суспільства до реалізації МП надасть змогу створити нову вітчизняну модель МП з урахуванням найкращого європейського досвіду та у відповідності зі стандартами ЄС.

Якщо все ж розподіляти за класичною моделлю, то об'єктом публічного управління є молодь (згідно законодавства – громадяни віком від 14 до 35 років), їх об'єднання, а також процеси в молодіжному середовищі, відносини у сфері суспільного життя, пов'язані з молоддю, на які власне спрямовано управлінські дії перелічених вище суб'єктів.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, коли демократизація стала пріоритетом держави, молодь з об'єкта державної уваги має перетворитися в дієвий суб'єкт процесів публічного управління.

Будь-яка публічна політика розробляється та затверджується на центральному рівні управління. Проте, ступінь її виконання та результативність залежить багато в чому від місцевої влади.

Розробка та впровадження молодіжної політики є одним з делегованих завдань для органів місцевого самоврядування. Також слід зазначити, що ефективна практична реалізація програм і проектів відбувається, насамперед, на рівні місцевих громад, наближених до реальних потреб молоді. Розбудова молодіжної політики «знизу доверху» передбачає збалансування публічної політики і є її пріоритетом [49, с. 5].

Задля досягнення задекларованої вітчизняним законодавством мети ДМП «створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних

інтересах, так і в інтересах України» [24] необхідно забезпечувати органічний взаємозв'язок суб'єкта та об'єкта управління не лише у формі зворотних коригуючих впливів від об'єкта до суб'єкта, а й шляхом розширення суб'єктності молоді.

Задля втілення законодавчо окресленої мети слід реалізувати молодіжну політику через використання механізмів публічного управління, особливого значення, на наш погляд, набувають законодавчо-правовий та організаційно-економічний.

Відповідно до вітчизняної та світової практики до законодавчо-правового механізму відносять норми національного та ратифікованого міжнародного законодавства (Конституції, Хартії прав, міжнародних угод та конвенцій тощо) У сфері МП законодавчо-правовий механізм об'єднує такі складові:

- норми щодо формування й реалізації державної молодіжної політики;
- законодавчі акти, рішення державних органів управління, щорічні доповіді Президента України, ВРУ, КМУ про становище молоді в Україні, стан реалізації державної молодіжної політики;
- механізми й інституції реалізації затверджених законів;
- заходи із забезпечення здійснення прав молоді, зафіксованих у Конституції України, законодавчих та нормативно-правових актах;
- законодавчо затвердженні державні стандарти;
- механізми впровадження міжнародного законодавства, ратифіковані документи міжнародних організацій [42, с. 29].

Більша частина складових законодавчо-правового механізму проаналізована вище. Так, наявні нормативно-правові акти закладають підвалини для здійснення ефективного управління у сфері МП, водночас вони не є досконалыми, зокрема значна хронологічна диверсифікація, наявність невідповідності зі світовими та європейськими стандартами (зокрема щодо меж встановлення верхнього вікового порогу для молоді), складність та розрізненість потреб цільової категорії населення (умовного об'єкту управління) є суттєвими недоліками, що лежать в основі недосконалості

чинної МП.

Аналізуючи радянський спадок у сфері МП ми зазначали, що одним з ключових недоліків тогочасної моделі була відсутність поінформованості та низький рівень компетентності відповідних кадрів. Звідси варто підкреслити особливу роль інформаційного забезпечення в дієвості законодавчо-правового механізму. Так, окрім наявності розгалуженого та якісного законодавства не менш важливим є оволодіння ним як працівників профільних установ та організацій, так і , власне, молоді. Саме рівень правоосвіченості та правосвідомості молоді є ключовим фактором у формуванні її як активного суб'єкта МП, а не пасивного об'єкта.

Коли ми ведемо мову про набуття молоддю ознак суб'єкта формування та реалізації МП, неодноразово акцентували увагу на наявності низки суб'єктів, що виконують зазначені функції при суб'єктно-об'єктній (чи швидше об'єктній) ролі молоді. Розгалужена система органів, установ, організацій, що займається проблемами молоді та реалізацією МП складає організаційну частину організаційно-економічного механізму. В цілому сутність організаційно-економічного механізму має тенденцію до ускладнення, враховуючи зростаючу кількість суб'єктів, що включається до організаційної структури та збільшення потенційних джерел фінансування.

Здійснення публічного управління у сфері молодіжної політики забезпечується відповідними суб'єктами управління, якими є система державних органів по роботі з молоддю, соціальні служби та молодіжна інфраструктура. На центральному рівні управління таким суб'єктом виступає Міністерство молоді та спорту України - спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, якому підпорядковується розгалужена структура органів, що забезпечують реалізацію політики у виконавчих органах влади, органах місцевого самоврядування [74].

На регіональному й місцевому рівнях питаннями молодіжної політики опікуються відповідні структурні підрозділи по роботі з молоддю місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування; соціальні служби

для молоді (у т.ч. центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді), які напрацьовують і ухвалюють рішення, забезпечують розробку та впровадження місцевих цільових програм, здійснюють координацію діяльності відповідних об'єктів управління [197]. Це також передбачено Законами України «Про державну службу» [130], «Про місцеві державні адміністрації» [152], «Про місцеве самоврядування в Україні» [151].

Головними принципами молодіжної політики України є: повага до поглядів молоді та її переконань; надання права молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі і молоді, зокрема; правовий та соціальний захист молодих громадян (перш за все, осіб, які не досягли 18 років, з метою створення необхідних стартових можливостей для їх повноцінного соціального становлення та розвитку); сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності [24].

Правоустановчі рішення щодо молодіжної політики в Україні приймалися виключно в залежності від політичної кон'юнктури в суспільстві. Тим не менше, впродовж еволюції нормативно правової бази молодь перестала сприйматися як пасивний об'єкт управління, а перетворилася на рівноправного партнера органів влади. До того ж, була сформована достатньо цілісна та потужна нормативно-правова база, яка передбачає регламентацію реалізації молодіжної політики за усіма основними напрямками. У той же час, розвиток нормативно-правової бази молодіжної політики України сам по собі не призвів до вирішення усіх (чи, хоча б, основних) проблем української молоді. Деякі правові акти містять певні суперечності, а достатньо велика їх кількість не виконується. Це свідчить про недостатність виключно регламентаційно-правового підходу до процесу організації реалізації державної молодіжної політики України та необхідність більш активної розробки та запровадження інших механізмів публічного управління до діяльності у цій сфері.

У Постанові КМУ від 02.07.2014 р. № 220 «Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України» (далі – Мінмолодьспорт) ця

урядова структура визначається як: центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію політики у молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту [141]. Мінмолодьспорту також забезпечує координацію та управління реалізацією державної молодіжної політики через мережу спеціально уповноважених ЦОВВ, державних підприємств, відповідних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, яким у свою чергу, підпорядковується розгалужена структура комунальних установ, закладів, центрів дозвілля молоді, дитячо-юнацьких спортивних шкіл (далі – ДЮСШ) та ін.

Поміж 49 основних завдань, покладених на Мінмолодьспорт, можна виділити такі, що особливо впливають на реалізацію молодіжної політики, а саме:

- визначення перспектив та пріоритетних напрямів розвитку молодіжної сфери, сфери фізичної культури і спорту;
- забезпечення нормативно-правового регулювання процесів у молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту;
- узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробка пропозицій щодо його вдосконалення та внесення для розгляду в установленому порядку проектів законодавчих актів;
- здійснення міжнародної діяльності у молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту;
- розробка разом з іншими органами виконавчої влади і подання на затвердження КМУ соціальних норм та нормативів щодо соціального становлення та розвитку молоді;
- популяризація та утвердження здорового способу життя молоді, організація її змістовного дозвілля, інформаційно-просвітницька робота з

протидії поширенню у молодіжному середовищі соціально небезпечних захворювань;

- сприяння працевлаштуванню молоді, створення умов для її інтелектуального самовдосконалення і творчого розвитку, формування гуманістичних цінностей та патріотичних почуттів у молодих громадян;

- надання державної підтримки молодіжним та дитячим ГО у виконанні загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей та молоді згідно з переліком, затвердженим КМУ;

- сприяння розвитку волонтерської діяльності у сфері фізичної культури і спорту, запровадження заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних заходів;

- підготовка пропозицій щодо призначення грантів Президента, присудження Премії КМУ за особливі досягнення у розбудові України; координація заходів з питань соціального становлення та розвитку молоді, а також розвитку дитячого, дитячо-юнацького спорту, резервного спорту, масового спорту, спорту вищих досягнень, спорту інвалідів, спорту ветеранів; здійснення інші повноваження, визначені законом [74, 141].

Окрім нормативно-правового регулювання сфери суспільних відносин, де розробляється й впроваджується молодіжна державна політики, окремого розгляду потребує питання її інституціонального забезпечення.

В узагальненому вигляді єдина інституційно-організаційна система органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що формують й реалізують ДМП в Україні представлено на рис. 2.1.

Організаційна структура Мінмолодьспорту наведена у Додатку Г.

При розробці та впровадженні молодіжної політики в Україні також варто враховувати можливості Державного інституту сімейної та молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України, на який покладено виконання наступних функцій:

- фундаментальні та прикладні наукові дослідження з найважливіших проблем формування й реалізації політики щодо молоді, а також інших

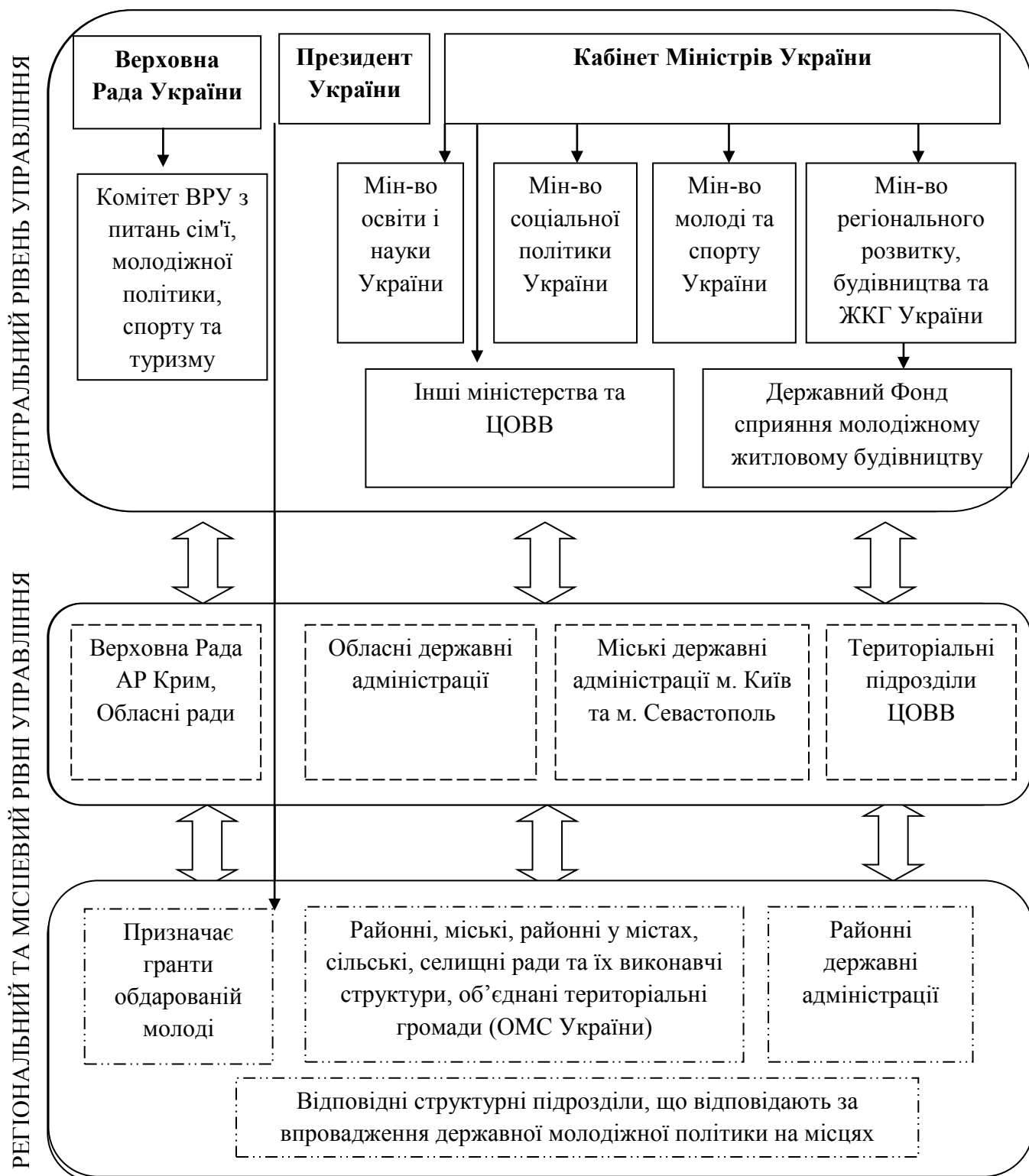

Рис. 2.1 Інституційно-організаційна система органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що формують й реалізують молодіжну політику в Україні

категорій населення України;

- підготовка проектів соціальних стандартів та нормативів щодо соціального становлення та розвитку молоді, а також інших категорій населення України;

- моніторинг становища молоді, а також інших категорій населення України шляхом наукового аналізу та соціологічних досліджень;

- підготовка проектів щорічних доповідей президенту України, ВРУ і КМУ;

- науково-методичний супровід та моніторинг окремих соціальних програм, що реалізуються державними та громадськими організаціями;

- підвищення кваліфікації працівників органів виконавчої влади, які займаються реалізацією державної політики стосовно молоді, а також інших категорій населення України, спеціалістів соціальної сфери та громадських організацій;

- проведення соціологічних досліджень з метою вивчення соціальних проблем молоді та різних категорій населення;

- підготовка і видання наукової, науково-методичної та навчально-методичної літератури [141].

В контексті впровадження молодіжної політики в Україні можна виділити інші міністерства та ЦОВВ, що також забезпечують розробку та впровадження молодіжної політики в Україні в межах своїх повноважень. Наприклад, Міністерство соціальної політики України забезпечує виконання таких функцій в сфері реалізації молодіжної політики:

- національне та міждержавне усиновлення;
- профілактика соціального сирітства;
- реалізація державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 р.;

- оздоровлення та відпочинок дітей, санаторно-курортне лікування;

- запобігання домашньому насильству;

- робота з багатодітними сім'ями;

- соціальний захист дітей – інвалідів;
- ринок праці та зайнятості;
- протидія торгівлі людьми;
- гуманітарна допомога та волонтерські організації [75].

Міністерство освіти і науки відповідає за питання, що віднесені до:

- освіти дітей та молоді (дошкільна, шкільна, позашкільна, професійно-технічна, вища);
- позашкільна освіта, виховна робота та захист прав дитини;
- фахової підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів для роботи з дітьми та молоддю [74].

Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» сприяє проведенню державної житлової політики, зокрема молодіжної. Фондом надає кредити молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам, які згідно з законодавством визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов [27].

Також в Україні закладено підґрунтя щодо створення інституції, що має опікуватися дотриманням прав дітей – уповноважений з прав дитини. Наразі, це не є окрема інституція, існує окреме представництво, що включено до апарату Адміністрації Президента України. На нашу думку, така інституція потрібна та цей напрям необхідно розвивати, що повністю відповідає ознакам демократичного суспільства [126].

Існуючі у сфері розробки, впровадження та реалізації молодіжної політики в Україні проблеми, не можна вирішити лише на рівнях центрального та галузевого управління. На нашу думку, необхідно підсилити цей напрям публічного управління саме на регіональному та місцевому рівнях. Активізація молодіжної участі у суспільних процесах вимагає відходу від патерналістської орієнтації державної політики і переходу до субсидіарності, посилення координації зусиль як різних гілок влади на всіх її рівнях, так і громадськості у цьому напрямку. Проілюструємо, яким чином має виглядати компоненти

реалізації молодіжної політики у сфері публічного управління в Україні на місцевому рівні за участю суб'єктів місцевого самоврядування.

Зупинимося на розгляді форм співпраці, що можуть бути використані у діяльності суб'єктів місцевого самоврядування при взаємодії з молодіжними громадськими організаціями з метою розробки та реалізації місцевої молодіжної політики.

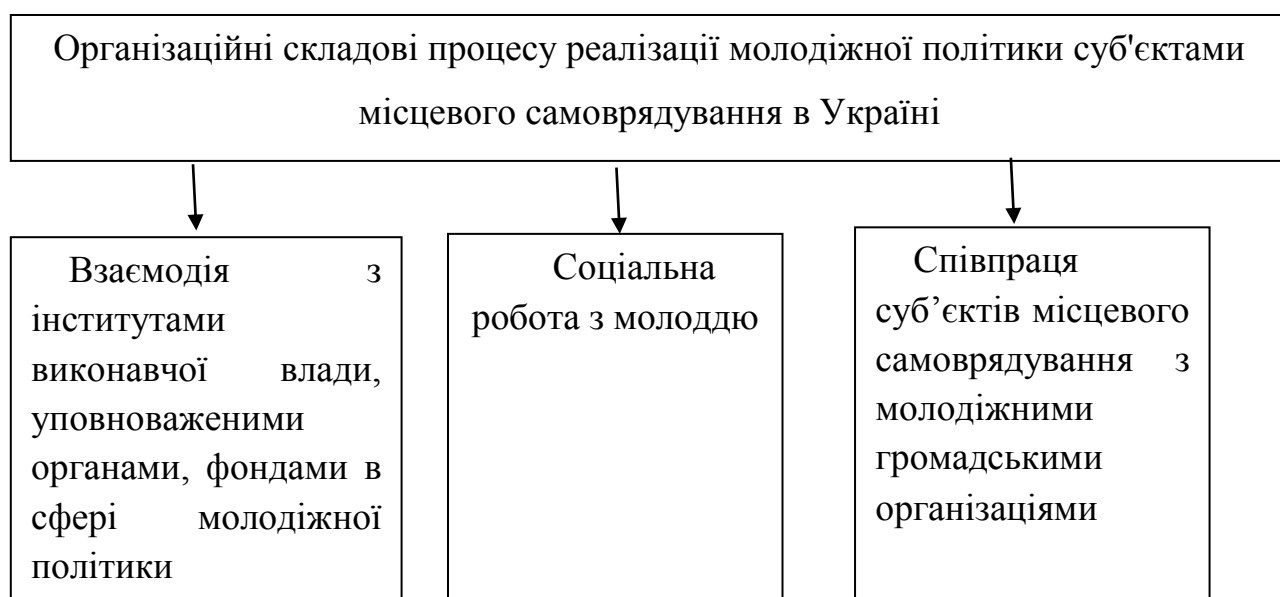

Рис. 2.2 Компоненти реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування на місцевому рівні.

По-перше, це організаційно-розпорядча форма, яка передбачає участь представників молодіжних громадських організацій у:

- розробці та обговоренні проектів рішень суб'єкту місцевого самоврядування в сфері молодіжної політики;
- конкурсах молодіжних проектів, що фінансуються місцевим самоврядуванням;
- роботі дорадчих органів з питань молодіжної політики, що створенні органами місцевого самоврядування для організації діяльності у цій сфері.

По-друге, це організаційно-практична форма взаємодії, коли йдеться про організацію та проведення відповідних заходів для молоді, а також за участю молоді:

- організація та проведення молодіжних заходів: тренінгів, семінарів, круглих столів, форумів, вуличних акцій, флеш-мобів, іншої активності;
- стажування молоді в органах місцевого самоврядування;
- соціальна робота з молоддю;
- інституційне сприяння розвитку молодіжного самоврядування;

Інформаційно-аналітична форма роботи полягає в:

- організації та проведенні соціологічних опитувань, анкетувань, моніторингу;
- розбудові партнерських стосунків з іншими інституціями впровадження молодіжної політики;
- виготовленням та друком, розповсюдженням інформаційних флаєрів, буклетів, розміщенням соціальної реклами;
- підтримці інформаційних сайтів, сторінок в соціальних мережах, їх адміністрування;
- просвітницькій діяльності.

Виховна робота – наразі є дуже складною формою взаємодії з молоддю, бо молоді люди не завжди готові сприймати цінності суспільства, прагнуть до створення своїх ідеалів та субкультур, саме тому необхідно:

- проводити виховні заходи;
- розвивати патріотизм та національну свідомість;
- вчити толерантності та взаємної поваги;
- популяризувати здоровий спосіб життя [40].

Фінансово-матеріальне або ресурсне забезпечення – ця форма роботи залежить від спроможності суб'єктів місцевого самоврядування та передбачає:

- залучення до роботи з молоддю «молодіжних працівників»;
- наявність приміщень, інфраструктури, спорядження для організації та проведення різноманітних заходів, оздоровлення та змістовного дозвілля;

- фінансування послуг підрядних організацій, що задіяні при роботі з молоддю (звукове або світлове забезпечення масових заходів; оренда приміщень, обладнання, оргтехніки та інше);
- надання ресурсної підтримки проектам молодіжних організацій;
- фінансування накладних витрат (придбання канцелярського приладдя, транспортних та інших витрат).

Сучасна молодіжна політика в Україні є відносно молодою, оскільки почала формуватися на початку 90-х років минулого сторіччя. При цьому, такі сфери як освіта, культура, охорона здоров'я, спорт, система соціального забезпечення та молодіжна галузь протягом багатьох років страждали лише від впровадження формальних змін в законодавстві та потерпали від політичних рішень, що призводили до постійної реорганізації відповідних інституцій та втраті кваліфікованих кадрів. Тільки в останні роки почали запроваджуватися новації, що ставлять на меті поліпшення якості надання адміністративних послуг, впроваджуються міжнародні стандарти в сферу управління.

Станом на сьогоднішній день, інституції, що функціонують в сфері реалізації молодіжної політики, наявні між ними зв'язки, як вертикальні, так і горизонтальні, знаходяться під постійним впливом змін, що відбуваються у всій системі публічного управління України та її законодавстві.

Суб'єкти місцевого самоврядування є більш наближеними до вирішення проблемних питань молоді. Безумовно, під впливом багатьох чинників (наприклад, розширення власних або делегованих повноважень), у суб'єктів місцевого самоврядування об'єктивно виникатиме потреба у розробці та застосуванні нових форм роботи з молоддю, зокрема надання адміністративних послуг у цій сфері. Значну роль в цих процесах, відіграють особливості національної молодіжної політики, саме тому розглянемо характерні риси, що визначають загальнодержавну молодіжну політику України, у т.ч. механізми її формування та реалізації на регіональному і місцевому рівнях.

2.2. Реалізація молодіжної політики в Україні: національний, регіональний та місцевий вимір

З огляду на норми Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [134], що визначають поняття «державна молодіжна політика в Україні» (наведені у попередньому розділі), під державним управлінням молодіжною політикою слід розуміти – систематичний та спеціально організований вплив суб'єкта державного управління на об'єкт (у першу чергу, молодь) з метою забезпечення ефективного, цілеспрямованого функціонування й розвитку системи роботи з молоддю, відповідно до мети та завдань цієї політики.

За роки незалежності в Україні накопичено певний досвід розробки, ухвалення та реалізації загальнодержавних молодіжних програм. Зокрема, у 1998 р. КМУ ухвалив програму «Молодь України», у 2003 р. ВРУ затвердила «Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004 – 2008 рр.», у 2009 р. урядом прийнято «Державну цільову соціальну програму «Молодь України на 2009 – 2015 рр.»».

Наступним етапом у регулюванні сфери розвитку молодіжної політики стало прийняття Постанови КМУ від 18.02.2016 р. № 148 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 рр. та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [138].

Таким чином, поняття «загальнодержавна молодіжна програма» у різні періоди має конкретне наповнення відповідно до того, який нормативно-правовий документ діяв у той або інший період.

У 1990 – 2000 рр. перед органами державної влади постало завдання визначити основні підходи до створення необхідних документів, їх спрямованість, виконавців та джерела фінансування. На практиці було продемонстровано декілька підходів до створення молодіжних програм.

Перша молодіжна програма «Молодь України», затверджена урядом 20.03.1998 р., мала статус постанови, що знижувало значення прийнятого

документа [150]. Програма спрямовувалась на вирішення таких основних завдань:

- сприяння духовному й фізичному розвитку молоді, виховання в неї почуття громадянської свідомості й патріотизму, бажання активно сприяти утвердженню державності в Україні;
- сприяння реалізації творчого потенціалу молоді в інтересах її становлення і самореалізації, формування морально-правової культури та профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі;
- захист молодих громадян від дискримінації через вікові обмеження;
- створення сприятливих умов для повноцінної соціалізації та активного залучення молоді до соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства, подолання її соціально-політичної апатії;
- забезпечення прав молодих громадян, сприяння їх підприємницькій діяльності, урахування особливостей умов життєдіяльності та життєвих цілей різних соціальних груп молоді;
- підтримка молодих сімей, талановитої та обдарованої молоді, молодіжних громадських організацій;
- сприяння розвитку та поглибленню міжнародних молодіжних контактів [150].

Положення, задекларовані цим документом носять досить стандартизований характер, водночас, проаналізувавши визначені документом завдання варто підкреслити усвідомлення необхідності активізації молодіжної участі в житті суспільства, подоланню соціальної апатії, створення передумов для їх самореалізації та соціалізації, а також орієнтацію на розширення міжнародних зв'язків.

Урядова програма передбачала такі напрями діяльності:

- розробка проектів нормативно-правових актів щодо розвитку і здійснення молодіжної політики;
- розвиток трудової активності, забезпечення зайнятості молоді; формування національної самосвідомості молоді;

- формування правової культури та профілактики правопорушень серед молоді;
- сприяння розвитку дозвілля молоді;
- підтримка діяльності молодіжних громадських організацій, творчої та обдарованої молоді;
- поліпшення становища молоді сім'ї та підготовка молоді до подружнього життя;
- міжнародні молодіжні контакти;
- науково-методичне та інформаційне сприяння здійсненню молодіжної політики [150].

Проаналізувавши основні завдання підкреслимо, що відповідно до них на цьому етапі повинно було розширитись нормативно-правове забезпечення, значну увагу приділено актуальному і нині просвітницькому напрямку та формуванню правової культури.

Власне зазначений документ носив назву «Комплексні заходи Кабінету Міністрів України...», тобто за суттю це була цільова програма, але за назвою – заходи з чітким визначенням суб'єкту реалізації. Водночас вказано, що суб'єктами реалізації комплексних заходів є міністерства, відомства та місцеві органи виконавчої влади.

Щодо змістовного наповнення, то зазначену Програму можна охарактеризувати як формуючу (у частині розширення нормативно-правового забезпечення та інституційного забезпечення роботи з молоддю), загального характеру (орієнтована на широкі кола населення, однак окрема увага приділяється лише обдарованим та особам з девіантною поведінкою), перехідною (мова про перетворення молоді в суб'єкта МП не йде, останнім пріоритетом передбачено розширення інформування та створення інформаційних центрів, тобто підвищення правосвідомості та обізнаності молоді).

Наступний, прийнятий в Україні документ – Загальнодержавна програма підтримки молоді на 2004 – 2008 рр. Його можна вважати значним досягненням

органів державної влади у сфері молодіжної політики, оскільки програма мала статус закону України, необхідність прийняття якого постала ще у 1991 р.

Основні завдання програми були такими:

- сприяння ініціативності та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розширення її участі у формуванні та реалізації політики щодо розв'язання соціальних проблем молоді;
- поліпшення координації зусиль органів державної влади та громадських організацій у сфері реалізації молодіжної політики;
- підвищення ефективності державної молодіжної політики на регіональному рівні;
- поліпшення матеріально-технічного та фінансового забезпечення установ, закладів, громадських організацій, що працюють з дітьми та молоддю;
- підтримка молодіжних і дитячих громадських організацій та їх спілок у реалізації програм, спрямованих на вирішення проблем молоді [139].

Якщо провести паралель із попередньою Програмою, то в рамках цієї Програми основні завдання носять поліпшувачий характер, тоді як в попередній мова йшла про формування основ. Важливою особливістю є приділення уваги регіональному рівневі та необхідності розвитку МП на цьому рівні, актуальною також видається теза щодо розширення координаційних зв'язків з громадськістю.

Щодо цієї програми, то тут ми маємо значну кількість актуальних і нині напрямків і завдань. Так, по-перше, окрема увага починає чітко приділятися районному та місцевому рівням. По-друге, у тексті програми з'являються положення про координацію діяльності з громадськими організаціями, забезпечення їх участі, інформування та стимулювання молоді до участі в формуванні та реалізації МП. По-третє, з'являється окремий напрямок реалізації програми – «залучення молоді до роботи в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування» [139], так, цей напрям розроблено задля забезпечення можливостей відбору кадрів, вирішення проблеми «кадрового голоду» та можливості реалізації молоді шляхом роботи в органах влади. По-

четверте, важливими були тези щодо створення онлайн інформаційних центрів та інтеграції молоді до світової спільноти.

Особливістю зазначеної програми була підвищена увага до участі громадського сектору, зокрема молодіжних та дитячих громадських організацій. У реалізації кожного з ключових напрямків окремо виділено та акцентовано увагу на ролі громадських організацій. Актуальним та дещо не традиційним є положення розділу шостого програми, в якому йдеться про можливість делегування повноважень та відповідних ресурсів для реалізації програми відповідним громадським організаціям: «інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть делегувати молодіжним та дитячим громадським організаціям повноваження щодо реалізації заходів, спрямованих на виконання Програми» [139].

Варто звернути увагу також на механізм реалізації основних положень документа, а саме на обов'язковість щорічного затвердження Кабінетом Міністрів України заходів щодо виконання Програми. Саме конкретизація загальних положень в затверджених покрокових діях, тобто деталізація пріоритетів в короткостроковій перспективі створювала підґрунтя для здійснення контролю за реалізацією програми [32, с. 15].

Наступною була Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009 – 2015 рр. , затверджена постановою КМУ від 28.01.2009 р. № 41 [137].

Метою Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 рр. було визначено створення системи всебічної підтримки громадянської активності молоді, спрямованої на самовизначення й самореалізацію, формування необхідних для цього правових, гуманітарних та економічних передумов, надання соціальних гарантій [137].

Називаючи два можливих варіанти розв'язання молодіжних проблем, розробники документа надають перевагу не здійсненню систематичних заходів державними установами за рахунок бюджетних коштів, а відходу від патерналістської моделі політики щодо молоді та налагодженню співпраці

органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськими та благодійними організаціями за прикладом європейських країн, що сприятиме залученню молоді до соціальних процесів розбудови демократичної держави.

Основні завдання програми автори документа сформулювали так:

- створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді, творчого розвитку особистості;
- утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей;
- пропаганда та формування здорового способу життя;
- створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді;
- надання підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям;
- інтеграція українських молодіжних організацій до відповідних європейських і світових організацій [137].

Виконання Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 рр. мало відкрити широкі можливості для:

- удосконалення нормативно-правової бази з питань формування й реалізації державної молодіжної політики, зокрема, щодо врегулювання питань міжнародного молодіжного співробітництва;
- підвищення рівня громадської активності та патріотичної свідомості молоді, створення морально-етичних засад для її всебічного розвитку;
- залучення молоді до розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізму реалізації державної молодіжної політики;
- підвищення рівня правової культури молодих громадян, зокрема, в питаннях поваги до прав і свобод людини, відповідальності за власне життя;
- створення сприятливих умов для формування свідомого ставлення молоді до збереження здоров'я, боротьби із шкідливими звичками;
- підтримки молодих громадян у працевлаштуванні та реалізації підприємницьких ініціатив;

- створення умов, за яких молодь виявлятиме бажання працевлаштовуватися самостійно;
- зменшення чисельності молоді серед трудових мігрантів;
- більш ефективного використання мережі спортивних закладів та закладів культури;
- збільшення чисельності молоді, яка бере участь у діяльності дитячих і молодіжних громадських організацій [9, с. 22 – 34].

Прогнозні показники фінансування семирічної програми, замовником-координатором якої визначили Міністерство молоді та спорту України, а виконавцями Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство культури і туризму України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України і Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, передбачалися в розмірі 262 млн. 706 тис. грн. (у тому числі, 150 млн. 6 тис. грн. – кошти державного бюджету та 112 млн. 700 тис. грн. – кошти інших джерел) [137].

Аналізована програма суттєво відрізнялася від попередніх двох. По-перше, формулювання пріоритетів було деталізовано в конкретному переліку заходів, що є класичним для побудови сучасних програм, з відповідним визначенням обсягів фінансування. По-друге, термін реалізації програми значно зріс аж до семи років. По-третє, з'явилися чітко сформульовані та кількісноокреслені показники оцінки результативності виконання програми.

Для забезпечення виконання завдань програми «Молодь України» її автори запропонували низку показників [9, с. 22 – 34]. Так, наявність значної кількості показників є позитивним явищем при розробці програми та надає чіткості та кількісного виміру очікуваних результатів, сприяє спрощенню контролю за ходом виконання програми. Тому частково погодимося з позицією В. Мунтян щодо негативного характеру спрямованості на кількісний результат цільових програм, нівелюючи поняття ефективності заходів на основі їх корисності, економічного ефекту (для прикладу автором наводиться

працевлаштування молоді) [97]. Відтак, підкреслимо, що розробка чіткої системи показників задля контролю виконання програми є позитивним явищем, однак зведення сутності реалізації заходів до отримання виключно кількісних показників є недоречним, коли мова йде про життєдіяльність категорії населення, а отже ці показники доречно було б доповнити якісними складовими.

Окрім форми викладу, наявності окремо Плану заходів, чітко визначених обсягів фінансування з розбивкою по роках, показників результативності реалізації програми змінилася і кількість визначених програмою пріоритетів. Так, Є. Бородін зазначає, що скорочення кількості пріоритетів з 12 до 7 є позитивним явищем, лаконізацією та скороченням напрямів, що за своєю суттю відповідає європейським векторам розвитку [9]. Так, з пріоритетних напрямів реалізації програми зникла підготовка молоді до сімейного життя та підтримка молодих сімей; формування в молоді поваги до закону та запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі; залучення молоді до роботи в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування; формування інформаційного простору для реалізації молодіжної політики; забезпечення реалізації прав молоді з особливими потребами. Також виокремити необхідно нівелювання проблеми забезпечення молоді житлом, пільгового кредитування тощо, що замінювалося інформаційно-консультаційним сприянням, що в свою чергу, було малоефективним.

Щодо превентивної діяльності та формування поваги до закону, на наш погляд, це має набувати перманентного характеру та включатися до рутинних функцій відповідних органів, що робить недоречним включення таких заходів до програм. Те саме стосується більшості зазначених пріоритетів, водночас, виключення напрямку «залучення молоді до роботи в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування» є певним кроком назад, так як цей напрям створював умови для активізації молоді як суб'єкта МП. Увага до потреб молоді з особливими потребами також має актуальний вимір особливо в світлі формування толерантного суспільства та поширення інклюзії.

Варто погодитись з тим, що скорочення завдань та пріоритетних напрямків – явище позитивне, так як надає змогу сконцентрувати ресурси на вирішенні конкретних проблем, однак за таких умов напрямки та пріоритети необхідно стратифікувати за нагальністю та соціальною гостротою.

Хоча зазначена програма й мала низку переваг в порівнянні із попередніми, заходи передбачені нею здебільшого не були виконані через недофінансування, а вести мову про оцінку результативності та ефективності реалізації документу досить складно.

У 2016 р. державою була прийнята нова цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016 – 2020 рр. та внесенні відповідні зміни до деяких нормативно-правових актів. Формулювання мети Програми стало ще більш лаконічним, ніж попередніх трьох «створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості» [51]. Щодо ключових пріоритетів, то вони також були видозмінені, як видно з періоду реалізації програми він скоротився до п'ятирічного на відміну від попередньої програми.

Варто зупинитись на тому, що розробниками поточної програми реалізація попередніх програм була оцінена позитивно, а ключовими проблемами для вирішення окреслено низький рівень економічної та громадської активності молоді. Як і у попередній програмі автори вирішили відмовитися від моделі прямого бюджетного фінансування та чітко регламентованого втручання, у цьому документі моделлю реалізації МП є модель громадської участі. Задекларований у програмі варіант вирішення проблем нагадує німецьку модель, де до реалізації МП залучають одночасно і органи влади і широкі суспільні кола та молодіжні організації. Так, з-поміж інших векторів окремий акцент зроблено на «посиленні ролі молоді у суспільно-політичному житті держави та становленні її як одного із ключових суб'єктів державної політики у молодіжній сфері» [51], що відповідає актуальним викликам сучасності та євроінтеграційним намірам України.

Так, основними пріоритетами програми є [51]:

- формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання;
- здоровий спосіб життя молоді;
- розвиток неформальної освіти;
- зайнятість молоді;
- житло для молоді;
- партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином з переліку було виключено положення, що дублювали пріоритети суміжних галузей (як наприклад якісна вища освіта, що є прерогативою відповідної сфери), максимально спрощено формулювання напрямів, хоча і надано пояснення їх змісту, приділено окрему увагу категорії молоді, що постраждала від актуальних нині подій тощо.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 501 284,68 тис. грн., у т.ч.: 210 142,1 тис. грн. – за рахунок коштів державного бюджету, 277 882,58 тис. грн. – місцевих бюджетів, 13 260 тис. грн. – за рахунок інших джерел.

Очікувані результати Програми полягають у наступному:

- щорічне збільшення на 10 % кількості молоді, залученої до програм та заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання та підвищення рівня її громадянської свідомості;
- щорічне збільшення на 4 % чисельність молоді, яку залучено до популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя;
- створення цілісної системи неформальної освіти молоді;
- щорічне збільшення на 50 % чисельність професійно підготовлених осіб, які працюють з молоддю;
- забезпечення розвитку молодіжного підприємництва (удосконалення нормативно-правової бази; систематизації преференцій для молодих підприємців, формування підприємницьких навичок);
- підтримка молоді в працевлаштуванні;

- підтримка волонтерства молоді;
- до 2020 року знизити рівень правопорушень серед молоді на 20 %;
- щорічне збільшення на 5 % чисельність молоді, що бере участь у реалізації проектів ЄС та інших іноземних держав, зокрема програми “Erasmus +” та ін.. [138].

Для досягнення відповідних показників, які у програмі згруповані за напрямками реалізації передбачено прийняття відповідних Планів заходів з окремих напрямів, де чітко формуються окремі заходи на поточний рік.

Результати виконання Програми оцінюватимуться за допомогою трирівневої системи індикаторів:

1. Головний узагальнюючий індикатор (Індекс розвитку молоді, розрахований за методологією ЮНЕСКО).
2. Індикатор досягнення мети Державної програми молодіжної політики.
3. Індикатор реалізації визначених пріоритетів.

При цьому враховується оцінка фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для виконання Програми, що фінансуватиметься за рахунок державного і місцевих бюджетів, надходжень від вітчизняних та зарубіжних донорів і благодійних фондів [57].

Отже, результати оцінювання мають відбуватися за допомогою такої величини, як Індекс розвитку молоді, розрахований за методологією ЮНЕСКО. Індекс розвитку молоді – це комплексний показник рівня розвитку потенціалу молодого покоління за трьома основними параметрами: тривалість життя і здоров'я, освіта, рівень життя. Цей показник, що розраховується за методологією ЮНЕСКО, дозволяє виокремлювати загальні тенденції розвитку молоді в суспільстві та прогнозувати ймовірні зміни в її становищі, що формуються в результаті реалізації заходів політики. Одночасно індекс розвитку молоді дозволяє оцінювати міжрегіональну диференціацію в становищі молоді в Україні [241, 242]. ЮНЕСКО пропонує наступну формулу визначення рівня грамотності молоді:

$$LIT_{15-24}^t = L_{15-24}^t / P_{15-24}^t * 100 \quad (1.1)$$

де, LIT_{15-24}^t – грамотність населення у віці 15 – 24 роки у t рік;

L_{15-24}^t – кількість грамотного населення у віці 15– 24 роки у t рік;

P_{15-24}^t – кількість населення у віці 15– 24 роки у t рік [243] .

Аналогічно здійснюється розрахунок двох інших складових, що у сукупності складають Індекс розвитку молоді. На основі моніторингу цього показника і його складових у національному та регіональному розрізі можна оцінювати результати та встановлювати пріоритети в реалізації молодіжної політики окремих регіонів України.

Визначаючи необхідність забезпечення участі молоді в МП та євроінтеграційні наміри України, варто співставити напрями чинної Програми з ключовими проблемами, що дискутуються на міжнародних майданчиках. Так, у ході Молодіжного форуму Східного партнерства у Варшаві (22 – 23 червня 2017 р.) найбільш дискусійними та актуальними були проблеми розширення залучення молоді до процесів прийняття рішень та формування активної громадянської позиції. В рамках цього заходу молодими лідерами-учасниками було сформовано рекомендації для країн ЄС та Східного партнерства. Ключові напрями у рекомендаціях щодо МП наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні напрями молодіжної політики за результатами обговорення на Молодіжному форумі Східного партнерства у 2017 р. [80]:

№	Напрямок	Основні рекомендації
1.	молодь як активні, критичні та відповідальні громадяни	- формування більш дружнього до молоді підходу при формуванні політики; - створення сприятливого для молодіжних

Продовження таблиці 2.1

№	Напрямок	Основні рекомендації
		<p>організацій середовища;</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення пріоритетів молодіжних проектів при розподілі коштів ЄС; <p>відкриття Європейський корпус солідарності для молоді із країн Східного партнерства;</p> <ul style="list-style-type: none"> - створення он-лайн бази даних колишніх студентів – міжнародних волонтерів.
2.	<p>молодь та підприємницька діяльність</p>	<ul style="list-style-type: none"> - створення міжнародного інвестиційного фонду соціального підприємництва та збільшення кількості механізмів підтримки соціальних підприємств; - надання молоді більше стимулів для створення власних підприємств; - зменшення податкового навантаження; подолання бюрократії та надання фінансування для молодих підприємців на професійному рівні
3.	якість освіти	<ul style="list-style-type: none"> - зміщення акцентів на навички, які є необхідними для того, щоб досягти успіху на сучасному ринку праці; - започаткування відповідного діалогу між неурядовими організаціями, школами, політиками, спеціалістами у сфері формальної та неформальної освіти, для перегляду діючих національних навчальних

Продовження таблиці 2.1

№	Напрямок	Основні рекомендації
		програми, - внесення змін та забезпечення взаємодії між гравцями у межах формальної та неформальної системи освіти.

Спробуємо провести паралель між задекларованими у Програмі напрямками та окресленими рекомендаціями. Формально зазначені положення перегукуються із визначеними у програмі, однак, на наш погляд, перший з визначених у таблиці 2.3. пунктів найкраще розкрито у вітчизняній Програмі 2004-2008 рр., де цьому питанню приділено значну кількість уваги. Щодо положень про підприємницьку діяльність, її варто співвіднести із заходами щодо підвищення рівня зайнятості молоді, а саме самозайнятості, однак, фінансової підтримки молодим підприємцям або бажаючим стати на цей шлях прямо не передбачено. Щодо останнього напрямку – професійної освіти в відповідності до потреб ринку праці, то частково в програмі зазначений вектор корелюється із неформальною освітою, здебільшого цей напрям стосується реформ у сфері освіти.

Таким чином, окреслені у рекомендаціях Молодіжного форуму Східного партнерства у 2017 р. напрямки реформування лише частково були раніше включені до програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки, а чітких заходів щодо рекомендацій учасників не закладено до Плану заходів на 2018 рік. На наш погляд, окреслені рекомендації могли б сприяти активізації участі молоді у формуванні МП та збільшенню відсотка працевлаштованих та самозайнятих молодих громадян.

Окрім цільових програм Указом Президента України від 27.09.2013 р. № 532/2013 «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р.» затверджено відповідну стратегію, що визначає для органів влади серед основних пріоритетів й забезпечення повноцінної роботи з молоддю.

Метою Стратегії є забезпечення провадження комплексної, послідовної та взаємоузгодженої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань, що представляють інтереси молоді, у справі формування та реалізації державної молодіжної політики, створення сприятливих соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов для стимулювання освіти, зайнятості, ініціативи, творчості та інноваційної діяльності молоді [172].

Стратегія визначає такі пріоритети реалізації державної молодіжної політики:

- забезпечення доступної освіти;
- формування здорового способу життя молоді;
- забезпечення зайнятості молоді на ринку праці;
- забезпечення молоді житлом;
- активізація участі молоді у суспільно-політичному житті;
- сприяння інтеграції української молоді в європейська молодіжна співтовариство [172].

Реалізація Стратегії запланована в три етапи. На першому етапі (2013 – 2015 рр.) передбачено:

- удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення реалізації державної молодіжної політики, зокрема, підготовки пропозицій щодо внесення змін до Законів України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [169], «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» [167], «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [154] та інших нормативно-правових актів;

- розробити та затвердити план заходів з підтримки молоді на 2016 – 2020 рр.;

- підготувати пропозиції щодо внесення змін до законів стосовно зменшення вікових меж молоді до 28 років;

- розробити та затвердити регіональні програми реалізації державної молодіжної політики [172].

На другому етапі (2016 – 2018 рр.) передбачається забезпечення активної участі у суспільному житті (молоді, громадських об'єднань, що представляють її інтереси), а також збільшення обсягу фінансування молодіжних програм за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

На третьому етапі (2019 – 2020 рр.):

- створення сприятливих умов для надання молоді необхідних соціальних послуг з навчання, професійної підготовки, працевлаштування, житлового забезпечення тощо;
- передача функцій з реалізації державної молодіжної політики органам місцевого самоврядування та громадським об'єднанням, що представляють інтереси молоді [172].

Специфічною особливістю Стратегії є те, що перший етап її реалізації співпадає з часом реалізації Програми до 2015 року, тоді як другий та третій – з чинною (2016 – 2020 рр.). Щодо змістовного наповнення, то співвідношення між Стратегією та програмами, чіткого взаємозв'язку та прямої деталізації напрямів Стратегії в програмі не прослідковується.

Важливим чинником у реалізації МП є фінансово-економічна складова. Забезпечення реалізації МП може здійснюватися низкою способів, актуальними нині є: бюджетне фінансування; державні дотації, субвенції; створення спеціальних фондів; сприяння інвестиційній діяльності; надання кредитів молоді; надання молодим громадянам економічних пільг, грантів, послуг; підтримка діяльності молодіжних громадських організацій. Застосування цих способів є дієвим напрямом ресурсного забезпечення МП.

Проаналізувавши національні програми щодо МП починаючи з найпершої, варто звернути увагу на те, що окрім загальнодержавного виміру наявний також регіональний та місцевий рівні. Відповідно на рівні областей та районів наявні відповідні програми з урахуванням регіональної специфіки, але в руслі ДМП.

Щодо місцевого рівня, то саме він і має концентрувати найбільшу кількість активних перетворень, а тому відповідальність на цьому рівні значно

зростає. В залежності від розміру населеного пункту, наявності можливостей асигнувань відповідних заходів та програм на цьому рівні також затверджуються відповідні програми, що буде детальніше розглянуто далі.

2.3. Реалізація молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку

Реалізація молодіжної політики на місцевому рівні має вирішальне значення, так 85% видатків у європейських країнах на реалізацію МП здійснюється саме з бюджетів місцевого рівня. В Україні тривалий час ситуація була діаметрально протилежна, однак після початку реформи децентралізації та процесу об'єднання територіальних громад значна частина повноважень повинна перейти саме на місцевий рівень в особі суб'єктів місцевого самоврядування.

Відповідно до трактування поняття «місцева влада», як виду публічної влади, яка реалізується від імені суб'єктів, що функціонують у межах певних адміністративно-територіальних одиниць [37, с. 440], її ключових відмінностей визначимо особливості місцевої політики (на відмінно від державної: місцева політика поширюється лише на певну частину суспільства (мешканців відповідної території, територіальну громаду тощо); державна політика повинна формувати основи вирішення проблем загальносуспільного характеру, тоді як місцева – лише локальні; місцева політика повинна знаходитись в руслі державної політики, вирішувати на місцевому рівні визначені державними програмами та стратегіями проблеми, досягати відповідних цілей, водночас враховувати специфіку кожної окремої громади, її інтереси та потреби).

Нині на місцевому рівні в Україні є дворівнева система місцевої влади: місцеві державні адміністрації (обласні та районні); органи місцевого самоврядування.

Враховуючи наявний дуалізм на місцевому рівні актуальним є відмежування та розрізнення за суттю та функціями цих органів (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Відмінності між суб'єктами формування та реалізації МП на місцевому рівні

Місцеві державні адміністрації	Органи місцевого самоврядування
втілення концепції державної політично-правової природи МВ;	концепція дуалізму функцій і повноважень місцевого самоврядування: має недержавну політично-правову природу;
вирішує місцеві питання державного значення;	вирішує питання місцевого значення, які впливають з колективних інтересів жителів – членів територіальної громади;
є органами (агентами) державної виконавчої влади на місцях, підпорядковані органам виконавчої влади вищого рівня і підзвітні та підконтрольні відповідним представницьким органам у сфері делегованих ними повноважень;	є природними корпораціями місцевих жителів, які здійснюють самоврядування безпосередньо або через місцеві самоврядні органи;
їх функції мають державний характер (відображають державний інтерес) і зумовлені завданнями та проблемами державного значення, втіленням політики деконцентрації	функції носять самоврядний характер, обумовлені потребами та інтересами територіальних громад, відображають сутність принципу субсидіарності;
не має самостійних прав і повноважень, відмінних та відокремлених від прав і повноважень органів центральної державної влади.	існують на принципах самоорганізації та не підпорядковані ієрархічно іншим суб'єктам влади.

По суті, ці органи повинні консолідувати зусилля задля забезпечення ефективної реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

В Україні відносини щодо організації і діяльності зазначених суб'єктів регулюються Конституцією, законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) та «Про місцеві державні адміністрації» (1999 р.) [37, с. 441].

Предметом нашого дослідження є діяльність саме суб'єктів місцевого самоврядування, що і розглянемо далі. Так, правові основи формування національної системи суб'єктів місцевого самоврядування визначаються Конституцією України, а також Законом України «Про місцеве самоврядування».

Стаття 140 Конституції зазначає, що «місцеве самоврядування» – це право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [50]. Відповідно до статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування», первинним суб'єктом місцевого самоврядування та основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста [151].

Стаття 5 цього ж закону, визначає таку систему суб'єктів місцевого самоврядування:

- територіальні громади;
- сільські, селищні, міські ради;
- сільські, селищні, міські голови;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- старости;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення;
- районні в місті ради [151].

Енциклопедія державного управління містить наступне визначення поняття «суб'єкт місцевого самоврядування» – це носій владних повноважень щодо самостійного розв'язання місцевих проблем, що належать до компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Первинним суб'єктом

місцевого самоврядування є територіальна громада, яка є основним джерелом функцій та повноважень місцевого самоврядування [37, с. 683].

Окрім неї, до суб'єктів місцевого самоврядування відносять – органи самоорганізації населення, сільські, селищні, міські ради, сільських, селищних та міських голів, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради, районні в місті ради, районні та обласні ради. Суб'єкти місцевого самоврядування поділяються на виконавчі та представницькі, реалізують функції місцевого самоврядування, що визначаються чинним законодавством [37, с. 683].

Це визначення переважно ґрунтується на нормах чинного законодавства України та не містить таких суб'єктів місцевого самоврядування, як новостворені об'єднанні громади, голів та старост цих громад. Враховуючи сучасні децентралізаційні перетворення, до суб'єктів місцевого самоврядування згодом можуть додатися виконавчі органи обласних рад, а така інституція як районна рада та її голова може бути виключена з цього переліку, бо після створення ОТГ, районні ради можуть повністю зникнути або будуть трансформовані в принципово нову структуру, про яку наразі складно говорити.

Надалі в дисертаційному дослідженні під «суб'єктами місцевого самоврядування» ми будемо розуміти міські ради та їх виконавчі органи, що опікуються питаннями дітей та молоді.

Органи місцевого самоврядування є юридичними особами, що наділені чинним законодавством України власними та делегованими повноваженнями, вони мають діяти самостійно, а також несуть відповідальність за свою діяльність. Органам місцевого самоврядування відповідним органам виконавчої влади можуть бути надані окремі делеговані повноваження, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади. В окремих випадках, повноваження органів місцевого самоврядування, можуть бути делеговані відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад [151].

Розробка та впровадження молодіжної політики є одним з делегованих

завдань для органів місцевого самоврядування. Одним із найважливіших завдань молодіжної політики є створення дієвих механізмів зміцнення молодіжного кадрового потенціалу представницьких органів місцевого самоврядування шляхом підвищення фахового рівня молодих депутатів, переважна кількість яких обирається депутатами місцевих рад вперше [49, с. 9].

Також слід зазначити, що ефективна практична реалізація програм і проектів відбувається, насамперед, на рівні місцевих громад, наближених до реальних потреб молоді. Розбудова молодіжної політики «знизу доверху» передбачає збалансування публічної політики і є її пріоритетом [49, с. 5].

Найдосконалішою серед інших є модель муніципальної молодіжної політики, що здатна нести на собі навантаження усієї системи і забезпечувати досягнення стратегічних цілей країни. Приклад такої моделі, що була частково реалізована в м. Одесі, м. Херсоні, м. Бердянську та інших містах України в 2001 р. наводить Т. Дроздова. Замість виділення проблем молоді у регіональну молодіжну програму, що не призвело до вирішення жодної з них, модель орієнтується на досягнення основної мети – залучення молоді до вирішення проблем місцевої громади, які визначаються у відповідних цільових або комплексних регіональних програмах. А підтримки потребує саме життєздатна система залучення молоді до вирішення проблем громади. Це є метою даної моделі – впровадження сучасної політики відносно молоді. Складовими цієї моделі є:

1. Механізм громадянського представництва молоді на місцевому рівні.
2. Механізм залучення молоді до формування міської політики, що впливає на її життя.
3. Механізм залучення молоді до безпосередньої реалізації міської політики.
4. Механізм розвитку компетентності молоді у формуванні та реалізації міської політики» [35].

На думку Т. Дроздової, запровадження першого механізму забезпечує урахування думки молоді, її потреб та ініціатив при прийнятті рішень на

місцевому рівні, що впливають на її життя, а також обґрунтовує та визначає основні принципи створення представницького органу молоді на місцевому рівні – Молодіжної ради, підсистему громадського інформування та організації ефективної системи зворотного зв'язку, компоненту «молодіжного парламентаризму» [36], тобто, процесу колегіальних обговорень питань при прийнятті рішень, що впливають на життя молоді, а також визначає обсяг матеріально-технічного забезпечення цієї діяльності.

Другий механізм визначає повноваження та процедури посилення впливу молоді на процес прийняття владних рішень. Він має чотири основні функції: аналіз проектів та вже прийнятих владних рішень, стимулювання нормотворчої ініціативи, розвиток партнерської участі молоді у прийнятті рішень та громадський контроль.

Третій механізм забезпечує систему поетапного залучення молоді до вирішення проблем місцевої громади. Основні його складові: міська волонтерська програма (перший досвід громадської участі), міні-гранти для ініціативних груп без статусу юридичної особи (перший досвід вирішення проблем однолітків), гранти на соціальне замовлення міста для громадських об'єднань (вирішення проблем місцевої громади). Використання сучасних технологій, наприклад молодіжного банку, фондів розвитку громад та інше, дає можливість залучити широку громадськість до активної участі на ринку відповідних соціальних послуг.

Четвертий механізм моделі регіональної молодіжної політики повинен забезпечувати розвиток компетентності молоді щодо основ місцевого самоврядування [36].

На нашу думку, запропоновану модель необхідно доповнити таким важливим інструментом залучення молоді до взаємодії з органами місцевого самоврядування України, як стажування. Під стажуванням розуміється форма навчання, що передбачає набуття практичного досвіду та навичок студентами (слухачами), уперше прийнятими на роботу працівниками і претендентами на більш кваліфіковану роботу (вищу посаду), перевірку їхнього професійного

рівня та ділових якостей, а також підвищення кваліфікації [175]. Стажування можуть проходити як особи, що вперше претендують на посаду державного службовця, так і державні службовці, які бажають зайняти вищу посаду [37, с. 617].

Аналізуючи проблеми функціонування суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, на часі актуальним є дослідження впливу процесів децентралізації та об'єднання територіальних громад на молодіжну політику.

Так, саме у світлі децентралізації більшість ресурсів та повноважень у сфері молодіжної політики буде передано на рівень територіальної громади. Враховуючи, що саме місцевий рівень в особі територіальних громад стане «ключовим гравцем» молодіжної політики, зазначимо, що необхідними компонентами задля створення підґрунтя для реалізації МП є [201, с.75]:

- інфраструктура, фінансове забезпечення;
- кадрове забезпечення з відповідним рівнем кваліфікації;
- розвинені інститути громадянського суспільства, наявні молодіжні організації;
- забезпечення взаємодії усіх акторів МП;
- здійснення планування (з розробкою показників результативності виконання програм), моніторингу та оцінювання реалізації МП;
- звітування перед громадою щодо реалізації напряду;
- включення молоді в процес розробки, реалізації та контролю за МП.

Враховуючи такий широкий спектр необхідних компонентів, підкреслимо нерівність новостворених територіальних громад та обсягів необхідних фінансових затрат на реалізацію відповідної політики. Так, громади, що об'єдналися навколо великих населених пунктів з належною інфраструктурою та наявними висококваліфікованими кадрами, а також зі значною кількістю населення (в т.ч. і молоддю) мають в наявності матеріальні основи для успішного розвитку МП, тоді як невеликі та відносно бідні територіальні громади фінансуватимуть такі заходи менше, а наявна інфраструктура в них

незначна, або ж і зовсім відсутня.

На наш погляд, значною проблемою є акцентування уваги ОТГ на значущості МП та тих інноваційних ресурсах, що криються в недооціненому потенціалі молоді та є перспективним ресурсом.

Враховуючи необхідність наявності відповідного суб'єкта місцевого самоврядування в особі уповноваженого профільного органу, в ОТГ також передбачено наявність такого підрозділу, однак, як свідчать дані поточних звітів фінансової спроможності на створення окремого структурного підрозділу здебільшого не вистачає, виникає проблема поєднання молодіжного напрямку з іншими. Так, спостерігається тенденція до створення департаментів гуманітарного розвитку, до яких крім молодіжних входять ще й управління соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, відділ «Служба у справах дітей» (Львівська міська рада), управління освіти, культури, спорту (Дніпровська міська рада) [201].

В Ужгородській міській раді – управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді; у Первомайській міській раді Харківської області – відділ з питань молодіжної політики та з питань оздоровлення дітей; у Бахмутській міській раді Донецької області – управління молодіжної політики та в справах дітей; у Тернопільській міській раді – управління у справах сім'ї, молодіжної політики і спорту; у Лозовській міській раді Харківської області – управління освіти, молоді та спорту; у Слобожанській селищній раді Дніпропетровської області, об'єднаній територіальній громаді – відділ молоді, культури, національностей та релігій [Там само].

Такий стан речей носить суперечливий характер, з одного боку, така інтеграція потенційно розширює координаційні зв'язки між відповідними напрямами та спрощує взаємодію структур відповідних напрямків, водночас відсутність вузькопрофільного структурного підрозділу зменшує значущість відповідного напрямку, може позначатись на якості проведених заходів, фінансуванні та якості кадрового забезпечення.

Враховуючи значну роль молоді в процесі децентралізації наведемо дані

соціологічного дослідження «Молодь України – 2017» [198], згідно якого

- близько 56% молоді оцінює децентралізацію в Україні позитивно;
- лише 49% володіють, а аж 40% зовсім не володіють інформацією щодо децентралізації та стану перебігу реформи;
- майже 47% осіб, які мешкають в ОТГ відчують змін для молоді після створення громад, а лише 13% – відчують позитивні зміни.

Результати зазначеного опитування надають змогу зробити висновок, що реалізація молодіжної політики на рівні ОТГ не відіграла першочергової ролі після створення громад, майже половина молодих мешканців не відчують відповідних змін. Також значним недоліком є низька поінформованість молодого населення, так як майже половина не володіють жодною інформацією щодо актуальних реформ, що напевне свідчить про недостатній рівень громадської активності та, як наслідок, слабку участь у суспільному та політичному житті мешканців громади та країни.

За матеріалами того ж опитування 87% молодих людей не бере участь у будь-яких заходах, що стосуються життя власного населеного пункту, але 52,2% опитаних готові особисто долучитися до ініціатив у житті своєї громади [198]. Ці цифри демонструють наявність гострої проблеми, так лише трохи більше десятої частини молодого населення долучаються до заходів, що проводяться в населеному пункті. Мабуть, саме це можна вважати інтегральним показником якості та ефективності проведених заходів, так як майже половина готова долучатися до життєдіяльності громади, але лише кожен десятий мешканець реально приймає в них участь. Власне саме тут варто повернутися до тези щодо доцільності проведення заходів, передбачених програмою та виділення на них коштів, адже МП буде ефективною лише за умови долучення до неї молоді і як об'єкту, і як суб'єкту.

З метою з'ясування проблемних питань, що виникають на регіональному та місцевому рівнях при впровадженні молодіжної політики, нами були розроблені спеціальні анкети (додаток Ж) та за допомогою такого інструменту, як «запит на публічну інформацію» проведено відповідне опитування експертів

– державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування та керівників державних і комунальних установ, які працюють із молоддю.

Результати експертного опитування та моніторингу офіційних сайтів понад 20 українських обласних центрів засвідчили, що усі відповідні міські ради мають програми, спрямовані на підтримку молоді. Наприклад, рішення Херсонської міської ради від 26.03.2010 № 1468 «Програма «Молодь Херсона» на 2010 – 2014 рр.» [204]; рішення Луцької міської ради від 30.11.2011 р. № 16/25 «Про Програму підтримки дітей, молоді, жінок та сім'ї на 2012 – 2015 рр.» [112]; рішення Кіровоградської міської ради від 29.01.2014 р. № 2757 «Програма «Молодь Кіровограда» на 2014 р.» [46], рішення Харківської міської ради від 26.09.2014 р. «Міська цільова програма молодіжного житлового кредитування до 2015 року» [31; 116]; рішення Полтавської міської ради від 08.12.2011 р. «Міська програма «Молодь Полтави» на 2012 – 2015 рр.», рішення Дніпропетровської [31], Житомирської [38], Київської [45], Львівської [68], Миколаївської [110], Одеської [114], Ужгородської [115], Хмельницької [117], Черкаської [210], Чернівецької [211] та інших міських рад.

Окремі діючі молодіжні програми відверто вражають формальним підходом чиновників до проблем молоді. Зокрема, рішення Запорізької міської ради від 31.01.2014 № 27 «Про затвердження програм по галузях «Освіта», «Фізична культура і спорт» та Програм підтримки сім'ї та молоді міста Запоріжжя» передбачала підтримку сім'ї та молоді м. Запоріжжя (241 246 осіб) із виділенням для цього з міського бюджету 463, 467 тис. грн. з яких 273, 606 тис. грн. – це кошти на погашення кредиторської заборгованості, яка виникла станом на 01.01.2014 р. Отже, для реалізації «Програми підтримки сім'ї та молоді м. Запоріжжя» у 2014 р. на 1 молоду особу було передбачено 0,68 грн. Ця сума не враховує витрати на освіту, оздоровлення та відпочинок, позашкільну освіту, фізичну культуру та спорт, фінансову підтримку комунального спортивно-видовищного підприємства Юність, цільову комплексну програму забезпечення молоді м. Запоріжжя житлом. Проте, на

фінансування усіх зазначених напрямів в м. Запоріжжі на 2015 р. передбачено 11 708,408 тис. грн. або 48,53 грн. в розрахунку на 1 молоду особу [109, 143].

Проаналізовані міські цільові програми мають середньостроковий характер (переважно, розраховані на 3 роки), умовно їх можна поділити на такі, що спрямовані на:

- розвиток фізичної культури та спорту;
- підтримку молодіжного будівництва;
- оздоровлення;
- комплексні програми підтримки молоді.

Більшість проаналізованих міських цільових молодіжних програм складено за наступними напрямками практичної діяльності із впровадження молодіжної політики на місцевому рівні, а саме:

- розвиток громадської активності молоді, підтримка громадських соціальних ініціатив;
- формування у молоді основ гуманістичного світогляду, моральних, культурних, загальнолюдських цінностей, утвердження почуття патріотизму та національної самосвідомості;
- організація зайнятості молоді та розвиток підприємницьких ініціатив;
- формування здорового способу життя, запобігання негативним явищам в молодіжному середовищі;
- формування правової культури та профілактика правопорушень серед дітей та молоді;
- соціальний захист та підтримка сімей, попередження проявів насильства в сім'ї, забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків;
- підтримка і розвиток творчого, інтелектуального потенціалу дітей та молоді, організація змістовного дозвілля.

На нашу думку слід відмітити, що з'являються місцеві цільові молодіжні програми, які корелюються з відповідними обласними програмами та планами стратегічного розвитку населених пунктів, а також містять нові напрями в

роботі із молоддю, підтримують молодіжні ініціативи та створюють належні умови для самореалізації та соціалізації молоді. Зупинимось на аналізі найбільш вдалих, на нашу думку, програмах, та наведено окремі положення, що підкреслюють їх унікальність.

1. Програма «Молодь Прикарпаття (2010 – 2015 рр.)» – містить заходи, що спрямовані на формування національної самосвідомості та патріотичне виховання молоді. Підтримка дитячих та молодіжних ГО, органів молодіжного та студентського самоврядування [115].

2. Програма підтримки молодіжних ініціатив та створення умов для самореалізації молоді у м. Вінниці на 2013 – 2015 рр. (рішення Вінницької міської ради від 30.11.2012 р. № 1025) передбачає проведення соціальної роботи з підлітками та молоддю, супровід соціально незахищених категорій молоді; пропагує здоровий спосіб життя та безпечну поведінку, профілактику негативних соціальних явищ в молодіжному середовищі; передбачає забезпечення сприятливих умов для самореалізації молоді з особливими потребами; сприяння вибору майбутньої професії, отриманню практичних навичок і стажування; залучає молодь до громадського життя міста, підтримуючи розвиток молодіжного руху, студентського та учнівського самоврядування та створення сприятливих умов для виховання патріотизму; підтримує творчі ініціативи та сприяє розвитку змістовного дозвілля молоді [111].

3. Івано-Франківська обласна комплексна програма – сприяє творчому, інтелектуальному та фізичному розвитку молоді, організації дозвілля; забезпечує зайнятість молоді та розвиток підприємницької діяльності в молодіжному середовищі; формує правову культуру та впроваджує профілактичні заходи щодо подолання негативних явищ у молодіжному середовищі, пропагує здоровий спосіб життя; містить заходи, що спрямовані на забезпечення соціального захисту та надання соціальної допомоги молоді [113].

4. Міська програма підтримки молоді на 2009 – 2015 рр. (рішення Рівненської міської ради від 10.02.2009 р. № 2225) містить заходи, що

спрямовані на: створення сприятливих умов та підтримка самореалізації молоді, сприяння інтелектуальному та творчому розвитку особистості; патріотичне виховання, розвиток духовності, моральності та формування загальнолюдських життєвих принципів молоді; формування та пропаганду здорового й безпечного способу життя, профілактику негативних явищ у молодіжному середовищі; створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді; розвиток громадянської активності молоді, підтримка молодіжних і дитячих громадських організацій; інтеграцію українського молодіжного руху до європейських та світових молодіжних структур [179].

Серед результатів проведеного в рамках дисертаційного дослідження анкетування, експертного опитування та моніторингу офіційних сайтів міст, що є адміністративними центрами областей України особливої уваги заслуговує робота з реалізації молодіжної політики в м. Тернополі. Так, Тернопільським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою вивчення думки молодих мешканців міста щодо їх майбутнього в Україні та з нагоди Дня молоді проводяться експрес-опитування «Майбутнє молоді в Україні» [195].

Також заслуговує на увагу та подальше впровадження в практичну діяльність місцевих органів влади досвід Тернопільської міської ради щодо створення «Біржі молодіжних ініціатив» [162] (тут формуються дані про суспільні молодіжні ініціативи) та проведення «Ярмарки молодіжних ініціатив», що дозволяє реалізовувати ідею соціального замовлення, використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, розширити можливості молоді в опануванні професійного досвіду та долучитися до активної участі в житті міста.

Участь молоді в процесах прийняття рішень, консультування та спільної організації та впровадженні заходів може реалізовуватися через їх участь у роботі громадських об'єднань, у т.ч. молодіжних організацій, при взаємодії з політичними партіями, в студентському самоврядуванні.

Участь молоді в громадських рухах почала активно розвиватися в період з 2002 – 2004 р.р., наприклад її активна участь в політичних змінах, що відбулися під час «Помаранчевої революції». З 2010 р. спостерігається тенденція активізації участі молоді у громадській сфері, а також долучення до волонтерства та політичної діяльності. Членами молодіжних громадських організації стає 2,6 % молоді, ще 9,2 % молодих людей бере участь в громадських організаціях і політичних партіях.

Це кілька років тому, в Україні були зареєстровані та працювали 202 молодіжні громадські організації: 17 – міжнародних; 185 – національних.

Цікава ситуація склалася в Україні з волонтерською діяльністю. Якщо інформацію про громадські об'єднання, ще можна знайти у відповідних реєстрах, то інформація про волонтерську діяльність відсутня. В Україні немає відповідних даних, щоб оцінити масштаб волонтерства. За останні три роки, волонтерство або волонтерський рух стали невід'ємною частиною суспільного життя України. Якщо волонтерські центри виникали для вирішення нагальних потреб окремої громади, наприклад: центри соціальної підтримки для дітей, молоді та сім'ї; соціальні гуртожитки; захист тварин, то сьогодні – волонтерські центри зорієнтовані на допомогу тимчасово переміщеним особам, розвиток патріотизму, підтримку воїнів АТО та їх родин. При цьому також відбулися зміни й у вікових межах волонтерів, якщо раніше, це були молоді люди віком 15-19 років (80% від загальної кількості волонтерів), то зараз, це особи переважно віком від 23 – 35 років.

Саме цей компонент (громадська та волонтерська діяльність молоді) майже не враховується під час формування ефективного механізму реалізації молодіжної політики при розробці та реалізації цільових регіональних та місцевих молодіжних програм, особливо на регіональному та місцевому рівнях. Складання та затвердження галузевих програм є прерогативою органів місцевого самоврядування, а також це задекларовано в першому документі ювенальної політики України – Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». Виходячи із специфіки державної молодіжної

політики, можна стверджувати, що ці програми мають не тільки охоплювати усі сфери діяльності молоді, а й бути конкретизованими за основними напрямками та відповідати як вимогам й інтересам самої молоді, так і завданням суспільства в особі держави. Саме ці програми мають враховувати виклики сьогодення, створюватися для молоді та за її участі.

На наш погляд, недоліки молодіжної політики в Україні, пов'язані з недосконалістю процедури її розробки та реалізації. Сучасний механізм взаємодії органів місцевої влади України і молоді має враховувати й сучасні тенденції розвитку українського суспільства, а саме:

- інтеграція молоді до світової спільноти, зокрема, європейської (молодіжні обміни, підтримка демократії та лідерства, вивчення іноземних мов та ін.);
- посилення патріотичного виховання та розвиток волонтерства;
- розширення і оновлення об'єктів молодіжної інфраструктури (центри дозвілля, спортивні майданчики, тематичні парки, соціальні гуртожитки);
- модернізація систем освіти та професійної орієнтації молоді для забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці;
- активізація діяльності молодіжних та дитячих ГО;
- запровадження дієвих механізмів щодо зміцнення молодіжного кадрового потенціалу органів державної виконавчої влади, представницьких органів місцевого самоврядування та депутатського корпусу.

Цільові місцеві програми, що спрямовані на вирішення проблемних питань молоді, на наш погляд, мають обов'язково містити такі складові:

- інформаційно-комунікаційну, що має забезпечити обмін інформацією про можливості для розвитку молоді, молодіжних об'єднань, забезпечити зворотний зв'язок між ними та уповноваженим структурним підрозділом органу місцевого самоврядування, а також відповідними комунальними утвореннями, що працюють у цій сфері;
- адміністративну, необхідно застосовувати для проведення консультацій, обговорень при розробці та прийнятті управлінських рішень; встановленні процедурних питань;

- економічну – для фінансування заходів та підтримки матеріально-технічної бази розвитку молодіжної сфери;
- організаційну – для успішної соціалізації молоді в місцевих громадах через організацію та проведення відповідних заходів (екскурсії в адміністративних будівлях органів місцевого самоврядування, стажування, працевлаштування; ярмарки вакансій; заходи з професійної орієнтації, змістовного дозвілля, та ін.);
- безпекову, яку умовно можна поділити на дві складові – безпека всього суспільства (патріотичне виховання, захист вітчизни, національна свідомість), а також безпека особистості;
- сервісну – отримання адміністративних послуг – розробка нових послуг для вирішення проблемних питань молоді.

Саме у зв'язку з вищенаведеним нами пропонується оновлений механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді (рис. 2.3). Запропонований механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді доцільно використовувати при розробці молодіжних цільових програм на місцевому рівні. Окреслені рекомендації сприятимуть створення комплексних програм, що будуть поєднувати різні напрями, реалізація яких дозволить більш ефективно вирішувати проблемні питання молодих мешканців громад.

Враховуючи певні недоліки, ми вважаємо, що в Україні все ж створено необхідні передумови для формування та впровадження молодіжної політики та визначені її основні засади. Молодіжна політика має розгалужене законодавство, яке гарантує право молоді займати важливе місце в суспільстві. Проте, нормативно-правове забезпечення практично є несистематизованим, що ускладнює його застосування. Існує потреба оптимізації механізмів реалізації цих законодавчих гарантій у молодіжній сфері відповідно до вимог часу. Наявне нормативно-правове та інституціональне забезпечення процесів здійснення молодіжної політики в Україні потребують удосконалення, що впливає з результатів відповідних соціологічних опитувань, які демонструють низький рівень задоволеності молоді.

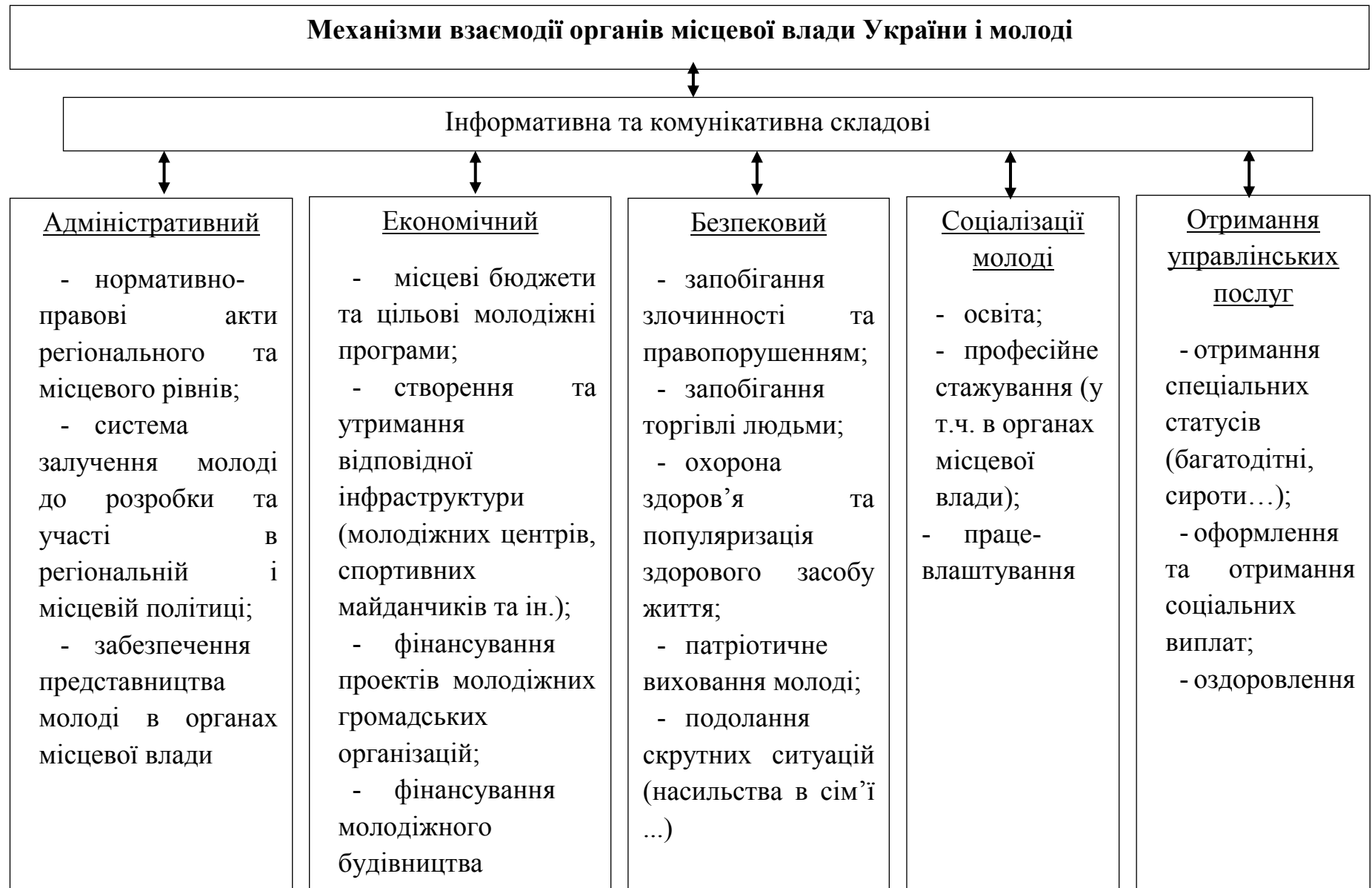

Рис. 2.3 Оновлений механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді [190, с. 146]

На нашу думку, нові норми законодавства мають надавати молодим людям більше прав і свобод, зокрема в економічній сфері, професійному навчанні, працевлаштуванні.

Сучасний стан публічного управління у даній сфері, а також сформована модель національної молодіжної політики недостатньо враховує можливості її подальшої взаємодії та інтеграції до відповідних інституцій ЄС. Робота із молоддю не має чітко визначеного стратегічного напрямку не тільки на державному рівні, а й на рівні регіонів, міст, сіл та селищ. Загальні напрями розвитку публічного управління в Україні, а саме децентралізація та можливість інтеграції до європейської спільноти, мають бути відображенні у сучасній національній молодіжній політиці таким чином, щоб запобігти масовому відтоку молоді за кордон та створити в Україні сприятливі умови ефективного використання молодіжного потенціалу для розвитку держави.

Окрім удосконалення молодіжної політики на центральному рівні управління, потребує суттєвого покращення організаційне та функціональне забезпечення діяльності відповідних структурних підрозділів на регіональному та місцевому рівнях, а саме в органах місцевого самоврядування. На сучасному етапі державотворення, коли активно впроваджуються децентралізаційні перетворення, держава очікує від новостворених громад виконання делегованих повноважень, у т.ч. й у сфері молодіжної політики. Більшість новостворених громад наразі перебувають у складному перехідному періоді, мають одночасно впровадити багато перетворень та навчитися взаємодіяти між представниками різних територіальних громад задля власного розвитку. Але об'єктивно, такі громади водночас не зможуть ефективно вирішувати велику кількість проблемних питань громади, і для цього є об'єктивні причини: брак управлінського досвіду, відсутність фахово підготовлених спеціалістів.

Результати соціальних опитувань, анкетування, експертного аналізу та моніторингу офіційних інтернет-представництв органів місцевого самоврядування України у галузі розробки й впровадження молодіжної

політики на місцях дають підстави визначити наявність наступних проблемних питань у цій сфері:

- у їх практичній діяльності майже не використовуються методи сучасної роботи з молоддю;
- вкрай обмежене фінансування місцевих цільових програм;
- відсутність сучасного методичного забезпечення, ще визначає особливості роботи із молоддю;
- низька вмотивованість працівників (державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування);
- слабкі вертикальні зв'язки між інституціями у цій сфері;
- спостерігається слабка взаємодія держави та органів місцевої влади, з одного боку, та представників громадських організацій і волонтерів, з іншого боку.

Результати дослідження по другому розділу оприлюднені в наступних публікаціях дисертанта: [84; 85; 92;94].

Висновки до розділу 2

Процес становлення молодіжної політики почав відбуватися досить давно, однак окремі вузькоспеціалізовані органи з'явилися в радянські часи, відтак саме з ХХ ст. відводитимемо основи сучасної моделі МП. Так, радянська модель була недосконалою, зокрема ключовим напрямом діяльності спеціалізованих органів було ідеологічне спрямування, ігнорувалися інтереси цільових груп населення, політика була уніфікованою в руслі загальної політики комуністичної партії, що заклало негативні підвалини для поточного розвитку МП незалежної України.

За часи незалежності було напрацьовано достатню нормативно-правову базу та розпочала функціонувати організаційна структура МП, що надало змогу почати поступовий перехід від сприйняття молоді як об'єкту до перетворення його на повноцінного суб'єкта МП, цей процес і досі триває.

Основні вектори МП країни та відповідні заходи визначено у відповідних програмах, яких нараховується чотири. Аналізуючи їх в хронологічній послідовності, зазначимо, що перша (1998 р.) заклала основи формування МП, та передбачала розширення нормативно-правового поля, хоча на цьому етапі молодь виступала як об'єкт, а не як активний учасник, що можна пояснити радянською спадщиною. Програма на 2004 – 2008 роки акцентувала значну увагу на розширенні громадської участі, передбачала можливість делегування повноважень громадським організаціям, містила актуальні і нині напрями стосовно підготовки та відбору молоді для зайняття посад в органах влади, соціальної інтеграції молоді з особливими потребами. Наявність заходів широкого соціального спектру, розгалуженість та охоплення максимальної кількості проблем у напрямках реалізації характеризували цей етап. Програма 2009 – 2015 рр. передбачала скорочення пріоритетних напрямів з 12 до 7, попри загальну орієнтацію на сприяння молодіжної участі в формуванні та реалізації МП в зазначеному документі механізми громадської участі задекларовані дещо вужче, ніж в попередній програмі. Щодо чинної програми, то в ній передбачено максимально широке стимулювання участі молоді, задекларовані напрями досить чітко і послідовно перегукуються із попередньою програмою, разом з тим, попри європейську орієнтацію, значна кількість інструментів в частині активізації молодіжної участі та стимулювання самозайнятості молоді не врахована.

Вирішенням проблемних питань молоді в Україні опікується велика кількість інституцій: міністерства, центральні органи виконавчої влади (далі – ЦОВВ), органи місцевої влади, діяльність яких здебільшого є неупорядкованою, характеризується безсистемністю і не має загально визначеного стратегічного напрямку розвитку. Одночасно з недоліками інституційного забезпечення, нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з молодіжною проблематикою не відповідають сучасним потребам та інтересам молоді.

Специфіка реалізації молодіжної політики на місцевому рівні пов'язана з наявністю дуалістичної структури органів: місцевих державних адміністрацій, що представляють державні інтереси на місцях та органів місцевого самоврядування, що позиціонують інтереси громади. На часі відбувається переорієнтація на концентрацію повноважень щодо вирішення питань реалізації МП на рівні ОМС. В світлі об'єднання територіальних громад та процесу децентралізації зростає кількість повноважень та відповідальності суб'єктів місцевого самоврядування за ефективність реалізації МП. Одним з дієвих інструментів для реалізації місцевої молодіжної політики залишаються цільові програми, у більшості міст є відповідні затверджені програми, однак здебільшого їх вирізняє формальне ставлення до розробки, відсутність чіткого контролю за виконанням.

Молодіжна політика на місцевому рівні реалізується через розробку та реалізацію відповідних цільових програм. Водночас наявність таких програм не свідчить про їх якість. Більшість проаналізованих програм носять узагальнений, шаблонний характер та не відображають реальних потреб і інтересів цільової категорії населення. 87% молодих людей не беруть участі у заходах, що проводяться на території їх населених пунктів, у зв'язку з цим виникає проблема доцільності та обґрунтованості заходів, передбачених програмами та реалізованих. Постає проблема забезпечення реального співробітництва з молоддю задля ефективності проведеної МП.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Реалії сучасного стану реалізації молодіжної політики переконливо свідчать про її недосконалість. Так, в Україні спостерігаються тенденції невизначеності молоді щодо власного соціального статусу, зниження рівня освіти, зростання жебрацтва підлітків і їх соціально небезпечної зайнятості у дозвіллі, невирішеність житлових проблем, практичної відсутності державної підтримки різноманітних заходів, які мають скеровуватись на духовне й культурне виховання молоді, долати розмиття ціннісних орієнтирів і соціальних стандартів. Такий стан супроводжується дефіцитом мережі установ соціального обслуговування молоді, молодіжних центрів та відповідної інфраструктури, що сприяють всебічному розвитку і соціалізації.

Процеси об'єднання територіальних громад та децентралізація поступово призводять до збільшення повноважень суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, однак ці повноваження не завжди підкріплені необхідною ресурсною спроможністю. Це призводить до необхідності пошуку додаткових ресурсів для реалізації МП. Відтак у розділі:

- визначено напрями удосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації МП;
- надано рекомендації щодо розширення взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування з іншими акторами МП та щодо розробки та реалізації місцевих молодіжних цільових програм;
- окреслено перспективи адаптації зарубіжного досвіду реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України;
- обґрунтовано модель оновлення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації МП.

3.1. Напрями удосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики

3.1.1. Розширення координаційної взаємодії як засіб удосконалення реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування

Важливим вектором удосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо формування та реалізації молодіжної політики є розширення координаційної взаємодії. Особливо важливим цей аспект стає в процесі об'єднання територіальних громад, так як значна кількість новостворених ОТГ відчуває «кадровий голод», отож для розбудови власної діяльності важливим також є обмін досвідом, що передбачає значну кількість зв'язків.

Щодо класифікації координаційної взаємодії, то за результатами вітчизняного та світового досвіду можна визначити такі типи:

- внутрішня (між об'єднаними в один структурний підрозділ цільовими напрямками, всередині суб'єкта МП), зовнішня (з іншими структурними підрозділами, рівнями);
- міжвідомча (між органами влади), міжсекторна (між акторами трьох секторів: публічного, громадського та бізнес).

Цей перелік можна продовжувати оперуючи різними класифікаційними ознаками, однак, саме ці вирізняють з-поміж інших найсуттєвіші групи.

На центральному рівні Порядком взаємодії структурних підрозділів, які відповідають за реалізацію державної молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних, районних у містах державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді [125] визначено ключові форми взаємодії, що рекомендовано до використання всім суб'єктам, зазначеним документі, до них віднесено:

- обмін письмовою та усною інформацією;
- проведення спільних заходів (конференції, робочі зустрічі, наради, засідання за круглим столом, семінари, тренінги тощо);
- підведення підсумків роботи; підготовка методичних рекомендацій [125].

Важливим, на наш погляд, видається той факт, що відповідно до положень Порядку ініціатором проведення будь-якої форми взаємодії може виступати кожен із перелічених у постанові суб'єкт.

Найпоширенішими інструментами при здійсненні координаційної взаємодії на місцевому рівні є [1]:

- молодіжні програми;
- молодіжні дорадчі ради;
- координаційні ради з питань молодіжної політики.

Як уже зазначалося, нині на місцевому рівні наявні молодіжні цільові програми, які мають низку суттєвих недоліків, дійсно в частині джерел фінансування передбачено участь представників всіх трьох секторів, водночас для забезпечення їх участі в цій частині важливим є їх залучення до процесу розробки відповідної цільової програми. Саме в цільових програмах можливо чітко регламентувати забезпечення координаційної взаємодії, її форми. Враховуючи норми чинного законодавства, порядок розробки та затвердження цільових програм дещо ускладненим все ще залишається долучення широкого кола учасників до процесу розробки та реалізації молодіжних програм. Нам видається у зазначеному аспекті орієнтуватись саме на форми міжсекторної взаємодії. В ситуації, коли 87% молодих мешканців громади не відвідують та не цікавляться проведеними заходами, виникає гостра потреба в переорієнтації на інтереси відповідної цільової групи. Це актуалізує проведення консультативних форм взаємодії:

- опитувань (на сайтах ОМС, на вулицях міст);
- анкетувань (у навчальних закладах формальної та неформальної освіти);

- створення дорадчо-консультаційних органів;
- експертування проектів відповідних програм, планів заходів тощо представниками громадськості;
- удосконалення та розширення механізмів громадського контролю.

За даними того ж соціологічного дослідження [198] майже половина мешканців готова долучатися до заходів, що проводяться на території їх населеного пункту, отже, для збільшення реального позитивного показника необхідно застосовувати якомога більше координаційних інструментів, що надасть змогу:

- забезпечити відповідність запланованих у програмах заходів інтересам цільової категорії населення;
- підвищити рівень поінформованості населення щодо поточних молодіжних заходів;
- стимулювати громадську активність молоді, формування активної позиції участі в житті громади.

Однак, не лише участь громадського сектору є надзвичайно важливою. Так, в рамках міжсекторної взаємодії важливим також є налагодження співпраці суб'єктів місцевого самоврядування з якомога ширшим колом бізнес-структур. Враховуючи, що для молоді гідне робоче місце та заробітна плата є чи не найгострішою проблемою, саме співпраця з бізнесом надасть змогу втримати молодих жителів у громаді. Так, за рахунок такої співпраці суб'єкти місцевого самоврядування можуть:

- стати «посередниками» у зв'язку між бізнесом, якому потрібні спеціалісти належної кваліфікації та молоддю, яка шукає гідне робоче місце (проведення «Ярмарку професій», тренінгів, зустрічей з успішними місцевими бізнесменами, з успішно працевлаштованою молоддю тощо);
- здійснювати цільову підготовку спеціалістів відповідного профілю, опираючись на кон'юнктуру місцевого ринку праці, (проведення профорієнтації серед молоді, вивчення потреб бізнесу в певних категоріях

професій, цільове навчання молоді за рахунок коштів місцевих бюджетів та за рахунок бізнесу тощо);

- знайти додаткові джерела фінансування для реалізації молодіжних проектів (залучення спонсорських коштів до проведення масових молодіжних розважальних заходів, соціальних акцій);

- розбудувати молодіжну інфраструктуру (шляхом стимулювання інвестування в об'єкти молодіжної інфраструктури, сприяння розвитку бізнесу у напрямку розширення освітньої (заклади неформальної освіти, спортивні зали, гуртки, студії мистецтв), розважальної та культурної спрямованості).

Саме проблема молодіжної інфраструктури, на наш погляд, стане досить гостро після завершення процесу об'єднання територіальних громад. Нині у невеликих населених пунктах така інфраструктура майже відсутня, більшість молоді проживає у міських населених пунктах, а ті, хто проживають у сільських здебільшого прагнуть перебраться до міста. Це, в першу чергу, обумовлено відсутністю молодіжної інфраструктури, перспектив працевлаштування та кар'єрного зростання. Як уже зазначалося, після об'єднання питання молоді вбачається не першочерговим, що призвело до того, що лише 13% молодих мешканців новостворених ОТГ відчували позитивні зміни у МП. Якщо не акцентувати увагу на молодіжних проблемах то урбанізаційна тенденція продовжуватиметься, що не дозволить у довгостроковій перспективі забезпечити сталий розвиток новостворених громад.

Дійсно, розробляючи молодіжні програми необхідно опиратися на реальні потреби молоді та аналіз наявної ситуації у громаді, разом з тим для реалізації такої програми важливим є чітке визначення форм міжсекторної та міжвідомчої взаємодії та зазначення переліку суб'єктів, яких прагнуть залучити до цього процесу.

На місцевому рівні окрім координації між суміжними структурами необхідною також є координація з відповідними органами державної влади (ОДА, РДА). По суті, сучасні місцеві адміністрації мають дуалістичну природу: за рахунок відсутності виконавчих органів обласних та районних рад вони

отримують частину повноважень, властивих виконавчому органу ОМС в частині делегованих повноважень та повинні реалізовувати спільні інтереси громадян відповідного територіального рівня; з іншого боку – вони є органами державної виконавчої влади, що представляє державний інтерес на місцях. Нині, у структурі МДА наявні відповідні підрозділи, що відповідають за проблеми молодіжної політики. Враховуючи зазначене, особливої значущості набуває забезпечення взаємодії між цими органами, так як відповідно до принципу субсидіарності на рівні області до цільових програм варто включати заходи з вирішення тих проблем, які стосуються масштабу відповідного територіального рівня та не можуть бути вирішені на нижчому рівні. Тому зміст відповідних програм повинен корелюватися між собою, а координаційна взаємодія між МДА та ОМС постійно реалізовуватися.

Коли в попередньому розділі ми вели мову про наявність відповідних структурних підрозділах в виконавчих органах МС, ми зазначали, що здебільшого окремого структурного підрозділу не створюють (лише відділи), поєднуючи його із суміжними напрямками. З одного боку така ситуація спрощує процедуру координації між суміжними цільовими підрозділами, однак не нівелює необхідності координації з іншими структурними підрозділами, що не входять до гуманітарних департаментів.

У Щорічному звіті щодо реалізації МП визначено, що дієвим інститутом взаємодії органів влади на усіх рівнях у молодіжній політиці «мають стати міжвідомчі робочі групи з представників структур публічної влади, бюджетних підприємств, установ та організацій, які дозволять скоординувати спільну діяльність» [1], тобто, те, що зазвичай називають координаційною радою з питань МП.

Узагальнюючи підходи до формування координаційних рад з МП можна виокремити такі підходи [1]:

- координаційна рада з питань молодіжної політики (м. Бердянськ Запорізької обл., м. Фастів Київської обл., м. Нетішин Хмельницької обл., м.

Шепетівка Хмельницької обл., м. Калуш Івано-Франківської обл., м. ПереяславХмельницький Київської обл., м. Сміла Черкаської обл.),

- координаційна рада з питань оздоровлення дітей, реалізації молодіжної політики та розвитку фізичної культури і спорту (м. Бурштин Івано-Франківської обл.);

- рада з питань молодіжної політики (м. Бахмут Донецької обл.);

- координаційна рада з питань патріотичного виховання (м. Бахмут Донецької обл.);

- координаційна рада з питань молодіжної політики, жінок, сім'ї, культури та спорту (Корабельний район м. Миколаєва).

Як можна побачити із зазначених практичних прикладів, і в частині створення координаційних рад маємо кілька підходів:

- відокремлення молодіжного напрямку від інших;
- поєднання питань МП із суміжними напрямками;
- розгляд окремих аспектів МП.

У Розділі 1, аналізуючи зарубіжний досвід та актуалізуючи до практичного використання досвід Фінляндії, ми уже вели мову про створення дієвих молодіжних рад, що є одним із інструментів взаємодії між ОМС та молоддю. Саме цей інструмент закладає фундамент для перетворення молоді у суб'єкта МП.

Станом на 2017 рік в Україні на місцевому рівні наявні такі практичні приклади організації молодіжних рад [1]:

- молодіжна міська рада (м. Терехів Тернопільської обл.);

- молодіжна рада при міському голові (м. Луцьк, м. Одеса);

- молодіжна громадська рада при міському голові (м. Ірпінь Київської обл., м. Вараш Рівненської обл.);

- рада з питань молодіжної політики при міському голові (м. Миколаїв);

- молодіжний виконком міста (м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.);

- молодіжна рада міста (м. Бровари Київської обл.);
- молодіжна рада при виконавчому комітеті міської ради (м. Кіровоград, м. Покров Дніпропетровської обл.);
- молодіжна рада при апараті міської ради та її виконавчих органах (м. Херсон);
- молодіжна рада міської ради (м. Бар Вінницької обл.);
- молодіжна громадська рада (Музиківська сільська рада Херсонської обл. – об'єднана територіальна громада);
- молодіжна громадська колегія (м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.);
- молодіжний дорадчий комітет при міському голові (м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.).

Як бачимо, перелік таких рад є не досить значним, хоча поки мова про їх дієвість не йде. Відтак, можна зробити висновок, що такий інструмент лише починає поширюватись на території України, що, в свою чергу, зустрічає низку перешкод за рахунок неготовності до співпраці представників ОМС та низької активності молоді. Разом з тим, наголосимо на важливості поширення позитивного досвіду функціонування таких рад, можливості імплементації фінського досвіду тощо.

Також актуальним є забезпечення взаємодії між територіальними громадами. Аналіз цільових програм, практичної реалізації взаємодії, звітів щодо реалізації МП, соціологічних опитувань молоді за регіонами демонструє значну диверсифікацію населених пунктів за якістю реалізації МП. Тому обмін досвідом між громадами є актуальним, а налагодження взаємодії між сусідніми громадами надасть змогу розширити ресурсний та кадровий потенціал.

3.1.2. Молодіжні цільові програми як дієвий інструмент реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування

Молодіжні цільові програми є одним з інструментів реалізації МП як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. За роки незалежності в Україні

напрацьовано значний досвід з розробки таких програм, у різних регіонах та населених пунктах також є відповідні програми. Аналізуючи стан розробки та реалізації таких програм, узагальнимо їх типові недоліки:

- велика кількість пріоритетних напрямів реалізації;
- брак ресурсного забезпечення (більшість програм недофінансовані);
- недосконалий кількісний та якісний склад заходів з реалізації програми;
- невідповідність завдань та заходів програм реальним потребам та інтересам молоді;
- формальний (шаблонний) підхід до розробки місцевих програм (наявність калькувань);
- розмитість показників результативності та ефективності виконання програм (або їх відсутність);
- невідповідність структури звітів про виконання програм поставленим завданням та визначеним показникам.

Одним з дієвих засобів зв'язку з громадськістю у процесі розробки місцевих цільових програм, зокрема пов'язаних із вирішенням питань дітей та молоді, є проведення соціологічних опитувань цих цільових груп.

Цікаві результати подібного опитування, що проводилося в черні-липні 2014 р. Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» спільно з Норвезьким інститутом міських і регіональних досліджень та Норвезькою асоціацією місцевих і регіональних влад в рамках проекту «Формування політики, ґрунтованої на фактах, в сфері місцевого самоврядування України» щодо підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування в сфері відкритості та залучення громадськості до місцевого самоврядування наводить О. Лиска. В рамках цього опитування 55 % від загальної чисельності респондентів не задоволена діяльністю місцевої влади. Майже 57 % молоді визнали, що інтереси місцевої влади превалюють над інтересами мешканців; 64% – не довіряють обіцянкам влади; 66 % – зазначили, що не впливають на рішення місцевої влади [63].

Проведемо паралель з ситуацією, що відображена в результатах соціологічного дослідження за підсумками 2017 року [198]: так 49% цілковито не довіряють політичним лідерам. Оцінюючи рівень довіри за п'ятибальною шкалою, де 1 – найнижчий бал, Верховна Рада отримала 1,81 бала, Кабінет Міністрів – 1,87, суди та Президент – 1,98. Найвищий рівень довіри у церкви, волонтерських рухів та армії, однак він лише наближається до 3 балів, що все одно є досить низьким результатом. Лише 7% молодих людей вважають, що інтереси молоді добре представлені в політиці, водночас більшість молодих людей участі у політичній діяльності брати не прагнуть (лише 4% готові брати участь).

Результати загальнодержавного дослідження ілюструють, що значних змін ситуації щодо рівня довіри немає, скептицизм молоді зростає. Водночас хочеться підкреслити, що за рівнем самоідентифікації молодь співвідносить себе саме з місцевим рівнем (73%), а майже половина готові приймати активну участь у проведенні заходів та акцій своїх населених пунктів, що в цілому закладає міцний фундамент для реалізації МП.

Водночас, ці приклади, демонструють, що молодь, переважно, не залучається органами місцевого самоврядування до розробки та прийняття управлінських рішень, що мають вирішувати проблемні питання молодих людей. Проте, існують й інші, більш успішні приклади організації діяльності щодо впровадження молодіжної політики органами місцевої влади.

Наказом Міністерства молоді та спорту України від 03.03.2016 р. № 808 «Про затвердження Порядку реалізації програм, проектів та проведення заходів у молодіжній сфері» чітко класифікуються заходи, що спрямовані на реалізацію молодіжної політики на всіх управлінських рівнях: міжнародному, всеукраїнському, місцевому [142].

За змістом та напрямками діяльності програми, проекти та заходи поділяються на: освітньо-виховні, культурологічні, інформаційно-просвітницькі, експертно-аналітичні. За формою проведення, відповідно до зазначеного наказу, заходи поділяються на: семінари, тренінги, семінари-

тренінги, круглі столи, різноманітні акції, конференції, форуми, конкурси, фестивалі, походи, наметові табори, ігри, зльоти, вишколи, збори-походи, дослідження, дебати та інші форми [142].

На наш погляд, ці форми роботи з молоддю необхідно доповнити програмами обміну та студентської і молодіжної мобільності, квестами та іншими формами взаємодії, де молодь отримує більш прикладні знання та навички, що дозволять молодим людям успішніше інтегруватися до суспільства. Також місцеві програми мають бути направлені й на створення відповідної інфраструктури, де молодь може отримувати необхідні знання та навички, залучатися до здорового способу життя, вирішувати різноманітні соціально-побутові проблеми, зокрема житлові.

Акцентуючи увагу на необхідності координації зусиль регіонального та місцевого рівнів щодо реалізації молодіжної політики, ми зазначали, що змістовне наповнення відповідних цільових програм повинно корелюватися між собою. Розглянемо далі на практичних прикладах, як співвідносяться між собою молодіжні програми Сумської області та міста Суми.

Основними пріоритетами в реалізації молодіжної політики у Сумській області впродовж останніх років були [103]:

- формування національної свідомості та правової культури;
- патріотичне виховання молоді, профілактика її протиправної поведінки;
- підтримка діяльності молодіжних громадських об'єднань та студентського самоврядування;
- формування здорового способу життя серед молоді й підлітків;
- підтримка творчої та обдарованої молоді;
- сприяння розвитку її дозвілля, науково-методична та інформаційна підтримка здійснення молодіжної політики;
- поліпшення становища молоді сім'ї;
- зайнятість молоді, захист від безробіття;

- розвиток міжнародних молодіжних контактів та трудової активності.

З метою реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях у Сумській області на початку 2011 р. Сумська обласна рада затвердила відповідну регіональну молодіжну програму «Молодь Сумщини на 2011 – 2015 рр.» [103]. Її метою стало створення системи всебічної підтримки громадянської активності молоді, спрямованої на самовизначення і самореалізацію, формування необхідних для цього правових, гуманітарних та економічних передумов, надання соціальних гарантій шляхом консолідації зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, бізнес-сектора для проведення серії спільних заходів щодо самореалізації молоді [88, 103].

Враховуючи, що реалізація цієї програми завершена, проаналізуємо матеріали звітів про її виконання [34]. Так, за період реалізації програми кількість молодіжних організацій регіону зросла (з 252 до 269). Обласною адміністрацією налагоджено взаємодію з низкою молодіжних громадських організацій (клуб рятувальників «Барс», «Студреспубліка», «Смайл», «Мужність», «Альтернатива», «Студентське братство Сумщини», «ФАН-зона КВН», «Молоді регіони Сумщини»). Також у звіті зазначено, що за ініціативи громадських організацій проведено понад 200 заходів, водночас знову постає питання щодо кількості охопленого населення. Так, з кількістю охопленого населення збільшилася на 2,5 тис., однак, кількість заходів збільшилась на 5, що може пояснювати збільшення першого показника. Також для заходів в межах області залучених осіб на 80 заходів, це трохи більше ніж 200 осіб на один захід, що свідчить про не високу популярність зазначених заходів.

Важливим, на наш погляд, є те, що в області діють молодіжна громадська рада при Сумській ОДА та студентська рада при голові Сумської ОДА, якими проведено 28 публічних заходів [34].

Підсумовуючи матеріали Звіту щодо виконання програми та безпосередньо тексту програми, зазначимо, що:

- заходи програми недофінансовано;
- матеріали звіту чітко не корелюються з заходами та очікуваними результатами, хоча й структуровані за пріоритетами (швидше звіт про проведену роботу, ніж звіт про виконання програми);
- попри наявність координації структур на обласному рівні (в рамках вектору працевлаштування та профорієнтації зазначено про співпрацю ОДА, ОР та Служби зайнятості тощо), співпраця з навіть з обласним центром не простежується;
- приділено увагу участі молоді, надано їй дорадчі функції, наявні молодіжні громадські організації, однак молодь, охоплена цією діяльністю все ще складає не великий відсоток.

Отже, оптимальним варіантом розв'язання проблеми є налагодження співпраці органів влади, акцентування уваги на розширення співпраці з ОМС, громадськими і благодійними організаціями та активне залучення молоді до цієї діяльності на регіональному та місцевому рівнях.

На зміну цій програмі було затверджено обласну цільову комплексну програму «Молодь Сумщини на 2016-2020 роки»[103]. Попри те, що у виконавцях цієї програми з'являються ОМС, в розробниках їх не зазначають. Так, механізм координації при розробці програми закладено (співрозробниками є Департамент освіти і науки Сумської ОДА, Сумський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Сумський обласний центр зайнятості, КУ СОР «Сумський обласний центр відпочинку, оздоровлення, туризму та військово-патріотичного виховання»), механізму участі ОМС у процесі розробки, надання пропозицій, погодження заходів, розгляд на координаційних радах тощо відсутній.

Метою Програми є створення належних умов для всебічного розвитку молоді Сумщини з урахуванням її вікових, індивідуальних, соціальних, творчих, інтелектуальних потреб та запитів шляхом підтримки та розвитку пріоритетних напрямків та актуальних для молоді форм та форматів роботи, у тому числі шляхом створення міжсекторальної взаємодії усіх учасників

зазначеного процесу [103].

Актуальними, на наш погляд є визначені засоби вирішення наявних проблем, так там з'являються аспекти налагодження та забезпечення ефективної взаємодії усіх учасників процесу реалізації МП, делегування повноважень від органів влади до інститутів громадянського суспільства, урізноманітнення форм роботи, вивчення та впровадження кращих вітчизняних та світових практик та поглиблення міжнародної співпраці[103]. Дійсно, використання таких аспектів позитивно позначиться на вирішенні наявних проблем. Щодо заходів, то вони чітко корелюються з загальнодержавним виміром.

Перевагами Сумської обласної програми на 2016-202 роки є:

- наявність координаційного механізму між органами влади обласного рівня як при розробці так і в ході виконання Програми;
- акцентуація уваги на координації діяльності усіх акторів МП;
- аналіз стану фінансування попередньої програми та пошук шляхів повного фінансування поточної;
- переорієнтація на потенціал громадського сектору;
- визначення перспектив імплементації зарубіжного та вітчизняного досвіду.

З урахуванням положень цільової молодіжної програми Сумської області, у м. Суми розробляються та реалізуються відповідні місцеві цільові програми, що розробляються та впроваджуються відповідним структурним підрозділом Сумської міської ради (далі – СМР).

Наприкінці 2015 року Сумською міською радою було затверджено рішення від 24 грудня 2015 року № 149-МР «Про програму «Молодь міста Суми на 2016 – 2018 роки»» [161], враховуючи, що заплановані результати її реалізації ще не отримано, далі ми проаналізуємо молодіжну програму, яка повністю була реалізована у 2013 –2015 роках.

На прикладі діяльності відділу у справах сім'ї, молоді та спорту СМР (далі – відділ), який забезпечує реалізацію власних та делегованих повноважень

у цій сфері відповідно до рішення міської ради від 26.12.2012 р. № 2043 – МР «Про Програму «Молодь м. Суми на 2013 – 2015 рр.» [160] можна побачити, як впроваджуються окремі аспекти молодіжної політики України на місцевому рівні. Організаційно-управлінську схему взаємодії відділу в питаннях реалізації заходів молодіжної політики розроблено відповідно до Положення про відділ [124] (Рис. 3.1).

Важливим напрямом МП та діяльності відділу є забезпечення здорового образу життя молоді шляхом розвитку та підтримки матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту в місті.

Відповідно до показників Форми № 2-ФК, затвердженої Наказом Міністерства молодьспорту України від 05.09.2008 р. № 3658 «Звіт з фізичної культури і спорту» станом на 01.01.2014 року у м. Сумах налічувалось 823 штатних працівників у закладах фізкультури і спорту, 2139 – спортивних клубів; усіма видами спорту в місті займалося 12022 особи, у т.ч. 1656 осіб – навчалось у ВУЗах; 7354 осіб – у ДЮСШ та СДЮШОР;

Інформація про наявність спортивних споруд в м. Сумах станом на 01.01.2014 р. наведена у Додатку Ж.

Одним із важливіших завдань цієї Програми є створення дієвого механізму зміцнення молодіжного кадрового потенціалу представницьких органів місцевого самоврядування шляхом підвищення фахового рівня молоді, яка навчається у ВНЗ I – IV рівнів акредитації або працює. Стажування молоді в органах місцевого самоврядування дозволяє вирішувати одразу кілька завдань. Так, для органу місцевого самоврядування відкриваються можливості – виявити кандидатів для формування кадрового резерву та подальшого працевлаштування, а для молоді – отримання управлінського досвіду, розвиток лідерських якостей, підвищення професійного рівня. Інформація щодо проведення стажування молоді в структурних підрозділах виконавчого комітету Сумської міської ради та на її комунальних підприємствах у 2004 – 2016 рр. наведені у таблиці 3.1.

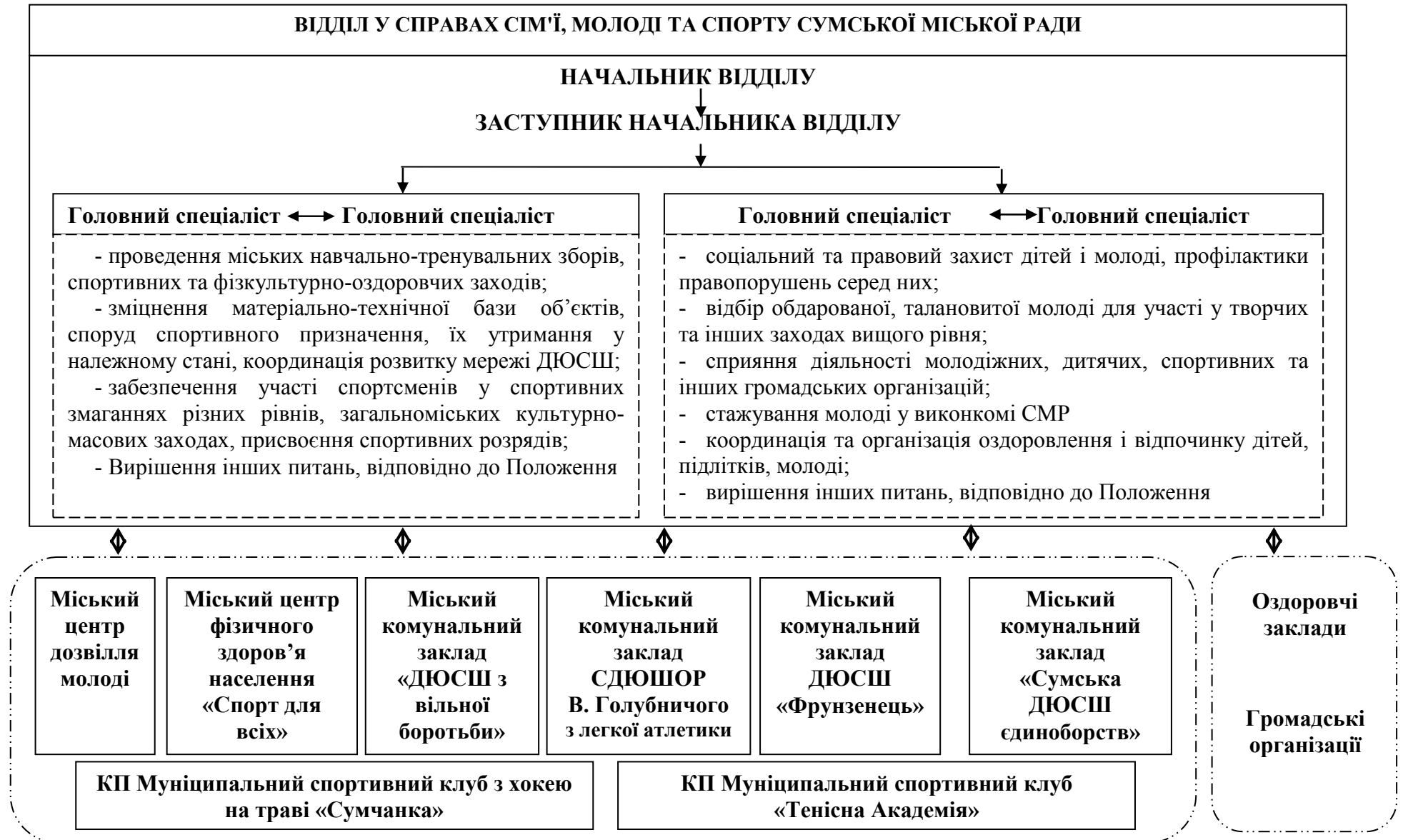

Рис. 3.1 Організаційно-управлінська схема взаємодії відділу у справах сім'ї, молоді та спорту Сумської міської ради та молоді з питань реалізації заходів молодіжної політики в м. Суми [86, с. 300]

Таблиця 3.1

Стажування молоді у виконавчому комітеті Сумської міської ради та на її комунальних підприємствах в період з 2004 – 2014 роки [77, с. 299]

Рік	Кількість осіб, що проходили стажування				Тривалість стажування (діб)	Працевлаштовано осіб			Зараховано осіб до кадрового резерву СМР
	ВСЬОГО	ВН з I- II р.а.	ВНЗ III- IV р.а.	Інші		ВСЬОГО	СМР	комунальні установи та заклади	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2004	38	-	38	-	30		-	-	
2005	39	-	29	10	34	2	2	-	7
2006	40	-	35	5	35	1	1	-	6
2007	40	-	30	10	35	3	3	-	7
2008	45	-	41	4	43	4	4	-	9
2009	50	-	45	5	32	2	1	1	10
2010	55	10	40	5	43	4	2	2	10
2011	56	10	45	1	44	4	2	2	11
2012	47	12	26	9	45	3	2	1	12
2013	50	10	33	7	60	4	3	1	16
2014	50	10	31	9	60	5	3	2	15
2015	53	6	31	16	60	-	-	-	-
2016	35	7	21	7	90	3	2	1	11
Разом	598	65	445	88	Середня тривалість стажувань 47 діб	35	25	10	114

За період дослідження в структурних підрозділах міської ради та на комунальних підприємствах і установах м. Сум було організовано стажування

598 молодих осіб, середня тривалість стажування 1 особи – 47 діб. Організація професійного стажування молоді дозволило працевлаштувати (на конкурсних засадах) 35 осіб (6 % загальної чисельності молоді, яка стажувалась). Молоді люди були зараховані на посади головних спеціалістів та спеціалістів до різних підрозділів СМР – 25 осіб; ще 10 осіб – на посади в комунальних установах та підприємствах СМР.

114 осіб зараховано до кадрового резерву міської ради, що надає їм переваги при працевлаштуванні в орган місцевого самоврядування – СМР.

Окрім питання оздоровлення, на місцевому рівні необхідно вирішувати також і питання отримання дітьми та молоддю неформальної освіти.

Традиційно, до системи «офіційної», або «формальної» освіти відносять початкові, середні школи, професійні коледжі, інститути, академії та університети. Відповідно, система позашкільної, або «неформальної» освіти являє собою протилежність формальним утворенням. Це можуть бути програми вільного часу, післяшкільне, неформальне навчання, освіта, що не передбачає отримання диплома, школи за інтересами. Система неформальної освіти має ряд критеріїв, які не відповідають загальноприйнятим стандартам освіти: навчання здійснюється поза класом, поза школою; мається на увазі певна «додатковість»; розширюються можливості розвитку; відсутність обов'язковості отримання диплома або сертифіката.

У європейському просторі використовуються різні терміни, концепції, ідеології, методи, що характеризують НФО. У цій області Європа демонструє надзвичайну різноманітність, тому в різних країнах ЄС для опису практично однорідних явищ застосовуються різні терміни. Але при цьому існує залежність між критеріями, що характеризують формальну освіту, і синонімами варіантів неформальної освіти (Табл. 3.2).

Відмінності між формальною і неформальною освітою більш детально представлені в Додатку Л.

Таблиця 3.2

Залежність між критеріями ставлення до формального утворення і синонімами для позначення варіантів неформальної освіти [217, с. 14]

Критерій	Термін
Протиставлення формальній освіті	Неформальна освіта. Позашкільна освіта. .
Розміщення	Позашкільна освіта. Позакласна освіта.
Час	Після школи. Вільний час.
Акцент на відпочинок і приємне проведення часу	Школи за інтересами. Програми вільного часу.
Продовження формальної освіти	Додаткова шкільна освіта. Додаткова освіта. Освіта поза навчальним планом.
Увага до офіційного результату	Освіта, що не передбачає отримання диплому
Увага до виховання	Неформальне до виховання
З точки зору дитини	Добровільна освіта. Освіта за інтересами.

Наведені вище окремі приклади результатів практичної діяльності відділу у справах сім'ї, молоді та спорту міської ради з питань реалізації заходів молодіжної політики та особливості його організаційно-управлінської взаємодії з молодіжним середовищем тільки частково ілюструють деякі питання, характерні для даної сфери суспільних відносин на місцевому рівні. Але будь-який управлінський досвід є унікальним, тому окремі органи місцевого самоврядування або місцеві державні адміністрації, можуть використовувати наведену інформацію і узагальнені висновки удосконалення роботи відповідних структурних підрозділах інших регіонів і міст України.

На місцевому рівні питання соціалізації, змістовного дозвілля молоді, її неформальної освіти є одним із завдань діючих комунальних установ та закладів. Прикладом подібного закладу є комунальна установа «Сумський

міський центр дозвілля молоді» Сумської міської ради (далі – КУ ЦДМ), створений Сумською міською радою спільно з Регіональною громадською організацією «Центр соціального партнерства» за рішенням Сумської міської ради у 2006 році. Цей спеціалізований заклад є одним із суб'єктів з реалізації молодіжної політики на території міста Суми.

Основною метою діяльності КУ ЦДМ є забезпечення реалізації молодіжної політики, потреб молоді, молодіжних та дитячих громадських організацій м. Суми в інформаційній, методичній та організаційній підтримці, організації змістовного дозвілля, освітніх та культурологічних заходів.

Відповідно до поставленої мети молодіжний центр виконує такі функції:

- інформаційно-консультативні: надання інформаційних послуг з науково-дослідної роботи, питань працевлаштування, написання молодіжних проектів та програм;
- правова допомога та юридичні консультації молоді з різних питань;
- реалізація регіональної та міської молодіжних програм;
- підтримка й розвиток підприємницької діяльності молоді: школа «Успішного бізнесмена», школа моделей, школа розвитку декоративного мистецтва, центр «Акторської майстерності», школа комп'ютерної графіки, запрошення провідних фахівців, які проводять курси та тренінги;
- сприяння розвитку форм молодіжного самоврядування, організації дозвілля молоді (клуб КВК, дебатний клуб, школа молодого вченого, школа усвідомленого батьківства);
- патріотичне виховання молоді.

Для успішного функціонування КУ ЦДМ тісно взаємодіє з іншими суб'єктами молодіжної політики, а саме: закладами освіти та культури, структурними підрозділами державних установ та органами місцевого самоврядування, молодіжними громадськими організаціями та об'єднаннями, що надають послуги в сфері дозвілля та оздоровлення. Спільно з громадськими організаціями працівники КУ ЦДМ СМР беруть активну участь в організації та

проведені інформаційно-просвітницьких акцій та кампаній, що спрямованні на формування соціальної активності молоді.

Для проведення заходів КУ ЦДМ СМР використовує власну матеріально-технічну базу, що складається з:

- обладнаного залу для проведення тренінгів, семінарів, кіноклубів, прес-конференцій, мовних клубів тощо;
- туристичного спорядження для облаштування наметових таборів, організації туристичних походів, краєзнавчо-виховних байдаркових сплавів тощо;
- бібліотеки методичної літератури для громадських організацій щодо організації та здійснення своєї діяльності [193].

Щороку на утримання центру виділяються бюджетні кошти, але на фінансування всіх молодіжних заходів цього не вистачає.

В середньому, близька 10 тис. осіб (молодь) беруть участь у різноманітних заходах, що реалізуються центром. Кожного року відбувається невелике збільшення учасників заходів, орієнтовно від 300 до 500 осіб.

З одного боку діяльність такого центру необхідна для розвитку молоді, а з іншого – постає питання збільшення бюджетного фінансування та кількості задіяних працівників для роботи із молоддю.

За результатами громадських консультацій та обговорення було прийнято постанову КМУ «Про затвердження Типового положення про молодіжні центри» [146]. Проте, на наш погляд, документ не передбачає наявності чітко розробленого практичного механізму за допомогою якого можна удосконалити діяльність молодіжних центрів і активізувати молодь. Також, цей проект документу не передбачає додаткового фінансування або покращення матеріально-технічної бази таких центрів, делеговані державою повноваження (щодо утворення молодіжних центрів) знову залишаються без ресурсного забезпечення з боку держави, що не може позитивно впливати на впровадження цієї ініціативи на місцевому рівні.

Досвід Сумщини багато в чому є позитивним та демонстративним для інших регіонів, зокрема у матеріалах Щорічної доповіді [1], до позитивних аспектів віднесено:

- наявність платформ молодіжного розвитку (хаби, коворкінги, антикафе – центри соціальних ініціатив, креативні майданчики, де відбуваються відкриті події, супровід соціальних проектів від ідеї до реалізації);
- наявність конгрес-центру Сумського державного університету як сучасного універсального простору для проведення актуальних для молоді різноформатних заходів (форумів, тренінгів, конкурсів, презентацій, виставок тощо) на базі 14 тематичних залів із сучасним мультимедійним і звуковим обладнанням;
- наявність молодіжного центру при Глухівському національному педагогічному університеті ім. О.П. Довженка як осередку молодіжної активності, який бере участь у реалізації проектів розвитку молоді Глухова.

3.2. Європейський вектор розвитку реалізації молодіжної політики суб'єктами місцевого самоврядування України

Ведучи мову про суб'єктність молоді в процесі формування та реалізації МП, важливо усвідомлювати дуалістичну природу проблем щодо її набуття. Так, з одного боку владні структури не готові широко долучати молодь до цих процесів, а з іншого молодь не є достатньо ініціативною. Задля вирішення цих проблем актуальним може стати успішно реалізований зарубіжний досвід. На наш погляд, у сфері молодіжної політики України доцільно впровадити управлінський досвід Ради Європи, яка визначає 11 індикаторів національної молодіжної політики. Вперше їх було представлено заступником директора Директорату молоді та спорту Ради Європи паном Пітером Лоритценом (Peter Lauritzen), на презентації національного плану дій молодіжної політики в Румунії, в Снагові 21 – 24 червня 2001 р. В преамбулі документу говорилося, що 11 індикаторів необхідно сприймати як керівництво для чиновників у сфері

роботи з молоддю, а молодіжні громадські об'єднання, що відстоюють інтереси молоді, можуть використовувати їх як інструмент для лобювання.

Ці індикатори можуть бути використані при оцінці поточного стану молодіжної політики.

Розробники документу наполягають, що «Молоді люди – це ресурс, а не проблема!». Індикатори підкреслюють важливість сприйняття молодих людей як ресурсу, а не як проблеми, яка повинна бути вирішена. Проблемно-орієнтований підхід до молодіжної політики за своєю природою є короткостроковим, оскільки він буде фокусуватися на спробах «гасіння пожеж» та вирішення проблем, по мірі їх появи. Навпаки, сприйняття молоді як ресурсу зосереджено на пошуку довгострокових рішень, виявленні потреб і розробці політики для того, щоб дати молодим людям можливість повністю реалізувати свій громадянський потенціал, а суспільству отримувати максимальну вигоду від свого інтелектуального капіталу. Отож, перейдемо до індикаторів [222].

Індикатор 1: Неформальна освіта (підвищення ролі неформальної освіти – освіти за межами формальної шкільної системи; розвиток молодіжних ініціатив, молодіжних клубів та молодіжних організацій).

Щодо розвитку неформальної освіти, то тут маємо в Україні досить не визначні показники: лише 10% молодих людей залучалися до навчання в закладах неформальної освіти (3% – на платній основі, 7 % – на безоплатній) [51]. В низці місцевих програм наявний пріоритет розвитку неформальної освіти, але без наявної молодіжної інфраструктури та достатнього фінансування та інформаційного забезпечення збільшення зазначеного показника – неможливе. Особливо гостро ця проблема нині постає на рівні новостворених ОТГ.

Індикатор 2: Молодіжна тренінгова політика (розвиток тренерів в молодіжному секторі, мультиплікаторів для підвищення інформованості молоді з різних питань).

Щодо досвіду тренінгів для молоді (особливо на безоплатній основі), то він поширений слабо, хоча цей напрям є досить актуальним. Так задля

реалізації як просвітницьких, так і освітніх (в частині загальноосвітнього рівня та формування вузькопрофесійних навичок) напрямів це є досить актуальним. Особливо важливу роль, на наш погляд, можуть відігравати тут створення та функціонування хабів з проведенням безкоштовних заходів, а також на оплатній основі та на умовах співфінансування.

Індикатор 3: Нормативно-правова база у молодіжній сфері (законодавство має визнавати участь молодих людей і молодіжних НУО в прийнятті політичних рішень, створювати законодавчу базу для ефективної роботи).

Щодо нормативно-правової бази, нами уже зазначалося, що її напрацьовано, елементи для забезпечення участі молоді в ній наявні, в цілому її можна позитивно охарактеризувати. Проблема швидше не в нормотворчості, а в практичній реалізації.

Індикатор 4: Молодіжний бюджет (бюджет для сприяння розвитку молодіжних ініціатив та молодіжних організацій, виділення адміністративних грантів).

Щодо молодіжних бюджетів, грантів, пільгового кредитування та різного роду фінансових ініціатив, то за цим індикатором також є певне відставання. Аналізуючи досвід Сумщини з реалізації цільової програми, то за підсумками її виконання (на 2015 рік) передбачені нею заходи було профінансовано лише на 2/3. Щодо висловленої молоддю на форумі ООН ідеї щодо пільгового ведення бізнесу молоддю, стимулювання молодіжних стартапів, то такий досвід нині майже відсутній. Досвід грантового фінансування у незначній кількості великих міст все ж наявний, однак він не містить жодних преференцій для молодих людей.

Індикатор 5: Молодіжна інформаційна політика (прозорість державної політики щодо молодих людей, інформування молоді про різні можливості, які для неї існують).

Щодо ефективності інформаційної політики також маємо досить цікаву ілюстрацію: нині активно починають функціонувати молодіжні центри, минулого року відповідною постановою затверджено Типове положення про

молодіжні центри, але лише чверть молоді поінформована щодо наявності таких центрів, а про можливості, що вони створюють і того менше. Лише половина молодих людей знають про суть реформи децентралізації, решта не володіє жодною інформацією [198]. Така ситуація ілюструє низьку ефективність інформаційної політики у молодіжній сфері.

Індикатор 6: Багаторівнева політика (розробка планів дій, які будуть реалізовані не тільки на національному рівні, але на всіх рівнях державного управління).

Щодо багаторівневості – дійсно, наявні цільові програми формують умовну ієрархію, водночас зміст цих програм не дає змоги вести мову про їх взаємозв'язок та скоординованість.

Індикатор 7: Дослідження в області молоді (політика повинна бути заснована не на припущеннях, а тільки на фактах і результатах досліджень молодіжного середовища).

Позитивним у рамках цього індикатору є наявність щорічних звітів та щорічних матеріалів соціологічних опитувань, що надає змогу сформуванню певної загальної картини. Разом з тим, на місцевому рівні така практика поширена слабо.

Індикатор 8: Участь (форми залучення молодих людей до процесу прийняття рішень, сприяння процесу, в якому молоді люди беруть участь і активно вносять свій вклад в життя суспільства).

У попередньому розділі нами уже проаналізовано практичні приклади щодо форм залучення молоді, підкреслимо лише, що практична реалізація задекларованого спектру форм залучення є низькоефективною, деякі інституції (окремі молодіжні ради) носять суто формальний характер та не чинять суттєвого впливу.

Індикатор 9. Міжвідомча співпраця (відповідальність і співпраця між різними профільними міністерствами – молоді, спорту, освіти, культури, оборони, охорони здоров'я, транспорту, праці, сільського господарства тощо).

Координаційні механізми міжвідомчої співпраці наявні, інколи представники зазначених напрямів об'єднані в єдиний гуманітарний департамент. Однак, варто вести мову лише про співпрацю профільних органів суміжних цільових спрямувань.

Індикатор 10. Інноваційність (просування інновацій, креативний підхід до вирішення проблем і стимулювання творчості молоді).

Щодо інноваційності та креативного підходу, то його краще можна прослідкувати на місцевому рівні, ніж на загальнонаціональному. Однак, і за цим індикатором рівень розвитку досить слабкий.

Індикатор 11: Молодіжні консультативні органи (створення структур для консультацій та партнерства між державою з одного боку та молоддю і молодіжними організаціями, з іншого) [222].

Консультаційні органи почали функціонувати, однак досі вони не набули повнофункціонального характеру.

Кожний з вищезазначених індикаторів розраховується за трьома віковими категоріями по 5 років, охоплює віковий діапазон 15-30 років, усі індикатори поділяються за статтю, а де це необхідно – за рівнем освіти. Кожний індикатор має чітке пояснення.

Для збору, обробки та узагальнення даних про молодь розроблено 4 контекстуальних індикатори, а саме:

- чисельність дітей у віці від 0 до 14 років;
- чисельність молоді (по віковим групам 15-19, 20-24 та 25-29 років);
- частка молоді по відношенню до всього населення;
- середній вік, в якому молоді люди починають жити самостійно від батьків.

Задля кращого розуміння ситуацій в пріоритетних сферах молодіжної політики використовують ще окремі індикатори, загальна кількість яких становить – 36, що згруповані за пріоритетними напрямами: «освіта і навчання», «працевлаштування та підприємництво», «здоров'я та

благополуччя», «соціальна включеність», «культура та творчість», «участь молоді», «волонтерська діяльність», «молодь та світ».

Безумовно, кілька індикаторів з цього переліку, не є актуальними для України, але, на нашу думку їх запровадження для розробки місцевої, обласної і навіть, національної молодіжної політики є доцільним, бо створюються об'єктивні передумови працювати з молоддю по-новому згідно європейських норм і стандартів.

Узагальнюючи аналіз за цими індикаторами, можемо сформувати такі рекомендації:

- зацентувати увагу на розбудові молодіжної інфраструктури в новостворених ОТГ, розширити (створити) осередки неформальної освіти молоді;
- активізувати проведення просвітницьких тренінгів на безоплатній основі щодо культивування патріотизму, активізації громадської участі, здорового способу життя, запобігання алкоголізму та наркоманії за можливості на базі молодіжних центрів (на постійному майданчику) на безоплатній основі;
- проводити професійні тренінги на базі центрів зайнятості щодо перспектив вибору професії, започаткування власної справи, пошуку першого місця роботи, підготовки до співбесіди, написання конкурсних заявок щодо стажування закордоном;
- розширити інформаційно-просвітницьку роботу щодо проведеної молодіжної політики: поширювати інформацію про заплановані заходи; інформувати про наявну молодіжну інфраструктуру та її потенційну користь;
- створити спеціальний напрямок у бюджетному фінансуванні проектів з місцевого розвитку, що стосувався б молоді (1 проект на 1 громаду), де молоді люди могли б представляти в рамках окремого конкурсу свої проекти;
- в рамках чинного законодавства передбачити стимулюючі пільги для започаткування власної справи молодими людьми задля створення

сприятливого середовища для реалізації їх інноваційного креативного потенціалу;

- забезпечити 100% фінансування цільових молодіжних програм (з урахуванням «фільтру доцільності» до визначених у них заходах);
- забезпечити співвідповідність заходів МП на різних територіальних рівнях з опорою на принципи децентралізації, деконцентрації, субсидіарності;
- проводити постійний моніторинг громадської думки та вивчення потреби молодих людей щодо заходів МП, попередні та поточні опитування, проводити соціологічні дослідження на місцевому рівні;
- забезпечити формування дієвих молодіжних рад на місцевому рівні;
- розширити взаємодію між різними структурними підрозділами ВК ОМС;
- проводити творчі та мистецькі акції, конкурси серед молоді щодо пошуку перспектив розвитку громади («Що б я зробив якби був головою ОТГ?», «Якою я бачу свою громаду?», «Моя громада – молодіжна!» тощо);
- розширення діяльності молодіжних консультаційних центрів.

Важливою складовою МП є надання молоді відповідних адміністративних послуг, що стосуються виключно проблем цієї групи.

Слід зазначити, що адаптація міжнародних норм і стандартів відбувається також й у сфері публічного управління. Європейський управлінський досвід, що ґрунтується на принципах наближення послуг органів публічної влади та органів місцевого самоврядування до споживачів, створює об'єктивні передумови щодо трансформації української системи публічного управління. Саме для цього органи місцевого самоврядування більшості країн-членів ЄС створюють центри надання адміністративних послуг для здійснення власних і делегованих повноважень (Табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Перелік деяких повноважень муніципалітетів у країнах-членах ЄС, що є нетиповими для ОМС України [89]

Країна	Повноваження, не характерні для ОМС України
Австрія	Призначення муніципальних службовців; місцева поліція...
Греція	Пожежна безпека, забезпечення правопорядку; надання ліцензій щодо проведення певних видів підприємницької діяльності...
Данія	Спеціалізована освіта для дорослих; забезпечення інтеграції та вивчення мови іммігрантами...
Італія	Охорона громадського порядку (адміністративна поліція)...
Німеччина	Управління енергопостачанням; (запровадження передових практик публічного управління, гармонізація європейського законодавства); реєстрація іноземців та осіб без громадянства; надання стипендій для навчання; оформлення різноманітних соціальних виплат (грошова допомога на дітей, пенсії...); нагляд за якістю харчування, готельних та ресторанних послуг ..

У доповнення до даних, що наведені у таблиці 3.4. також слід зазначити, що повноваження з переробки відходів, захисту довкілля є типовими для усіх європейських органів місцевого самоврядування. Для багатьох з них – питання, пов'язані з будівництвом житла, також віднесені до їх власних повноважень.

Окрім цього, муніципальні служби в Німеччині зобов'язані приймати до розгляду усі документи та звернення, навіть, ті, що не відносяться до їх компетенції, та перенаправляти їх за приналежністю.

Відповідно до норм Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [151], у сфері молодіжної політики ОМС мають забезпечувати виконання власних та делегованих повноважень (Табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Перелік власних та делегованих повноважень ОМС України у сфері молодіжної політики [82]

Самоврядні повноваження	Делеговані повноваження
<ul style="list-style-type: none"> - управління комунальним майном (інфраструктура спорту та оздоровлення); - утворення підприємств комунальної власності; - утримання соціально-культурних закладів комунальної власності; - повна загальна середня освіта; - підвезення школярів; - медичне обслуговування в закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах комунальної власності 	<ul style="list-style-type: none"> - облік дітей, запобігання бездоглядності неповнолітніх; - працевлаштування випускників шкіл; - надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства; - вирішення питань опіки й піклування; - військово-патріотичне виховання, сприяння організації призову громадян на строкову військову або альтернативну службу, їх мобілізації; - • забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян

З використанням європейського досвіду українське законодавство в останні роки були імплементовані правові норми, що зобов'язали ОМС України та їх структурні підрозділи надавати адміністративні послуги населенню через так звані Центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП). Ця новація

почала також використовуватись структурними підрозділами в ОМС України, що відповідають за впровадження національної молодіжної політики на місцях [129].

На виконання норм Закону України «Про адміністративні послуги» та положень Розпорядження КМУ від 16.05.2014 р. № 523-р «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг» [30], відділом у справах сім'ї, молоді та спорту Сумської міської ради були розроблені відповідні інформаційні картки на три види адміністративних послуг, а також організовано надання спеціалістами відділу адміністративних послуг в ЦНАПі м. Суми.

Рішенням виконавчого комітету Сумської міської ради від 17.04.2012 р. № 173 «Про затвердження переліку адміністративних послуг, що надаються органами місцевого самоврядування, державними органами, установами та організаціями в управлінні «Центр надання адміністративних послуг у м. Суми»» (зі змінами) було затверджено перелік адміністративних послуг та зразок «Інформаційної картки» [192].

Станом на 01.01.2016 року спеціалісти відділу у справах сім'ї, молоді та спорту СМР надають такі адміністративні послуги:

- видача посвідчень батьків та дитини з багатодітної сім'ї;
- підготовка документів на присвоєння почесного звання України «Мати-героїня» жінкам, які народили та виховали до восьми річного віку 5 та більше дітей;
- організація оздоровлення, відпочинку дітей пільгових категорій в ДП «Молода гвардія» та заміських оздоровчих закладах;
- прийом та перевірка проектів програм розроблених молодіжними та дитячими громадськими організаціями стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї для участі в конкурсі.

Приклад оформлення інформаційної картки «Організація оздоровлення, відпочинку дітей пільгових категорій в ДП «Молода гвардія» та заміських оздоровчих закладах, яку використовують спеціалісти відділу у справах сім'ї,

молоді та спорту Сумської міської ради для надання відповідної адміністративної послуги наведено у Додатку К.

Відповідно до Рішення виконавчого комітету СМР від 17.04.2012 р. № 173 «Про затвердження переліків адміністративних послуг, що надаються органами місцевого самоврядування, державними органами, установами та організаціями в управлінні «Центр надання адміністративних послуг у м. Суми»» (зі змінами) у сфері реалізації молодіжної політики на місцевому рівні наданням адміністративних послуг займаються і інші структурні підрозділи СМР [192]. Наприклад, службою у справах дітей СМР через систему ЦНАП надається 11 послуг, що пов'язані з підготовкою проекту рішень:

- виконавчого комітету щодо надання дозволів на вчинення правочинів щодо майнових прав дітей;
- виконкому на оформлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування;
- виконкому на створення прийомної сім'ї;
- виконкому на тимчасове влаштування дитини до державного закладу за заявою батьків у зв'язку із сімейними обставинами;
- виконавчого комітету про призначення опікуна, піклувальника;
- виконавчого комітету про надання статусу дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування;
- виконкому про втрату статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування;
- виконкому про призначення опікуна над житлом та майном;
- виконкому про надання повної цивільної дієздатності;
- виконкому про звільнення опікуна/піклувальника від здійснення повноважень;
- надання висновку про можливість передачі дитини для подальшого виховання матір'ю чи батьком.

Управління праці та соціального захисту населення СМР надає адмінпослуги, пов'язані із оформлення усіх видів державної допомоги, що у певній частині забезпечує виконання окремих заходів молодіжної політики.

Слід також зазначити, що відповідно до норм Закону України «Про адміністративні послуги» наприкінці 2014 р. ЦНАПи в Україні почали видавати паспорти громадян України, переважно молоді, віком 18 років. Також ЦНАПи мають надавати й інші послуги з оформлення паспортів (вклеювання фотокарток у віці 25, 45 років та ін.).

З 2015 р. ЦНАПи розпочинають видачу «проїзного документу дитини», що також збільшує кількість адмінпослуг, споживачами яких є переважно діти та молодь.

На нашу думку, європейський управлінський досвід, що вже імплементується у практичну діяльність ОМС України через механізм надання адміністративних послуг, з часом буде ускладнюватись, а перелік адміністративних послуг населенню буде збільшуватися, зокрема, у сфері реалізації молодіжної політики. Якщо уважно проаналізувати досвід надання адміністративних послуг населенню муніципальними утвореними в країнах-членах ЄС, то можна спрогнозувати, що у наступні роки перелік делегованих державою повноважень ОМС у сфері реалізації національної молодіжної політики в Україні буде збільшено. Це, в свою чергу, призведе до кількісного розширення надання адмінпослуг спеціалістами, які забезпечують реалізацію молодіжної політики у ЦНАПах за рахунок розвитку наступних напрямів: видача стипендій студентам ВНЗ та учням системи професійно-технічної освіти; оформлення соціальних виплат (допомога при народженні дитини та ін.); реєстрація актів цивільного стану (народження, шлюб тощо); документи осіб: проїзний документ дитини, паспорти, посвідчення водія [89].

На наш погляд, цей можливий перелік адмінпослуг у сфері реалізації національної молодіжної політики також можна було б доповнити, ще кількома специфічними послугами, а саме: прийом документів та забезпечення участі молодих сімей в процесах отримання житла за державною програмою

«Молодіжне будівництво», що суттєво б скоротило витрати держави на утримання відповідних територіальних підрозділів Фонду молодіжного будівництва; присудження спортсменам спортивних розрядів.

Розширення надання переліку адміністративних послуг у сфері реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, безумовно, сприяє підвищенню ефективності та запобігає проявам корупції на місцях. Окрім цього, норми законодавства будуть вимагати від посадових осіб ОМС уміння працювати з документами в електронному вигляді (внутрішній документообіг, спеціальні програмні продукти при наданні публічних послуг та роботі з отриманими он-лайн заявами, ідентифікацією осіб, електронними підписами), що суттєво підвищить вимоги до якості фахової підготовки працівників. Слід також пам'ятати, що реалізація заходів молодіжної політики пов'язана із застосуванням працівниками на місцях проектної методології для розробки і реалізації місцевих цільових програм.

У зв'язку із наведеним вище пропонується механізм реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях через ЦНАПи (рис. 3.2.). Який наочно демонструє, що питання реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях вирішуються різними структурними підрозділами, що ускладнює її втілення.

Слід зазначити, що практика надання адміністративних послуг населенню, пов'язаних із вирішенням питань дітей та молоді, поширена не у всіх обласних центрах України. Також кількість та перелік цих адміністративних послуг відрізняється у різних ЦНАПах. Наприклад, служба у справах дітей виконавчого комітету Рівненської міської ради через ЦНАП у м. Рівному надає такі послуги:

- видача висновку про можливість бути усиновлювачем (усиновлювачами);
- створення прийомної сім'ї; створення дитячого будинку сімейного типу;
- видача розпорядження про встановлення опіки чи піклування над дітьми та їх майном;

- видача розпорядження про визначення способу участі у вихованні дитини;

- надання дозволу на зміну імені, прізвища та по батькові дитини; надання згоди на вчинення правочинів щодо житла та нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти;

- реєстрація народження залишеної, підкинутої чи знайденої дитини; надання погодження на звільнення неповнолітніх працівників;

- надання погодження на відрахування з числа студентів (учнів) вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації неповнолітніх [179, 206].

Надання адміністративних послуг через ЦНАП у м. Вінниця, що стосуються дітей та молоді здійснюється управлінням праці та соцзахисту Вінницької міської ради з таких питань:

- видача посвідчень державного зразка дітям та батькам багатодітних сімей;

- видача направлень на ОЦРСРДІ «Промінь» дітям-інвалідам;

- направлення на альтернативну – невійськову службу;

- підготовка листа-клопотання на оформлення осіб до будинку-інтернату;

- призначення винагороди жінкам яким присвоєно почесне звання «Мати-героїня»;

- призначення грошового забезпечення за принципом «гроші ходять за дитиною»;

- призначення державної соціальної допомоги: у зв'язку з вагітністю і пологами; інвалідам з дитинства та дітям – інвалідам; на дітей що під опікою чи піклуванням; на догляд за дитиною віком до 3-х років; при народженні дитини; малозабезпеченим сім'ям; на дітей одиноким матерям; при усиновленні дитини;

Законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють сферу публічного управління у запровадженні молодіжної політики та надання адміністративних послуг

Організаційно – розпорядчі акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, які регулюють сферу запровадженні молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях через систему ЦНАПів

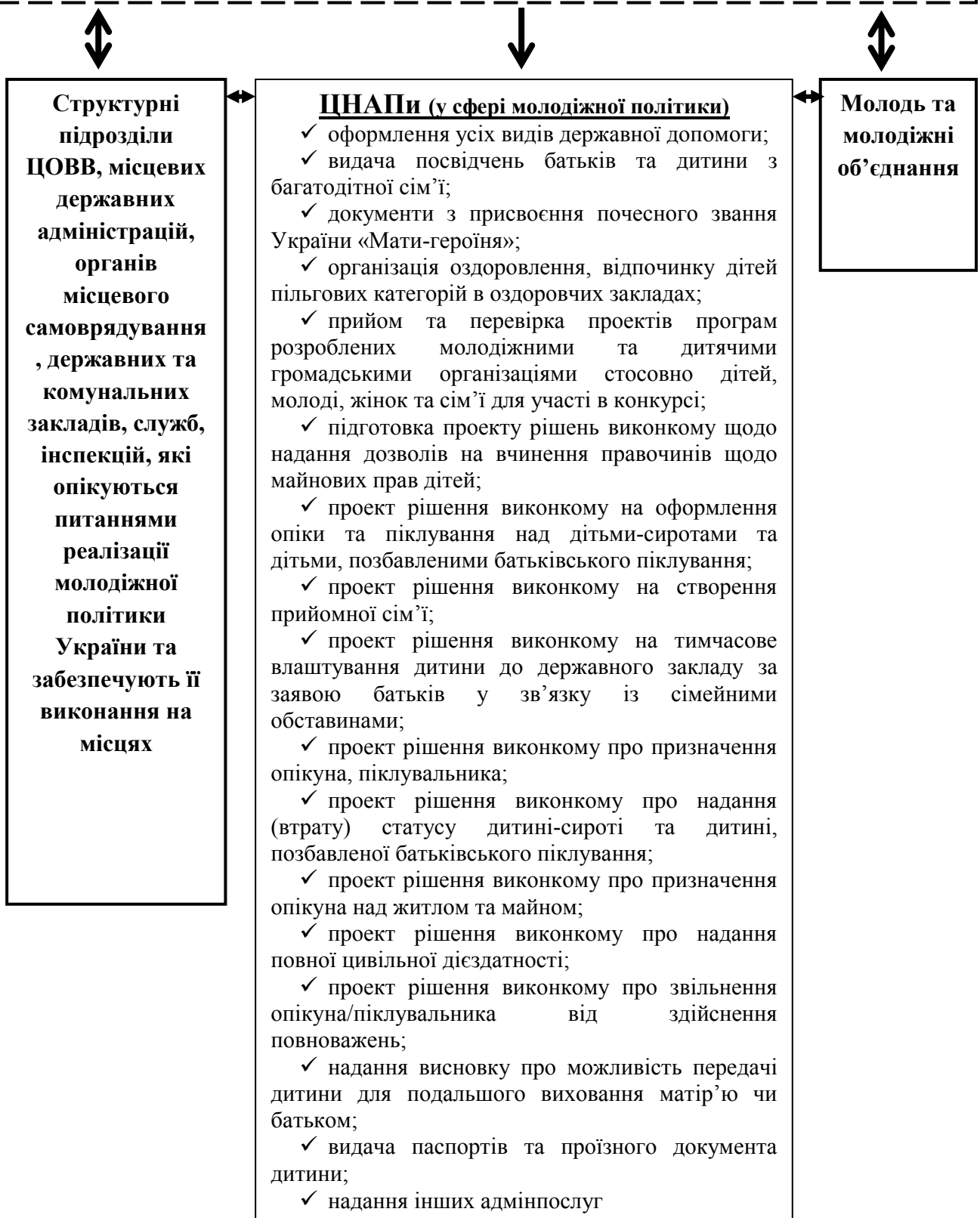

Рис. 3.2
Схема організаційно-управлінського механізму реалізації молодіжної політики з використанням ЦНАПів на місцевому рівні [89].

- призначення компенсації сім'ям з дітьми на безплатне харчування дітей постраждалих від аварії на ЧАЕС;

- призначення тимчасової держдопомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів [16].

Інший перелік адміністративних послуг пропонує ЦНАП м. Івано-Франківська, а саме:

- надання дозволу на укладення угод неповнолітніми, від імені малолітніх щодо їх реєстрації та перереєстрації;

- надання дозволу на укладення договору купівлі-продажу (дарування, міни) на ім'я повнолітньої особи житла, право користування (спільної сумісної власності) яким мають діти;

- надання дозволу на укладення угод неповнолітніми, від імені малолітніх щодо відчуження житла, власником (співвласником) якого вони є;

- видача посвідчень батьків та дитини з багатодітної сім'ї;

- надання дозволу на укладення угод неповнолітніми, від імені малолітніх щодо придбання (дарування) на їх ім'я, договору про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з переходом права власності на нерухоме майно;

- встановлення порядку участі у вихованні дитини того з батьків, хто окремо проживає;

- встановлення опіки (піклування) над дітьми;

- продовження строку дії посвідчень батьків та дитини з багатодітної сім'ї;

- надання дозволу на укладення угод неповнолітніми, від імені малолітніх щодо відчуження майна (нежитлових приміщень, земельних ділянок, автомобілів тощо), власником (співвласником) якого вони є [208].

Побудова на місцевому рівні організаційної структури для вирішення у тому числі делегованих державою повноважень є прерогативою органів місцевого самоврядування. З метою підвищення ефективності реалізації

політики на місцях, зокрема, молодіжної, пропонується створювати структурні підрозділи (в обласних центрах – департаменти), які б опікувалися розв'язанням комплексу питань, пов'язаних з молоддю, її соціальним захистом, отриманням доступної та якісної освіти, у т.ч. неформальної, працевлаштуванням, підтримкою діяльності молодіжних громадських організацій, запровадженням здорового способу життя та ін.

Окрім наведених нових форм роботи із молоді, існує інший світовий управлінський досвід роботи із молодими людьми, що був обумовлений децентралізаційними процесами – мобільні групи, що мають забезпечити вирішення проблемних питань молодих людей в віддалених територіях.

В інституційному плані, новим для національної молодіжної політики є також введення інституції – Уповноважений Президента України з прав дитини Адміністрації Президента України. Розвиток цієї інституції наразі можна вважати слабким, бо вона має вигляд управління в структурі Адміністрації Президента України, не є самостійною структурою, тому зараз ми не будемо говорити про її вплив на стан розробки та впровадження сучасної молодіжної політики. Подібна інституція, на нашу думку, може стати передумовою для створення іншої структури – Уповноваженого з питань молоді.

Проте, в Україні набирає впливу Програма «Молодіжний працівник», що має на меті забезпечити належний рівень знань про пріоритети, тенденції та завдання молодіжних політик України, ЄС та інших регіонів із кращим досвідом; провести тренінги із проектного менеджменту, залученню донорських коштів та особистісних компетенцій Молодіжного працівника; проінформувати про кращі національні та світові практики ведення спільних проектів (урядових та неурядових організацій) громадського моніторингу у сфері надання публічних послуг та інших видів Програм навчання Молодіжних працівників, що практикуються в світі [79,126].

За підтримки Програми розвитку ООН в Україні Міністерством молоді та спорту спільно з Державним інститутом сімейної та молодіжної політики з 2014 року почали підготовку «молодіжних працівників» в Україні.

Програма «Молодіжний працівник» розрахована на держслужбовців, посадових осіб місцевого самоврядування, які задіяні у роботі з молоддю в областях, та лідерів молодіжних неурядових організацій у форматі спільного навчання. Учбова програма передбачає підвищення кваліфікації за трьома напрямками:

- базовий тренінгів (основні поняття що таке поняття молодь, молодіжна політика;
- спеціалізований тренінг (напрацювання компетентностей «молодіжного працівника», що пов'язані з особливостями роботи з різними групами молоді: сиротами, дітьми в складних обставинах...);
- тренінг для тренерів (підготовка фахівців, що можуть самостійно викладати матеріал з підвищення кваліфікації й підготовки інших «молодіжних працівників»).

Метою діяльності «молодіжного працівника» можна вважати формування регіональної молодіжної політики з метою створення умов для всебічної самореалізації молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття та реалізації її потенціалу, захисту інтересів і прав [29, 79].

Завдання молодіжного працівника визначаються у відповідності з основним напрямом його діяльності, специфікою контингенту й ресурсами установи. Серед основних напрямів діяльності молодіжного працівника виділяють наступні:

- реалізація державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівні;
- забезпечення і розвиток взаємозв'язку державних органів регіонального і місцевого рівня у процесі реалізації державної молодіжної політики;
- забезпечення і розвиток взаємозв'язку державних органів, молодіжних об'єднань та неформальних молодіжних спільнот на регіональному і місцевому рівні;
- сприяння координації роботи молодіжних колективів та об'єднань;

- розробка і реалізація соціально значущих молодіжних проектів та програм;
- надання консультаційної допомоги підліткам, молоді, молодій сім'ї (правової, соціальної, психологічної, профорієнтаційної, оздоровчої та ін.);
- збір інформації про становище молоді в регіоні (формування «соціальних паспортів» різних груп молоді) [29, 79, 99].

Наразі фахівці по роботі з молоддю, так звані «молодіжні працівники», тільки з'являються в Україні й говорити про їх масову участь у розробці та реалізації місцевої політики поки що зарано. Але цей світовий досвід заслуговує на увагу. Наприклад, Німеччина має затверджені програми фахової підготовки «молодіжних працівників» на рівні університетів і ці фахівці отримують відповідні дипломи, що дозволяють їх працювати з молоддю.

Основною загрозою впровадження новації, пов'язаної з підготовкою «молодіжних працівників» є законодавча невизначеність цього питання. Українська система освіти не передбачає підготовки фахівців за спеціальністю «молодіжний працівник». Фахова підготовка таких спеціалістів, наразі в Україні, відбувається в рамках різноманітних програм підвищення кваліфікації. Проте програм з підвищення кваліфікації не достатньо, щоб працювати з молоддю на місцевому рівні. На нашу думку, цей управлінський досвід має бути втілено в Україні, що дозволить органам місцевого самоврядування не вирішувати проблеми молоді, а запобігати їх появі на місцевому рівні та використовувати молодіжний потенціал для розвитку територіальних громад.

3.3. Модель оновлення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики

Швидкі темпи розвитку суспільного життя, посилення зовнішнього впливу на життєдіяльність регіонів, обмеженість природних, фінансових та інших ресурсів вимагає оновлення підходів до регіонального управління, що суттєво залежить від спеціалістів – державних службовців і посадових осіб

місцевого самоврядування, їх здатності швидко адаптуватися до умов зовнішнього і внутрішнього середовища та приймати ефективні управлінські рішення, у т.ч. нестандартного типу. Ці вимоги здебільшого здатна реалізувати молодь. Проте існує проблема, яка полягає в тому, що при відносно значній чисельності молодих людей на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування, вони працюють на нижньому управлінському щаблі, і їх діяльність характеризується інертністю, зумовленою тимчасовістю перебування в органах публічної влади. Тому існує нагальна потреба в розробці, науковому обґрунтуванні та апробації на практиці нових механізмів залучення і ефективного використання потенціалу молоді на всіх рівнях законодавчої та виконавчої гілок державної влади, а особливо на регіональному рівні, яке в умовах поглиблення процесів глобалізації і регіоналізації потребує прийняття швидких та ефективних управлінських рішень. Реалізувати це можливо шляхом практичного впровадження теоретичних моделей розвитку.

У грудні 2017 року Мінмолодьспорт України представив Модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ [1, с. 78] (див. Додаток В). Узагальнивши матеріали Програми «Молодь України», матеріали Щорічної доповіді та результати досліджень, представлені у попередніх розділах, зазначимо, що слабкими сторонами цієї моделі є:

- розмитість підходу до місцевого рівня: «ядром» моделі є відповідний структурний підрозділ ВК ОМС, однак не враховано, що на місцевому рівні такий підрозділ може бути представлено лише відділом або й окремим працівником;

- ізольованість структурних компонентів: відзначаючи необхідність наявності механізмів взаємодії на моделі всі компоненти зображено відособлено, ключові форми взаємодії не визначено;

- слабка вираженість ролі молоді: визначаючи «ядром» моделі – структурний підрозділ, на наш погляд, поруч потрібно було б помістити

представників молоді (координаційні ради, експертів від громадського сектору тощо);

- відсутність шляхів активізації молодіжної участі, практичних інструментів для її забезпечення;
- виокремлення діючої молодіжної інфраструктури в окремий блок, однак, не погодимось з пунктом «діюча», так як в значній частині ОТГ її потрібно активно розбудовувати в силу її застарілості та частково відсутності;
- фінансування МП ОТГ також покладено на місцеві бюджети, що суперечить твердженням про участь представників громадського та бізнес секторів, а для залучення коштів до бюджету перспективи не окреслені.

Водночас, є і сильні сторони зазначеної моделі:

- відображає реальну дійсність, де громада слабо взаємодіє з районним та обласним рівнями, хоча така взаємодія є важливою;
- передбачає створення молодіжних центрів;
- акцентує увагу на проблемі зайнятості молоді (однак не самозайнятості);
- визначає необхідність проведення оцінки потреб молоді та моніторинг.

Органи місцевого самоврядування України мають впроваджувати молодіжну політику на місцевому рівні. Але при цьому вони будуть відчувати на собі значний державно-управлінський вплив з боку органів центральної влади (через законодавство, підзвітність у виконанні делегованих повноважень та через фінансову залежність). Дійсно об'єднання територіальних громад передбачає розширення їх спроможності та фінансової незалежності. Разом з тим, згідно із запланованою моделлю роль місцевих органів державної влади все ще відіграватиме значну роль, що при наявній слабкій координації зусиль може стати на заваді ефективної реалізації МП.

Враховуючи дані соціологічних досліджень та реального стану реалізації молодіжної політики, наголосимо на важливості активізації молодіжної участі та забезпечення чіткої кореляції між потребами та інтересами молодих людей

та заходами. Відтак акцентуємо увагу на необхідності розробки, так званої «обґрунтованої молодіжної політики».

Актуалізуючи необхідність формування та реалізації обґрунтованої молодіжної політики, акцентуємо увагу на тому, що ж розумітимемо під цим поняттям. Так, «обґрунтована молодіжна політика» – це молодіжна політика, що «заснована на доказах» (англ. «evidence-based», доказова, обґрунтована). Під поняттям «обґрунтована молодіжна політика» розуміється, молодіжна політика, яка не тільки заснована на політичних й моральних цілях, а також ґрунтується на достовірній інформації про соціальне становище молодих людей в суспільстві, їх мінливих очікуваннях, ставленнях та стилях життя. Одним із важливих джерел інформації є незалежні, об'єктивні та професійні соціологічні дослідження й статистичні дані. Крім того, надійність емпіричної інформації про реалізацію політики необхідна для того, щоб вчитися на досвіді, а також розвивати поставлені цілі, підходи й методи в політиці та роботі з молоддю [99].

Дійсно, саме опора на потреби та інтереси цільової категорії населення – міцний плацдарм для активізації молодіжної участі, зростання довіри до влади, підвищення якісних показників індексу молодіжного розвитку.

Схематично, поняття «обґрунтована молодіжна політика» можна зобразити наступним чином (Рис. 3.3.).

Таким чином задля формування обґрунтованої МП невід'ємною є широка участь молоді в процесі її формування та реалізації.

Необхідність залучення молоді до управління соціально-економічним розвитком регіону, важливість навчання й виховання молодих управлінських кадрів обумовлюється низкою чинників, головними серед яких є:

- суспільне життя, яке стає дедалі динамічнішим, потребує наявності в державній службі та в органах місцевого самоврядування енергійних, мобільних, здатних ефективно здійснювати комунікації управлінців, здатних легко адаптуватися до змін оточуючого середовища, приймати виважені управлінські рішення;

Рис. 3.3 Складові поняття «Обґрунтована молодіжна політика» [99].

- саме молодь завжди швидко опановує нове, здатна внести найновіші знання, технології до державного управління, і, таким чином, значно підвищити його ефективність;

- необхідність зміни поколінь передбачає поступове наслідування прав і обов'язків у всіх сферах суспільного життя (зокрема, і в державному управлінні) [62].

Попри активну необхідність долучення молоді, її активність все ще є дуже низькою. Опираючись на аналіз найкращих теоретичних та практичних напрацювань, пропонуємо застосування методу «Драбина участі Ханта» [209, с. 26], як яскравого прикладу ефективних форм взаємодії з молоддю.

Роджер Харт розробив інструмент для аналізу ступеня участі молоді у суспільному житті використавши образ драбини. У своєму методі автор відобразив складність взаємовідносин суспільства та молоді (з урахуванням

елементів суспільного молодіжного управління), врахувавши стереотип «меншовартості» молодих працівників з позицій суспільства. Так, Роджер Харт пропонує вісім сходинок «драбини участі» [209, с. 26]:

Сходинка 1: Маніпуляція Молодих людей запрошують взяти участь у проєкті, але вони ніяк не впливають на прийняття рішення та його кінцевий результат. Фактично їх присутність потрібна для досягнення інших цілей, до прикладу, для перемоги на виборах в місцеві органи влади, для формування позитивної репутації установи або для отримання додаткових грошових коштів від установ, що підтримують участь молоді.

Сходинка 2: Художнє оформлення. Молоді люди необхідні для участі у проєкті, щоб представити молодь, як групу, яка користується меншими правами. Вони не грають ніякої вагової ролі (окрім присутності), та, як і насправді відбувається з художнім оформленням, молодь висувають на перший план у проєкті або організації, щоб їх легко могли помітити.

Сходинка 3: Символічний захід (токенізм). Між молодим людьми розподіляють ролі в межах проєкту, але вони ніяк не впливають на прийняття рішень. Створюється помилкове враження (навмисно чи ні), що молоді люди беруть участь, але фактично вони не мають можливості обирати, що їм робити та як.

Сходинка 4: Проєкт доручають молодим людям і повідомляють їм про його реалізацію. Проєктом керують дорослі, молодих людей запрошують виконати ролі або завдання в межах проєкту, і вони є обізнаними про те, який вплив вони насправді мають у проєкті.

Сходинка 5: З молодими людьми консультуються, їх інформують. Дорослі керують проєктами, молоді люди висловлюють поради та пропозиції, а їх інформують про те, як такі пропозиції сприяють прийняттю остаточних рішень і досягненню мети.

Сходинка 6: Ініціатива проєкту виходить від дорослих, рішення приймаються спільно з молодими людьми. Ініціатива проєкту виходить від

дорослих, але молоді люди запрошуються у якості рівнозначних партнерів, щоб разом з дорослими приймати рішення й розподіляти обов'язки.

Сходинка 7: Проектом керують молоді люди. Проектами керують молоді люди, можуть запрошуватися дорослі, щоб забезпечити необхідну підтримку, але проект може бути виконаний і без їхнього втручання.

Сходинка 8: Спільне прийняття рішення. Проекти чи ідеї пропонуються молодими людьми, яких дорослі запрошують для участі у процесі ухвалення рішення в якості партнерів [209, с. 27].

Харт коментує «драбину участі» наступним чином: «Хоча вищі сходи драбини представляють більш високий рівень ініціативи молоді, це не означає, що молода людина повинна завжди діяти на найвищому рівні своїх здібностей. Розуміння драбини важливе і для дорослих/керівників з метою створення умов, що спонукають групи молоді працювати на будь-якому рівні за їх вибором. Молода людина може обрати діяльність на різних рівнях, в різних проектах або на різних етапах одного й того ж проекту. Деякі молоді люди не можуть бути ініціаторами, але прекрасно можуть співпрацювати в рамках проекту» [209, с. 26-28].

Дуже важливо, щоб робота з молоддю не проводилась на перших трьох сходах драбини, які фактично є рівнями неучасті та створюють передумови для маніпуляцій з молодими людьми. На наш погляд, відповідно до драбини участі на загальнодержавному рівні молодь знаходиться десь на 3 сходинці, лише інколи – на четвертій. Така ситуація певним чином складається і на місцевому рівні, де МП часто ілюструється виразом «для нас, але без нас».

Здійснення державної політики щодо залучення у суспільні процеси молоді, передбачає досягнення:

- вищого рівня обізнаності молоді у питань публічного управління та місцевого самоврядування;
- розширення представництва молоді в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, омолодження їх кадрового резерву;
- підвищення частки осіб з числа талановитої молоді, яка

рекомендується на навчання у ВНЗ, що здійснюють підготовку магістрів за спеціальностями освітньої галузі «Публічне управління та адміністрування»;

- збільшення чисельності молодих людей, які пройшли стажування на посадах в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;
- зростання професійного рівня молодих державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що сприятиме їх подальшому просуванню по службі [77, с. 47].

В результаті підвищення уваги до системного відбору потрапляють певні категорії молоді, які вже офіційно підтвердили свою перспективність для роботи у сфері публічного управління. Реальної перевірки управлінської здатності всіх інших претендентів на державні посади існуючі процедури забезпечити не в змозі [11]. На практиці реалізується такий ланцюжок підготовки молоді до державної служби: середній навчальний заклад – ВНЗ – кадровий резерв на посади державних службовців – прийняття (на засадах конкурсного відбору) на державну службу. На нашу думку, підготовка до служби може розпочинатись із середньої школи, а також передбачати залучення потенційних службовців з різних сфер недержавного сектора, в залежності від конкретних потреб.

Ефективним засобом виявлення молодих людей – потенціальних кандидатів на управлінські посади в системі регіонального управління, на нашу думку, є аналіз діяльності громадських організацій, у т.ч. молодіжних, і відбір потенційно ефективних спеціалістів.

Для місцевого самоврядування це має велике значення, оскільки уможливорює формування стратегічних орієнтирів розвитку українського молодіжного руху, які базуються на відповідальному ставленні молоді до свого майбутнього й майбутнього держави. Посилення впливу молодіжного руху на розробку і реалізацію національної політики сприяє підвищенню її дієвості та зміні ролі молоді як учасника вирішення власних соціально-побутових проблем, учасника розв'язання стратегічних питань розвитку свого населеного пункту, регіону, держави.

Основними складовими механізми роботи з молоддю можуть стати такі:

- моніторинг кадрового потенціалу різних сфер регіону;
- запровадження інноваційних технологій щодо підбору кадрів;
- проведення відповідних навчально-консультативних, просвітницьких, тренінгових заходів для перспективної молоді;
- проведення конкурсів креативних ідей розвитку тощо.

Варто заохочувати розвиток креативного управління, при якому зростає роль особистісних і професійних якостей керівника та підлеглих, рівень загальної культури і спілкування, за рахунок чого підвищується ступінь організаційної та творчої децентралізації, поглиблюється професійна диверсифікація в колективі, прискорюються інтеграційні процеси й зростає відповідальність за кінцеві результати діяльності не просто відповідного органу влади, але кожного його службовця.

На думку І. Дегтярьової та А. Ляхоцького, доцільно передбачити запровадження механізму періодичної кадрової ротації молодих працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування – як в межах структурних підрозділів певного органу, так і в межах системи регіонального управління, яке може включати й недержавні структури. Це дасть можливість молодим державним службовцям і посадовим особам місцевого самоврядування систематизувати теоретичні і практичні знання з публічного управління, місцевого самоврядування, удосконалити власні практичні навички, зокрема, ідентифікувати проблеми регіонального розвитку у контексті їх розгляду різними органами публічної влади і недержавними структурами [23, с. 81 – 92].

Держава і суспільство мають забезпечити випереджальну та інноваційну участь молоді в державотворчих процесах, створити сприятливі умови для реалізації її духовних і культурних потреб, а також рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді. Звідси випливає потреба в створенні досконалих механізмів використання молоді в системі управління регіональним розвитком, підтримці набуття молоддю

соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримці молодих сімей, конкурентоздатності на ринку праці, якісної освіти, формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку держави Україна, базуючись на державних і національних цінностях. У такому разі ефективність публічного управління при реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях може суттєво підвищитись.

Основні напрями використання потенціалу молоді в регіональному управлінні мають стосуватись пошуку нових проектів, технологій, комплексних рішень у сфері регіонального розвитку, формуванні відповідних інноваційних стратегій, нових засобів та управлінських механізмів. Потрібно активно залучати молоді кадри до вироблення нестандартних пропозицій щодо досягнення цілей і реалізації принципів нової регіональної політики [23, с. 81 – 92].

Пріоритетом регіональної та місцевої політики у цьому контексті має стати створення умов для розвитку економічної та соціальної активності молоді, включення її до процесу вирішення власних проблем і проблем регіону. Принциповою позицією є активізація молоді, розвиток її особистісних якостей за рахунок підвищення активності в житті громади й регіону, замість політики вирішення вже назрілих проблем та суперечностей у молодіжному середовищі. У розробці механізмів використання потенціалу молоді акцент доцільно перенести з патерналістської моделі вирішення соціальних проблем молоді (тобто, зусиль тільки органів державної влади) на модель активної співпраці органів державної влади, громадських організацій і суспільства.

Реалії останніх років свідчать про необхідність посилення в Україні уваги до молодіжного руху на місцевому й регіональному рівнях, оскільки саме тут формуються особистості, небайдужі до проблем суспільного розвитку, які в умовах дефіциту ресурсів спроможні розробляти інноваційні стратегії розвитку регіонів. Водночас, необхідно створити належні умови в системі регіонального управління, які б стимулювали ініціативу молодих фахівців, тобто, сприятливе

середовище для роботи і життєдіяльності, яке б заохочувало їх залишитися і активно працювати в регіоні та системі управління його розвитком.

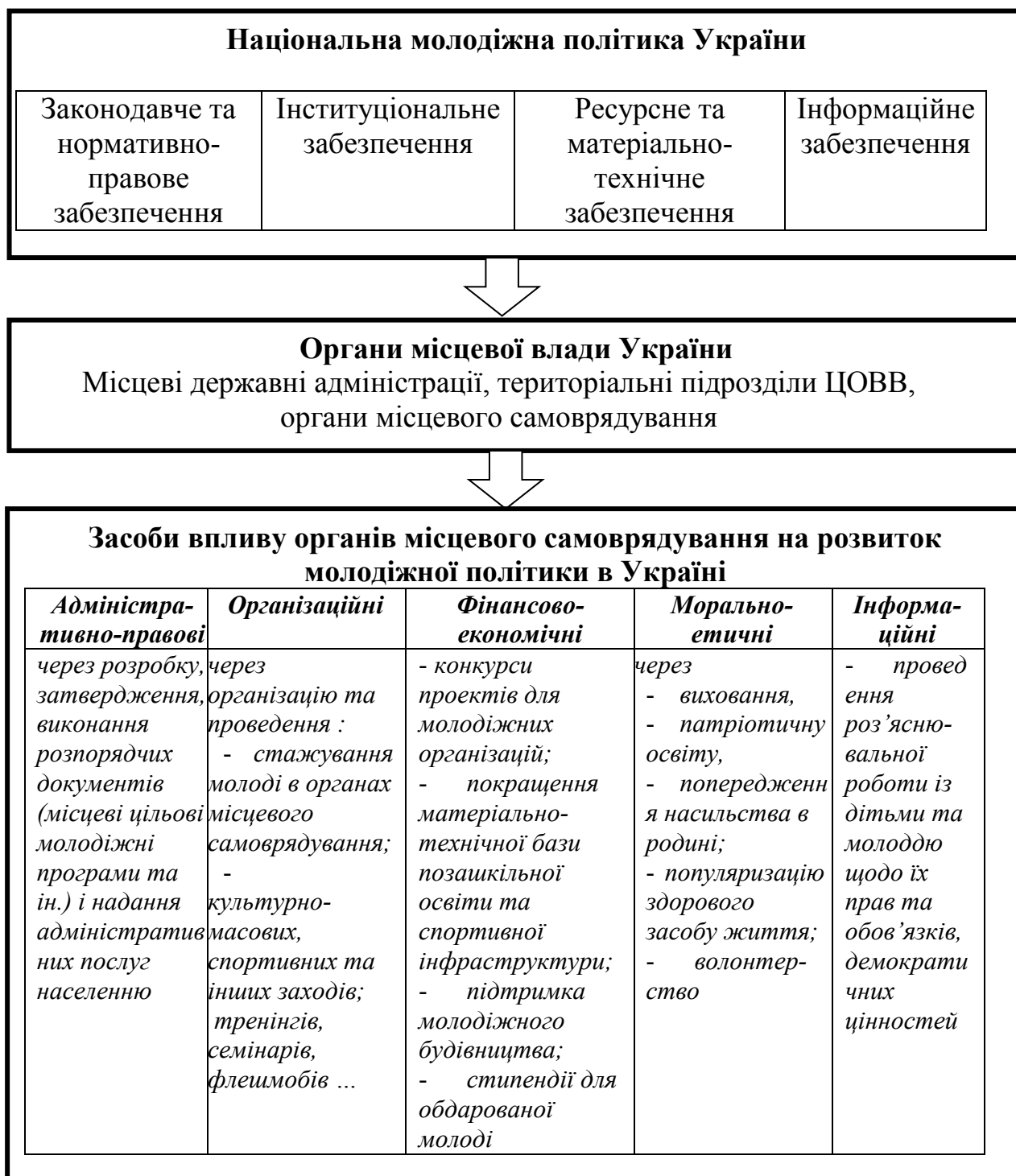

Рис. 3.4

Засоби впливу органів місцевого самоврядування на розвиток та реалізацію молодіжної політики в Україні [84, с. 154]

Отже, для активізації участі молоді необхідно використовувати низку засобів впливу на усіх рівнях реалізації молодіжної політики. Специфічним через свою наближеність до кінцевого «споживача» є саме місцевий рівень, де результативність та ефективність таких засобів оцінити досить просто. На рис. 3.4. представлено засоби впливу органів місцевого самоврядування на розвиток та реалізацію молодіжної політики в Україні, серед яких наявні організаційні, адміністративно-правові, морально-етичні, фінансово-економічні та інформаційні.

Окрему увагу варто зосередити на морально-етичних засобах – як інтегрального виразу ролі суспільного управління на місцевому рівні, та інформаційних, роль яких, на наш погляд недооцінена та відображена у МП досить слабо (враховуючи результати соціологічних опитувань та рівня участі молоді в місцевих молодіжних заходах).

З урахуванням сучасних управлінських практик та світового досвіду нами розроблено й запропоновано принципово нову модель оновлення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики, яка враховує нові форми роботи, вимоги до кваліфікаційної підготовки працівників таких підрозділів, напрями діяльності та інші сучасні аспекти розвитку у цій сфері (Рис. 3.5).

Саме при такому управлінсько-організаційному підході до розробки та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні ми отримуємо обґрунтовану місцеву молодіжну політику яка відповідає таким ознакам ефективності, як:

- в довгостроковій перспективі має чіткі цілі та визначає досягнення на які вона спрямована;
- передбачає участь уповноваженого структурного підрозділу органу місцевого самоврядування у справах молоді;
- відображає міжсекторний підхід (взаємодію місцевої влади, громади, бізнесу та ЗМІ);
- передбачає чітко визначені цільові групи та «портрет» молоді, на які буде спрямована місцева молодіжна політика;

Рис. 3.5 Модель удосконалення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики

- містить зрозумілу стратегію;
- має сформовану мету, цілі, визначення молодіжної політики, що є зрозумілими для молоді та передбачають її активну участь;
- ґрунтується на знаннях, статистичних даних та даних соціальних опитувань;
- розглядає молодих людей як ресурс, а не проблему;
- є заснованою на консультаціях з усіма зацікавленими сторонами (особливо молоддю, молодіжними працівниками);
- активно використовує підходи неформальної освіти (тренінги, квести, конкурси, фестивалі, круглі столи, літні/зимні школи лідерства та ін.);
- встановлює вертикальні зв'язки між місцевим, обласним та національним рівнями управління;
- передбачає участь молодих людей у всіх стадіях розробки, реалізації та оцінювання місцевої молодіжної політики;
- адаптує та використовує відомі європейські та міжнародні практики по роботі з молоддю на місцевому рівні;
- має відповідні ресурси: бюджет, виконавців, приміщення, споруди, обладнання;
- передбачає перелік затверджених календарних планів, заходів, проектів у пріоритетних сферах;
- передбачає перелік адміністративних послуг та порядок їх надання, що орієнтовані на потреби молоді, молодих сімей, дітей та їх батьків.

Запропонований підхід до формування сучасної молодіжної політики на місцевому рівні можна ще доповнити використовуючи 11 Індикаторів молодіжної політики Ради Європи у якості результативних показників. Це допоможе надати об'єктивну оцінку ефективності місцевої молодіжної політики та приймати якісно нові управлінські рішення органами місцевого самоврядування у цій сфері.

Результати дослідження по третьому розділу оприлюднено в наступних публікаціях автора: [76; 77; 78; 79; 80; 85; 87; 216].

Висновки до розділу 3

Виклики сучасності актуалізували перегляд процесів формування та реалізації молодіжної політики на користь розширення взаємозв'язків та взаємодії як всередині системи суб'єктів управління (в тому числі і на місцевому рівні), так і з безпосереднім «споживачем» – молоддю. Попри те, що ключові вектори молодіжної політики визначаються на національному рівні, саме її реалізація на місцевому рівні є безпосереднім впливом на об'єкт управління, а також найчутливішою ланкою в частині сприйняття зворотного зв'язку. Саме на місцевому рівні наявний значний потенціал для розвитку взаємодії з молоддю та її широкому залученню до вироблення та реалізації обґрунтованої молодіжної політики. Адже ключовою передумовою розроблення та реалізації обґрунтованої молодіжної політики є активне залучення молоді до роботи в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, забезпечення їх кар'єрного просування та вмотивованості їх роботи.

Одним з ключових інструментів реалізації МП є молодіжні програми, що розробляються на національному, регіональному та місцевому рівнях. Особливо актуальним є забезпечення відображення принципу субсидіарності при розробці таких програм та скоординованості їх заходів. Попри те, що досвід розробки програм органами місцевого самоврядування наявний, більшість демонструють формальний підхід та є низькоефективними. На місцевому рівні варто акцентувати увагу на проведенні інноваційних форм молодіжних заходів: флешмобів, квестів, психологічних та професійних тренінгів.

Важливим вектором удосконалення МП на місцевому рівні є відбір та адаптація найкращого європейського досвіду. Оцінка вітчизняних досягнень відповідно до визначених 11 індикаторів МП Ради Європи виявила низку недоліків, що актуалізувало розвиток відповідно до сучасного європейського виміру: розширення участі громадськості та забезпечення гідної якості

молодіжних послуг. Значна частина цих послуг надаються через ЦНАП, однак варто було б інтегрувати там максимальну кількість цих послуг та забезпечити відповідними профільними спеціалістами. Перспективним також є впровадження фаху та посади молодіжного працівника, як спеціально підготовленого експерта, який прийматиме на себе роль координатора між молоддю та публічним сектором.

Практична реалізація окреслених шляхів удосконалення реалізації МП суб'єктами місцевого самоврядування надасть змогу перетворити наявну МП на обґрунтовану, що спиратиметься на реальні потреби та інтереси молоді. Актуальним у зазначеному ключі є орієнтація на інноваційний та креативний потенціал молоді, який можна задіяти в процесі реалізації МП, шляхом проведення конкурсів молодіжних проєктів, проєктів молодіжних ініціатив, долучення молоді до стажування в органах публічної влади. Враховуючи перспективи розвитку реалізації МП в частині перетворення молоді на суб'єкта, ядром МП місцевого рівня мають стати молодіжні центри.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення конкретного науково-прикладного завдання, яке полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні шляхів удосконалення організації діяльності суб'єктів місцевого самоврядування в процесі реалізації молодіжної політики та розробці рекомендацій їх практичного впровадження. Узагальнення результатів дослідження надає змогу сформулювати низку висновків і рекомендацій, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел за темою дослідження показав, що теоретичні і практичні проблемні питання формування та реалізації молодіжної політики є предметом розвідок фахівців різних галузей наукового знання: філософів, істориків, психологів, педагогів та соціологів. Теоретичні і практичні напрацювання стосовно вдосконалення діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо організаційного забезпечення розробки та реалізації молодіжної політики майже не проводилися, що й підтвердило актуальність теми дисертаційного дослідження та визначило методологію його проведення.

Спираючись на креативний, інноваційний потенціал молоді, її особливості, суспільні ролі та проблеми при формуванні та реалізації молодіжної політики на всіх рівнях необхідно враховувати дуалістичну природу цієї категорії населення. Її сутність розкривається в тому, що в суспільних відносинах молоді люди, як і будь-який член суспільства, одночасно виступають об'єктом (на них направлені управлінські впливи) і суб'єктом (коли їх креативний потенціал направлений на участь у житті суспільства, формуванні та корегуванні впливів). Саме суб'єктність молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики є одночасно додатковим ресурсом та інноваційним потенціалом цих процесів.

2. Встановлено, що світові моделі молодіжної політики кардинально різняться одна від одної: неоконсервативна (інколи її називають

американською) ґрунтується на гарантії прав незахищених представників молоді, наданні послуг та обмеженому втручанні; соціал-демократична модель є діаметрально протилежною – активна співпраця над формуванням та реалізацією МП. З урахуванням соціально-економічних і ментальних особливостей українців неоконсервативна модель молодіжної політики не є органічною та адаптованою для національних умов і не може бути застосована в Україні. Тому соціально-демократична модель державної підтримки молоді може стати найбільш сприятливою для впровадження та реалізації в Україні, створюючи умови для розвитку молоді як джерела соціокультурних та економічних перетворень.

Підходи до молодіжної політики в європейських країнах є кардинально відмінними від статичної моделі обмеженого втручання до динамічної моделі активної МП, що постійно трансформується у відповідності зі змінними потребами молоді; від наявності розгалуженої системи спеціалізованих на МП органів, до включення цього сектору до суміжних (освіта, соціальна сфера тощо). Однак попри таку диференціацію спільними рисами для всіх країн-членів ЄС є: активізація залучення молоді до МП, особлива увага до соціально уразливих категорій молоді, превенція девіацій, захист прав та свобод молодих людей шляхом просвітницької діяльності та створення відповідних інституцій.

3. Окреслюючи перспективи адаптації досвіду країн ЄС, варто актуалізувати фінський тип реалізації молодіжної політики. Так, спільними рисами є наявність в Україні ґрунтовної законодавчої бази, розгалуженої структури органів, у площині діяльності яких знаходиться МП, потужний потенціал громадських молодіжних організацій. Одним із практичних напрямів упровадження фінського досвіду є створення та забезпечення функціонування Молодіжних комісій як органу, через який молодь України матиме змогу активно залучатися до державно-управлінської діяльності. Наявні нині Молодіжні ради здебільшого носять дорадчий характер, використовуються, переважно як інформаційний ресурс взаємодії державних органів, громадських організацій, органів студентського самоврядування тощо.

4. Україна отримала з радянських часів у спадок статичну модель молодіжної політики. Так, наявність профільних організаційних структур, чітке виокремлення молодіжної політики як спеціалізованого напрямку були позитивними аспектами. Водночас уніфікованість місцевих політик, виняткове сприйняття молоді як об'єкту МП, загальне ідеологічне забарвлення того часу сформувало низку негативних рис серед яких обмежена (або повна відсутність) молодіжна участь у формуванні МП, нівелювання інноваційного потенціалу, низька компетентність молоді та ускладнена соціалізація, недостатній рівень кадрового забезпечення профільних суб'єктів на місцевому та районному рівнях тощо.

За роки незалежності в Україні молодіжній політиці досить нерівномірно приділялася увага, що дозволило вдосконалити періодизацію її розвитку в залежності від кількісно-якісного складу нормативно-правового забезпечення, виділивши 7 періодів, починаючи від становлення нормативно-правових основ (1992 – 1998 рр.) і закінчуючи проведенням інституціональних змін в організаційній структурі (2011 – 2014 рр.) та адаптацією вітчизняної МП до норм та стандартів ЄС (з 2014 р.). До спеціалізованих суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики можна віднести структурні підрозділи виконавчих органів рад, відповідні депутатські комісії, інших суб'єктів, на які покладено відповідні обов'язки. Однак найчастіше через недостатність фінансового забезпечення роботу з молоддю вони поєднують із суміжними напрямами, такими як освіта, соціальний захист, релігія тощо. Це відкриває перспективи до тісної взаємодії, але також несе загрозу зниження ефективності через недостатнє кадрове забезпечення та злиття з суміжними напрямами.

5. Реалізація загальнодержавної молодіжної політики в Україні, механізми її формування, визначення місця та ролі суб'єктів місцевого самоврядування в цьому процесі на місцевому рівні мають свої особливості, обумовлені історичним минулим та традиціями. Разом вони створюють національну модель молодіжної політики України, яка характеризується

певними особливостями, а саме: негативні наслідки радянського минулого в нормах чинного законодавства, що регулює молодіжну політику; ментальні особливості українців, які не дозволяють органічно застосовувати неоконсервативну модель молодіжної політики; соціально-демократична модель підтримки молодих людей може стати найбільш сприятливою для впровадження та реалізації інноваційності молоді в Україні як джерела соціокультурних перетворень.

Напрямами удосконалення МП на місцевому рівні є розширення координаційної взаємодії, як міжсекторної, так і міжвідомчої через використання таких консультативних форм: опитування та анкетування, створення дорадчо-консультаційних органів, експертна оцінка представниками громадського сектору проектів програм, планів заходів тощо, розширення механізмів громадського контролю. Це надасть змогу забезпечити відповідність запланованих у програмах заходів інтересам цільової категорії населення; підвищити рівень поінформованості населення щодо поточних молодіжних заходів; стимулювати громадську активність молоді, формування активної позиції участі в житті громади.

6. Європейський вектор розвитку молодіжної політики та необхідність відповідності індикаторам, запропонованим Радою Європи, потребує: акцентування уваги на розбудові молодіжної інфраструктури в новостворених об'єднаних територіальних громадах (ОТГ), розширення осередків неформальної освіти молоді; розширення інформаційно-просвітницької роботи; створення спеціального напрямку у бюджетному фінансуванні проектів з місцевого розвитку, що стосувався б молоді (1 проект на 1 громаду). А також у рамках чинного законодавства передбачити стимулюючі пільги для реалізації їх інноваційного креативного потенціалу; забезпечити 100% фінансування цільових молодіжних програм (з урахуванням “фільтру доцільності” до визначених у них заходах); забезпечити відповідність заходів МП на різних територіальних рівнях з опорою на принципи децентралізації, деконцентрації, субсидіарності; проводити постійний моніторинг громадської думки та

вивчення потреби молодих людей щодо заходів МП на місцевому рівні; забезпечити формування дієвих молодіжних рад на місцевому рівні; розширити взаємодію між різними структурними підрозділами; проводити творчі та мистецькі акції, конкурси серед молоді щодо пошуку перспектив розвитку громади та розширити діяльність молодіжних консультаційних центрів.

7. Запропонована модель удосконалення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування процесу реалізації молодіжної політики відображає: міжсекторний підхід; містить потреби цільової групи, на які буде спрямована місцева МП; має сформовану мету, цілі, що є адекватними потребам молоді та передбачають її активну участь у самому процесі реалізації; розглядає молодих людей як ресурс, а не проблему; заснована на консультаціях з усіма зацікавленими сторонами; має відповідні ресурси: бюджет, виконавців, приміщення, споруди, обладнання; передбачає перелік адміністративних послуг та порядок їх надання, що орієнтовані на потреби молоді, молодих сімей, дітей та їх батьків.

8. Перспективою подальших досліджень є формування методичних рекомендацій та управлінських практик, що пов'язані з децентралізаційними перетвореннями, а саме створенням об'єднаних територіальних громад, які мають розробляти та впроваджувати молодіжну політику на місцевому рівні, але не мають відповідного досвіду, знань, навичок та обмежені ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році: до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. Київ: НІСД, 2015. 684 с.
2. Андрєєва Д. Є. Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2009. 18 с.
3. Артеменко І. В. Взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у формуванні й реалізації молодіжної політики. дис. ... канд. держ. упр. URL: http://www.dridu.dp.ua/nauka/sv_rada_D/dis/Artemenko_dissertation.pdf.
4. Баранова А. В. Державна політика у сфері виховання молоді: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2014. 20 с.
5. Баранова А. Виховання молоді як складова державної молодіжної політики. Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон зб. наук. праць. 2011. № 1. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/index.html).
6. Белая книга европейской комиссии: новый импульс для европейской молодежи. URL: http://www.pdps.lv/_private/projekt_uch/text/pro53.htm.
7. Бессараб В. Молодь на державній службі. Вісник державної служби України. Київ, 2006. № 4. С. 29–36.
8. Бородін Є. І. Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991–2004 рр.). дис. доктора іст. наук. Дніпропетровськ, 2007. 556 с.
9. Бородін Є. І. Загальнодержавна молодіжна програма в Україні в контексті удосконалення механізму державної молодіжної політики. Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон. зб. наук. праць. 2011. № 1. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/index.html>.
10. Бородін Є. І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991–2004 рр.): монографія. Дніпропетровськ: Герда, 2006. 472 с.

11. Васильєв А. О. Конвергенція моделей реалізації державної політики, спрямованої на молодь. Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації докторів наук з державного управління. Харків: вид-во «ДокНаукДержУпр», 2013. Вип. 3(15). С. 205–209.

12. Васильєв А. Аналіз державної молодіжної політики в Україні: проблеми та перспективи. Публічне управління: теорія та практика: електрон. зб. наук. праць. 2011. № 3. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/index.html>.

13. Васильєв А. О. Еволюція нормативно-правової бази державної молодіжної політики незалежної України. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Вип. 2. С. 47–58.

14. Бородін Є. І., Жданова І. А., Жданова І. С. та ін. Вдосконалення шляхів залучення молоді до державного управління та державної служби. Київ: Держ. ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006. 112 с.

15. Винард С. Секреты мотивации: как привлечь добровольцев и поддерживать их заинтересованность в работе на высоком уровне; пер. с англ. Эдмонтон, 2010. 224 с.

16. Вінницька міська рада. Офіційний сайт. URL: <http://www.vmr.gov.ua>.

17. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <http://www.who.int/en/>

18. Гельшер П. Индекс детского благополучия в Центральной и Восточной Европе и Содружестве Независимых Государств (ЦВЕ / СНГ) мониторинг детского благополучия в переходный период. Региональное бюро ЮНИСЕФ для ЦВЕ / СНГ Женева, Швейцария сайт. URL: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No12/N12_Child_well_being_index_ru.pdf.

19. Гамезо М. В., Герасимова В. С., Горелова Г. Г., Орлова Л. М. Возрастная психология: личность от молодости до старости: учеб. пособ. Москва: Педагогическое общество России, Ноосфера, 1999. 272 с.

20. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ: Наукова думка, 2003. 236 с.
21. Государственная молодежная политика: российская и мировая практика реализации в обществе инновационного потенциала новых поколений: монографія / под общ. ред. В. А. Лукова. Москва: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2013. 718 с.
22. Гуцалова М. В. Європейський досвід реалізації молодіжної політики. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. 2013. Т. 212, Вип. 200. С. 97–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2013_212_200_21.
23. Дегтярьова І. О., Ляхоцький А. І. Інноваційні підходи до залучення і використання потенціалу молоді в управлінні регіональним розвитком. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. 2011. Вип. 4. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-4/index.html>.
24. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2859-12>.
25. Департамент у справах сім'ї, молоді та спорту. URL: <http://www.molodsport.kh.ua>.
26. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
27. Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву». URL: www.molod-kredit.gov.ua.
28. Державне управління: словник-довідник / уклад. Бакуменко В. Д. (кер. творч. кол.), Безносенко Д. О., Варзар І. М. та ін.; за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. Київ: Вид-во УАДУ, 2004. 258 с.
29. Державний інститут сімейної та молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України. URL: <http://dimp.org.ua>.
30. Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг: Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 16 травня 2014 р. № 523-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-p>.

31. Дніпропетровська міська рада. Офіційний Інтернет-портал URL: <http://dniprorada.gov.ua>.

32. Довідник нормативно-правових актів державної молодіжної політики / упоряд.: А. В. Коновалов, М. О. Шишкова. Харків: Громадський інформаційно-аналітичний центр для молоді, 2007. 191 с.

33. Донченко Т. Основні моделі державної молодіжної політики: закордонний та вітчизняний досвід. Ефективність державного управління: зб. наук. праць. 2009. Вип. 18/19. URL: <http://masters.donntu.org/2012/iem/gukova/library/2.htm>.

34. Довідка про хід виконання Обласної комплексної програми «Молодь Сумщини» на 2011–2015 роки. URL: sm.gov.ua/images/docs/kolegia/09_1.2013/2_dov.docx. (Дата звернення: 10.10.17).

35. Дроздова Т. В. Модель молодіжної політики як умова формування методів залучення молоді до державно-управлінської діяльності. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. Вип. 4. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-4/index.html>.

36. Дроздова Т. В. Молодь як суб’єкт державотворчих процесів. Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. № 2. URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/index.html>.

37. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.

38. Житомирська міська рада. URL: <http://zt-rada.gov.ua>.

39. Захаренко К. В. Інституційний розвиток молодіжних організацій як складової громадянського суспільства в сучасній Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Дніпропетровськ, 2010. 17 с.

40. Зверева І. Д., Козубовська І. В., Керецман В. Ю. та ін. Соціальна робота з дітьми та молоддю (теоретико-методологічні аспекти). Ужгород: АКТ, 2010. Ч. I. 192 с.

41. Зеленин А. А. Государственная молодежная политика Российской Федерации: концептуальные основы, стратегические приоритеты, эффективность региональных моделей: автореф. дис. ... д-ра полит. наук. Новгород, 2009. 36 с.

42. Ільченко Н. М. Деякі аспекти формування механізму реалізації державної політики України в галузі засобів масової інформації. Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1%282%29__31.

43. Ильинский И. М. Молодежь и молодежная политика. Философия. История. Теория. Москва, 2001. С. 347.

44. Канавець М. В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України: автореф. дис. .. канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

45. Київська міська державна адміністрація. URL: <http://kievcity.gov.ua>.

46. Кіровоградська міська рада. URL: <http://www.kr-rada.gov.ua/files/decision/ua-rishennya-dodatok-2757-29-01-14.pdf>.

47. Ковалева А. И., Луков В. Социология молодежи: теоретические вопросы. Москва: Социум, 1999. С. 303–304.

48. Коваль Г. В. Формування патріотизму - важливий чинник соціалізації молоді України на сучасному етапі політичного процесу: автореф. дис. канд. політ. наук. Миколаїв, 2007. 16 с.

49. Коновалов А. В. Участь молоді в процесах прийняття рішень і громадському житті на локальному рівні в контексті Європейської інтеграції. URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**

50. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ: Преса України, 1997. 80 с.
51. Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 рр. URL: <http://dimp.org.ua/files/youth-conception-rev5.pdf>.
52. Кращенко Ю. Владні структури і студентське самоврядування: від субординаційних відносин до соціально-партнерської взаємодії. Полтавський регіон: на пульсі держави: загально політ., навч., довід., інформ. Полтава: АСМІ, 2008. Вид. № 2 (5), квіт.-черв. С. 47–51.
53. Кривачук Л. Ф. Реалізація державної молодіжної політики з питань неповнолітніх в Україні (державно-управлінський аспект): автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Львів, 2004. 20 с.
54. Криворученко В. К. Молодежь и юношеское движение: исторические уроки. Знание. Понимание. Умение: науч. журнал. 2011. № 2. С. 31–40.
55. Кулик О. М. Особливості управлінської діяльності у сфері молодіжної політики в м. Києві: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2011. 20 с.
56. Кулік В., Голубоцька Т., Голубицький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. Київ: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. 460 с.
57. Кулініч О. В. Механізми взаємодії органів державного управління та громадських організацій в реалізації молодіжної політики в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 19 с.
58. Куц Ю. О. Проблемне поле державного управління: концептуальна демаркація. Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць. 2011. № 1. С. 3–10.
59. Куц Ю. О. Успішність територіальної громади. Вісник Академії митної служби України. Серія: “Державне управління”: зб. наук. праць. Дніпро 2010. № 2 (3). С. 117–212.
60. Куц Ю. О. Якість надання управлінських послуг як чинник ефективності місцевого управління. Державне будівництво: електрон. наук.

фахове вид. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ, 2011. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/index.html>.

61. Левченко О. М. Практика роботи з волонтерами та громадськими організаціями. Київ: ОКО, 2011. 134 с.

62. Лиска О. Г. Взаємодія молоді з органами місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 3 (54). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/3/05.pdf>

63. Лиска О. Г. Ставлення молоді міст України до місцевої влади // Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ, 2016. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/index.html>.

64. Луков В. А. Основания тезаурусного подхода к исследованиям молодежи. Тезаурусный анализ мировой культуры: сб. науч. трудов. / под общ. ред. В. А. Лукова. Москва: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2009. Вып. 19. С. 3–30.

65. Луков В., Луков М. Тезаурусы: Субъектная организация гуманитарного знания. Москва: Изд-во Нац. ин-та бизнеса, 2008. 714 с.

66. Луков В. А. Ювенология: проблемы становления теории молодежи. URL: http://www.heraldrsias.ru/download/articles/11_Article_Lukov.pdf.

67. Луков В. А. Знаки и символы молодежи. Знание. Понимание. Умение: науч. журнал. 2005. № 3. С. 8–17.

68. Львівська міська рада. URL: <http://city-adm.lviv.ua>.

69. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком: монографія. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2006. 196 с.

70. Мамонова В. В. Планування розвитку територій: опорний конспект лекцій. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2007. 52 с.

71. Метьолкіна Н. Б. Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 19 с.

72. Метьолкіна Н. Б. Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ, 2008. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-2/index.html>.
73. Митев П.-Е. Соціологія обличчям до обличчя з проблемами молоді. Софія: НДІ молоді при ЦК ДКСМ, 1983. 274 с.
74. Міністерство молоді та спорту України. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>.
75. Міністерство освіти і науки. Офіційний веб-сайт. [URL: <http://www.mon.gov.ua>].
76. Міністерство соціальної політики. URL: <http://www.mlsp.gov.ua>.
77. Можливості для молоді / упоряд. А. Коновалов, М. Шишкова, Д. Таран. Харків: ХМЦДМ, 2007. 76 с.
78. Молодіжна політика Європейського Союзу. Перспективи та шляхи запровадження в Україні. Донецьк: ДНУ, 2011. 104 с.
79. Молодіжний працівник. URL: <http://youth-worker.org.ua>.
80. Молодь із країн ЄС та Східного партнерства висловлює своє бачення стосовно формування майбутньої молодіжної політики. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk/28881/%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C%20%D1%96%D0%B7%20%D0%BA%D1%80%D0%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8 (Дата звернення: 12.01.2018)
81. Молодожен Ю. Б. Про стан надання послуг у територіальних громадах базового рівня Одеської області. Університетські наукові записки: зб. наук. праць. Хмельницький, 2007 № 1(21). С. 263–269.
82. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. 248 с.
83. Молодь України у дзеркалі соціології / за заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. Київ: УІСД, 2010. 210 с.

84. Мотречко В. В. Влияние органов местного самоуправления на развитие молодежной политики в Украине. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць ОРІДУ. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 2(62). С. 151–156.

85. Мотречко В. В. Державна молодіжна політика на регіональному рівні в Україні: на прикладі Сумської області та м. Суми. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. 4(47). С. 295–303.

86. Мотречко В. В. Молодіжна політика: досвід Сумської міської ради в організації оздоровлення дітей та молоді на місцевому рівні. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: матер. VIII регіон. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (Дніпропетровськ, 28 лис. 2014 р.) / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2014. С. 225–228.

87. Мотречко В. В. Молодь як об'єкт державної політики органів місцевого самоврядування України. Актуальні проблеми публічного управління в Україні: матеріали II Всеукр. наук.-практ круглого столу (Суми, 11 чер. 2015 р.) / за ред. О. Ю. Крюкова. Суми: РВВ СОІППО, 2015. С. 88–90.

88. Мотречко В. В. Молодь як суб'єкт державотворчих процесів: теоретичні засади. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. 2(46). С. 309–316.

89. Мотречко В. В. Надання адміністративних послуг на місцевому рівні у сфері реалізації державної молодіжної політики України: зб. наук. праць Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. Вип. 2(49). С. 257–263.

90. Мотречко В. В. Напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування України з реалізації молодіжної політики на місцях та активного залучення молоді до цих процесів. Публічне управління: стратегія реформ 2020: матеріали XIII Міжнар. наук. конгресу. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. С. 314–316.

91. Мотречко В. В. Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС та перспективи її імплементації в Україні. Публічне

адміністрування: теорія та практика: електрон. зб. наук. праць. Дніпропетровськ, 2014. Вип. 2(12). URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/index.html>.

92. Мотречко В. В. Проблеми формування і реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні. Актуальні проблеми публічного управління в Україні: матер. круглого столу (Суми, 12 чер. 2014 р.) / за ред. О. Ю. Крюкова. Суми: Видавець ФОП Панасенко, 2014. С. 100–104.

93. Мотречко В. В. Розвиток мережі молодіжних центрів: досвід ЄС для України. Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції: зб. статей I Всеукр. наук.-практ. конфер. (Одеса, 21–22 трав. 2015 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..**

94. Мотречко В. В. Сучасні напрями державної регіональної молодіжної політики на регіональному рівні. Публічне управління: виклики XXI століття: матер. XIII міжнар. наук. конгресу (Харків, 21–22 бер. 2013 р.). Харків: Вид-во ХаРІ НАДУ «Магістр», 2013. С. 101–103.

95. Мотречко В. В. Особенности организации неформального образования молодежи в Европе. Инновационные технологии реализации приоритетных направлений государственной молодежной политики в Российской Федерации: матер. Всерос. науч.-практ. конфер. Уральского гос. универ. физ. культ. (Челябинск, 19 фев. 2015 г.). Челябинск, 2015. С. 83–86.

96. Мотречко В. В. Напрями оновлення організаційно-управлінської діяльності органів місцевого самоврядування при впровадженні молодіжної політики на локальному рівні. Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за між нар. участю (Одеса, 28 жов. 2016 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016 С. 37–38.

97. Мунтян В. В. Державні цільові програми як інструмент фінансування молодіжної політики в Україні. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. праць. Запоріжжя, 2016. Вип. 6(2). С. 127–131. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_6\(2\)__26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_6(2)__26).

98. На замітку методисту: інформдайджест / уклад.: Тарадименко І. І., Козаченко О. О. Херсон, 2012. Вип. 7. 20 с.
99. Мурашкевич О., Сущенко І., Савчук К., Юрик О.: навч. посіб. для тренерів у сфері підготовки молодіжних працівників. Київ: ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2014. 213 с.
100. Ніжнік Н. Р. Державно-управлінські відносини в демократичному суспільстві. Київ: Наукова думка, 1995. 207 с.
101. Німко О. Б. Адміністративно-правове регулювання державного молодіжного житлового кредитування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. – 21 с.
102. О'Коннелл Б. Пересматривая роли и взаимоотношения добровольческих организаций и правительства. / пер. с англ. Вашингтон, 2005. 152 с.
103. Обласна комплексна програма «Молодь Сумщини на 2011–2015 рр.»: рішення Сумської обласної ради шостого скликання від 25.02.2011 р. URL: <http://sorada.gov.ua>.
104. Омельчук В. О. Формування державної молодіжної житлової політики в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Кив, 2004. 20 с.
105. ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua>.
106. Організаційні засади функціонування місцевого самоврядування в Україні: монографія / Куц Ю. О., Болдирєв С. В., Тамм А. Є. за заг. ред. Ю. О. Куца. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2004. 180 с.
107. Орлов В. В. Формування державної молодіжної політики в Україні: монографія. Одеса: Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2009. 210 с.
108. Офіційний веб-портал. Чернігівська міська рада. URL: <http://www.chernigiv-rada.gov.ua>.
109. Офіційний портал. Запорізька міська влада. URL: <https://meria.zp.ua>.
110. Офіційний портал. Миколаївська міська рада. URL: <http://www.gorsovet.mk.ua>.
111. Офіційний сайт. Вінницька міська рада. URL: www.vmr.gov.ua.

112. Офіційний сайт. Луцька міська рада. URL: <http://www.lutskrada.gov.ua>.
113. Офіційний сайт. Івано-Франківськ: URL: <http://www.mvk.if.ua>.
114. Офіційний сайт м. Одеси. URL: <http://omr.gov.ua>.
115. Офіційний сайт. Ужгородська міська рада. URL: <http://rada-uzhgorod.gov.ua>.
116. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету. URL: <http://www.city.kharkov.ua>.
117. Офіційний сайт Хмельницької міської ради. URL: <http://www.khmelnysky.com>.
118. Парубчак І. О. Організаційно-правові механізми реалізації державної молодіжної політики в Україні на регіональному рівні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Львів, 2009. 20 с.
119. Парубчак І. Застосування європейського досвіду реалізації державної молодіжної політики в Україні на сучасному етапі. Держава та суспільство. Харків, 2012. №3. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/5/01.pdf>.
120. Пастухова Л. С. Ресурс молодежи в развитии местного самоуправления в России. Научные труды Московского гуманитарного университета. Москва, 2011. Вып. 7(82). С. 146–150.
121. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). Київ: Український інститут соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2010. 242 с.
122. Пересмотренная Европейская хартия об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровне: Принята Конгрессом местных и региональных властей Европы (10-я Сессия. 21 мая 2003 г.) URL: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Coe_youth/Participation/COE_charter_participation_ru.pdf.

123. Плоский К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

124. Положення про відділ у справах сім'ї молоді та спорту Сумської міської ради. URL: <http://www.meria.sumy.ua/index.php?do=static&page=polozhennya-pro-vddl-u-spravah-smyi-molod-ta-sportu-sumskoyi-mskoyi-radi>.

125. Порядок взаємодії структурних підрозділів, які відповідають за реалізацію державної молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних, районних у містах державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді»: затв. наказом М-ва молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України від 28.07.2014 р. № 2460/502. Офіційний вісник України. 2014. № 68. Ст. 1907.

126. Президент України: Офіційне Інтернет-представництво. URL: <http://www.president.gov.ua>.

127. Прийняття та реалізація рішень у публічному управлінні: монографія / авт. кол.: С. А. Романюк (кер.) та ін.; за аг. ред. С. А. Романюка, В. І. Шарого. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 508 с.

128. Примуш М. В. Загальна соціологія: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2004. 590 с.

129. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5203-17/print1390267210981841>.

130. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

131. Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді: Указ Президента України від 24.04.2000 р. № 612/2000. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=612%2F2000>.

132. Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики: // Указ Президента України від 29.03.2001 р. № 221/2001. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=221%2F2001>.

133. Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю: Закон України від 04.11.2004 р. № 2150-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2150-15>.

134. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація Верховної Ради України № 2859-XII від 15.12.1992. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.

135. Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 рр. (зі змінами): Закон України від 18.11.2003 р. № 1281-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1281-15>.

136. Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2002–2012 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2002 р. № 1089. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1089-2002-%EF>.

137. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.

138. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України 18.02.2016 р. № 148. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/03/12/7/povnii_tekst_ostatochno__1_.pdf.

139. Про затвердження заходів щодо виконання Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004–2008 рр.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.07.2008 р. № 933-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=175-2004>.

140. Про затвердження заходів щодо державної підтримки розвитку молодіжного та дитячого туризму: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2004 р. № 298-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi->

bin/laws/main.cgi?nreg=298-2004-%F0.

141. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 220. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-п>.

142. Про затвердження Порядку реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері: наказ М-ва молоді та спорту від 03.03.2016 р. № 808. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0453-16>.

143. Про затвердження програм по галузях «Освіта», «Фізична культура і спорт» та Програм підтримки сім'ї та молоді м. Запоріжжя: рішення Запорізької міської ради від 31.01.2014 р. № 27. URL: <https://meria.zp.ua/test/index.php?id=42&pid=13016>.

144. Про затвердження Програми підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання» (зі змінами): Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1444. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1444-2003-%EF>.

145. Про затвердження Типового положення про молодіжний трудовий загін: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.07.2006 р. № 899. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=899-2006-%EF>.

146. Про затвердження Типового положення про молодіжні центр: проект Постанови Кабінету Міністрів України. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/27031>.

147. Про заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді: Указ Президента України від 06.10.1999 р. № 1285/99. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1285%2F99>.

148. Про заходи щодо підтримки становлення та розвитку студентської сім'ї (зі змінами): розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.03.2001 р. № 92-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-2001-%F0>.

149. Про заходи щодо подальшого вдосконалення системи патріотичного

виховання молоді: розпорядження Президента України від 29.06.2001 р. № 173/2001-рп. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=173%2F2001-%F0%EF>.

150. Про Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України»): Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.1998 р. № 348. URL: zakon1.rada.gov.ua.

151. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280 / 97 ВР. Офіційний вісник України. КИЇВ, 1997. № 25. Ст. 20–78.

152. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586 XIV. Офіційний вісник України. КИЇВ, 1999. № 18. Ст. 3–23.

153. Про міську Програму «Оздоровлення та відпочинок дітей» на 2013–2015 рр.: рішення Сумської міської ради від 19.12.2012 р. № 1988 МР. URL: <http://www.meria.sumy.ua>.

154. Про молодіжні та дитячі громадські організації (зі змінами): Закон України від 01.12.1998 р. № 281-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=281-14>.

155. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 04.09.2008 р. № 375-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/375-17/print1390267210981841>.

156. Про організацію оздоровлення, відпочинку і зайнятості дітей м. Суми в літній період 2014 р.: рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 20.05.2014 р. № 249. URL: <http://www.meria.sumy.ua>.

157. Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій: Указ Президента України від 06.10.1999 р. № 1284/99. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1284%2F99>.

158. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. Офіційний вісник України. Київ, 2001. № 29. Ст. 21.

159. Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і

придбання житла» (зі змінами): Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.2001 р. № 584. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=584-2001-%EF>.

160. Про Програму «Молодь м. Суми на 2013 2015 роки»: рішення Сумської міської ради від 26.12.2012 р. № 2043 МР. URL: <http://www.meria.sumy.ua>.

161. Про програму «Молодь міста Суми на 2016 2018 роки»»: рішення Сумської міської ради від 24.12.2015 р. № 149-МР. URL: <http://www.meria.sumy.ua/index.php?do=cat&category=2015mr>.

162. Про проект програми «Молодь Тернопільщини» на 2011–2015 роки: розпорядження голови обласної державної адміністрації від 20 червня 2011 року № 471. URL: www.oda.te.gov.ua/main/ua/catalog/item/6854.htm. (дата звернення: 26.06.2018).

163. Про Рекомендації парламентських слухань «Забезпечення прав дітей в Україні. Охорона материнства та дитинства: Постанова Верховної Ради України від 22.09.2005 р. №2894-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2894-15>.

164. Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи»: Постанова Верховної Ради України від 03.02.2004 р. № 1425-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1425-15>.

165. Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Сільська молодь: стан, проблеми та шляхи їх вирішення»: Постанова Верховної Ради України від 20.12.2005 р. № 3238-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3238-15>.

166. Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні (щодо підтримки молоді сім'ї, посилення соціального захисту дітей та молоді у 2001-2006 роках): Постанова Верховної Ради України від 22.03.2007 р. № 816-V. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=816-16>.

167. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III.: URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>.

168. Про сприяння розвитку молодіжного житлового будівництва: Розпорядження Президента України від 06.10.1999 р. № 244/99-рп. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=244%2F99-%F0%EF>.

169. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (зі змінами): Закон України від 05.02.1993 р. № 2998-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/-x4cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2998-12>.

170. Про стан реалізації державної молодіжної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.06.1999 р. №1059. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1059-99-%EF>.

171. Про становище молоді в Україні (за підсумками 2010 р.): Щорічна доповідь Президента України Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. Київ: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2011. 250 с.

172. Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2013 р. № 532/2013. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013#n9>.

173. Про схвалення Концепції Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 рр.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.04.2006 р. № 202-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=202-2006-%F0>.

174. Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 рр.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.06.2008 р. № 825-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/202-2006-%D1%80>.

175. Про затвердження Положення про порядок стажування у державних органах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 1994 р. №804. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/804-94-%D0%BF> (дата звернення: 26.06.2018).

176. Проблемы молодого поколения в Контексте развития: обзор/ докл. о мировом развитии 2007. Вашингтон: Всемир. Банк, 2007. 26 с.
177. Манхейм. К. Проблемы молодежи в обществе. Диагноз нашего времени. Москва, 1994. С. 441–456.
178. Рамкова Програма співробітництва у сфері молодіжної політики на 2014 2015 рр. між Департаментом молоді Ради Європи та Міністерством молоді та спорту України від 26.09.2014. URL: <http://donmolod.gov.ua/component/content/article/1-2010-04-11-22-17-49/2619-2014-09-05-09-30-19.html>.
179. Рівненська міська рада. URL: <http://www.city-adm.rv.ua>.
180. Российская социологическая энциклопедия. / под ред. Г. В. Осипова. Москва: НОРМА-ИНФО, 1998. С. 297.
181. Савін Є.Є. Формування та реалізація державної політики у сфері соціалізації молоді: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2013. 20 с.
182. Сидоренко Н. О. Суб'єкти місцевого самоврядування України: теоретичний аспект. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харків: «Магістр». 2012. Вип. 1(36). С. 351–359.
183. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
184. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Том 1. Київ: Наукова думка, 1970.
185. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Том 3. Київ: Наукова думка, 1970.
186. Соколов А. В. Современные институты молодежной политики в Европе: история становления и развития. Вестник международных организаций: науч. период. журнал. Москва, 2009. № 1. С. 84–99.
187. Социология: энциклопедия / сост. А. А. Грицанов. Минск: Книжный дом, 2003. С. 585.

188. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект: монографія / за заг. ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2008. 236 с.

189. Старинець О. Г. Динамічні процеси в молодіжній політиці (соціально-правовий аспект). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Вінниця, 2011. Вип. 5. С. 165–168.

190. Сторожук Р. П. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації: автореф дис. ... канд. наук з держ. упр. Одеса, 2007. 20 с.

191. Сторожук Р. П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики. Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2007. № 1. URL: www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2006-1/index.html

192. Суми: муніципальний інформаційний портал. URL: <http://www.meria.sumy.ua>.

193. Сумський міський центр дозвілля. URL: <http://dozvillya.org.ua>.

194. Тарасенко Т. М. Модернізація державного управління соціальним розвитком студентської молоді в Україні у сфері вищої освіти: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2011. 20 с.

195. Територіальна громада: знаннєвість, дієвість: монографія / Куц Ю. О., Сінченко В. М., Мамонова В. В. та ін. за заг. ред. Ю. О. Куца. Харків: Вировець А. П. «Апостроф», 2011. 340 с.

196. Тернопільська міська рада. URL: <http://www.rada.te.ua/novyny/9062.html>.

197. Управлінські аспекти соціальної роботи: курс лекцій. Головатий М. Ф., Лукашевич М. П., Дмитренко Г. А. та ін. Київ: МАУП, 2004. 368 с.

198. Українське покоління Z: цінності та орієнтири. Результати загальнонаціонального опитування. Київ, 2017. 71 с. URL: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/02-News-2017/GfK-Ukr_Generation_ukr_inet-1.pdf

199. Философский энциклопедический словарь / гл. ред. Ильичев Л. Ф., Федосеев П. Н. и др. Москва: Советская энциклопедия, 1983. 836 с.
200. Яременко О., Балакірева О., Вакуленко О. та ін. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи: навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації держслужбовців. Київ: Укр. ін-т. соц. дослідж., 2005. 207 с.
201. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль: ТОВ «Тернограф», 2017. 100 с.; іл.
202. Фрис С. Социология молодежи / пер. Е. Л. Омельченко. Москва: Альфа, 2011. 240 с.
203. Хаан М. Европейская молодежная политика на пользу молодым людям Австрии. Austria Youtn EU. URL: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_YP_Austria_Youth_EU_ru.pdf.
204. Херсон: офіційний сайт міста. URL: <http://www.city.kherson.ua>.
205. Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Юридична думка, 2007. 336 с.
206. Центр надання адміністративних послуг у м. Рівному. URL: <http://cnap.rv.ua/admservices?id=179>.
207. Цибін С. Г. Витоки та еволюція ідеологічних засад молодіжної політики в сучасній Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2011. 20 с.
208. ЦНАП м. Івано-Франківськ. URL: <http://www.cnap.if.ua>.
209. Час приймати рішення: посіб. для молоді / упоряд.: О. Жукова. Херсон: МО «Нова генерація», 2010. 92 с.
210. Черкаси: офіційний портал міської ради, міського голови, виконавчого комітету. URL: <http://www.rada.cherkassy.ua>.
211. Чернівецька міська рада. URL: <http://chernivtsy.eu/portal>.
212. Шарий В. І. Основи державного управління: навч. посіб. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А. 2009. 518 с.

213. Шарий В.І. Проблеми реалізації державної політики України органами місцевого самоврядування. Ефективність державного управління: зб. наук. пр. / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. С. 359–364.

214. Шарий В. І. Системи місцевого самоврядування зарубіжних країн: навч. посіб. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А. 2011. 270 с.

215. Шиян О. І. Молодь як цільова група державної освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України: зб. наук. праць. Київ: НАДУ, 2009. Вип. 1. С. 223–229.

216. Шиян О. І. Поняттєво-категоріальний апарат дослідження державної освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя молоді. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України: зб. наук. праць. Київ: НАДУ, 2009. Вип. 4 С. 269–275.

217. Штанська О. В. Механізми реалізації державної політики зайнятості молоді: регіональний аспект: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2010. 18 с.

218. Штанська О. В. Зарубіжний досвід взаємодії державної молодіжної політики та політики зайнятості. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. Вип. 4. С. 82–91.

219. Юрій М. Ф. Людина і світ: підруч. Київ: Дакор, 2006. 460 с.

220. Юрій Н. М. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: порівняльний аналіз міжнародного і українського досвіду: автореф. дис. ...канд. політ. наук. Одеса, 2002. 16 с.

221. Куц Ю. О., Краснопорова С. В., Чаплигін О. К. та ін. Якісні управлінські послуги головна умова підвищення довіри населення до органів влади: монографія / за заг. ред. Ю. О. Куца, С. В. Краснопорової. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. 192 с.

222. A European framework for youth policy. URL: http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084919/COE_european_

framework_4YP_EN.pdf/998de93b-bc9d-475f-bf27-d6fd9a810fed.

223. Eberly D. National Youth Service in the 20th and 21st centuries. New Zealand, 2007. 56 p.

224. EU indicators in the field of youth. URL: http://ec.europa.eu/youth/library/publications/indicator-dashboard_en.pdf.

225. EU Youth Report 2012. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. 284 p.

226. Europe in figures: Eurostat yearbook 2006–07. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007. P. 51.

227. European Commission. Youth. URL: http://ec.europa.eu/youth/policy/youth_strategy/index_en.htm.

228. First Global Forum on Youth Policies. URL: <http://www.un.org/youthenvoy/2015/10/1st-global-forum-on-youth-policies>.

229. Hansson K., Lundahl L. Youth politics and local constructions of youth. *British Journal of Sociology of Education*. Vol. 25(2) April 2004. P. 161–178.

230. Homanst H. Y. Tearing Down the Wall: Youth Break through in South Eastern Europe. *Development Outreach*. URL: http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2002/10/04/000094946_02092104004925/Rendered/PDF/multi0page.pdf.

231. Karwat M., Milanowski W. Młodzież. Ruch młodzieżowy. *Polityka: T. I: Młodzież jako przedmiot i podmiot polityki*. Warszawa: CSA, 1981; Idem. *Podmiotowość młodzieży: T. II: Socjalistyczny ruch młodzieżowy jako podmiot polityki*. Warszawa: CSA, 1981.

232. Clarijs R. (ed.) *Leisure and Non-Formal Education (a European overview of After and Out-of-School Education)* / EAICY, Prague, 2008. 358 p.

233. Motrechko V. Implementation mechanisms of the youth policy at the regional and local levels in Ukraine. *European political and law discourse*. Prague. 2016. Vol. 3, issue1. P. 142–148.

234. Clarijs R. *Non-formal and Informal Education in Europe*. EAICY, Prague, 2005. 138 p.

235. Reviews on youth policies and youth work in the countries of South East Europe, Eastern Europe & Caucasus, Ukraine, 2010. URL: http://www.eapyouth.eu/sites/default/files/documents/reviews_on_youth_policies_see_eeca_ukraine_2011.pdf
236. Report of Policy Action Team 2: Young People. L., 2008. P. 106–110.
237. Sakhanenko S. Regional democracy: from principles to standards / S. Sakhanenko, N. Kolisnichenko. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електрон. наук. фахове вид. 2013. N 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/Sah_s.pdf.
238. Stroup. «Jane Adams». Social Welfare Pioneers. Chicago: Nelson-Hall Publishers, 2002. P. 1–29.
239. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe 9 (Final report). UN, 2001. 147 p.
240. The World Programme of Action for Youth (WPAY) Printed at the United Nations, New York 10-25869 June 2010. URL: <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>
241. UNESCO. URL: <http://en.unesco.org>.
242. UNESCO Institute for Statistics. URL: www.uis.unesco.org.
243. Youth policy review. Final report (Prepared by the International consultant David Rivett and the Center for Social Expertise of the Institute of Sociology of NAS of Ukraine). UNICEF Ukraine Country Office. URL: http://www.eapyouth.eu/sites/default/files/documents/ukraine_2010_youth_policy_review_unicef_2010.pdf.
244. Youth in Society: Contemporary Theory, Policy and Practice. L.: Open University, 2001. 260 p.
245. 11 indicators of a (national) youth policy. URL: http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/CoE_indicators.pdf.

ДОДАТКИ

СУМСЬКА МІСЬКА РАДА
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

40030, м. Суми, майдан Незалежності, 2, 70-05-60, факс (0542) тел. 700-610

від 26.08.15 № 1848/03.01.017

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Мотречко В.В. на тему: «Засоби впливу суб'єктів місцевого
самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні»**

Виконавчим комітетом Сумської міської ради для використання в практичній діяльності прийняті пропозиції, що розроблені під час роботи над дисертаційним дослідженням Мотречко В.В. (начальником відділу у справах сім'ї, молоді та спорту Сумської міської ради) і стосуються наступних аспектів:

- забезпечено результативну діяльність відділу у справах сім'ї, молоді та спорту Сумської міської ради і налагоджено ефективну комунікацію цього структурного підрозділу із підпорядкованими комунальними установами, організаціями, а також навчальними закладами й громадськими організаціями;
- починаючи з 2007 року під керівництвом Мотречко В.В. за програмно-цільовим методом розробляються та успішно реалізуються міські цільові програми, що направлені на реалізацію молодіжних проблем у м. Суми, зокрема Програма «Молодь міста Суми на 2013 – 2015 роки» (затверджена рішенням Сумської міської ради від 26.12.2012 р. № 2043 –МР);
- з метою соціалізації молоді, впровадження нових форм неформальної освіти, а також для формування кадрового резерву Сумської міської ради Мотречко В.В. запроваджено щорічне стажування молоді у виконавчому комітеті Сумської міської ради, його структурних підрозділах та в комунальних установах, підприємствах міста.

Вищезазначене є підставою для висновку про практичну значимість результатів отриманих автором дисертації, що дозволяють виконавчому комітету Сумської міської ради удосконалити власну роботу при розробці та впровадженні молодіжної політики на місцевому рівні, а також удосконалити механізм такої взаємодії.

Міський голова

О.М. Лисенко

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА

пл. Незалежності, 2, м. Суми, 40489 тел. (0542) 70-04-50, факс 70-04-44
E-mail: rada@sorada.gov.ua Код ЄДРПОУ 23826636

13.04.2016 № 01-29/435 На № _____ від _____

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження Мотречко В.В.
на тему: «Засоби впливу суб'єктів місцевого самоврядування на розвиток
молодіжної політики в Україні»**

Сприяння соціальної інтеграції молоді, підвищення її професійного й освітнього рівнів, створення умов для патріотичного виховання, здорового способу життя і суспільної відповідальності призводять до необхідності розробки та впровадження в Україні відповідної молодіжної політики, а також змін у галузі публічного управління.

З огляду на вищенаведене, зазначене дисертаційне дослідження є досить актуальним. Сформульовані у дисертації В.В. Мотречко теоретичні положення, практичні рекомендації враховані Сумською обласною радою при удосконаленні регіональної молодіжної політики області, створенні умов для розвитку сучасних форм роботи з молоддю (стажування в органах місцевої влади та подальшого працевлаштування), її соціальної адаптації, підвищення рівня патріотичного виховання.

Практичний досвід здобувача є також актуальним для прийняття ефективних управлінських рішень при проведенні оптимізації та реорганізації мережі закладів професійно-технічної освіти Сумської області (передача повноважень на місцевий рівень).

Вищенаведене є підставою для висновку про практичну значимість результатів, отриманих автором дисертації.

Голова

С.П. Салатенко

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший заступник директора
Харківського регіонального інституту
державного управління Національної
академії державного управління при
Президентіві України,
проф. О. Ю. Амосов

«03» серпень 2015 р.

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Мотречко Віри Володимирівни
за темою: «Засоби впливу суб'єктів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної
політики в Україні»
за спеціальністю 25.00.04 – місцеve самоврядування

Комісія у складі голови – доктора наук з державного управління, професора Ю. О. Куца, членів комісії – доктора наук з державного управління, професора О. І. Крюкова, кандидата наук з державного управління, доцента О. М. Макаренка цим актом засвідчуємо, що результати дисертаційної роботи Мотречко В. В. за темою: «Засоби впливу суб'єктів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні» було практично використано Харківським регіональним інститутом державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, а саме:

– у межах Комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентіві України "Державне управління та місцеve самоврядування". Вона пов'язана з науковим дослідженням, що проводиться кафедрою регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України за темою: «Управління проектами регіонального розвитку» (державний реєстраційний номер 0112U001161), зокрема дисертантом обґрунтовано напрями регуляторної діяльності у сфері молодіжної політики органами місцевого самоврядування;

– при підготовці магістрів державного управління в процесі викладання модулів «Територіальна організація влади в Україні», «Політичні інститути та процеси», «Планування розвитку територій», «Соціальна інфраструктура та комунікативне забезпечення регіонів».

Голова комісії

Члени комісії:

Ю. О. Куц

О. І. Крюков

О. М. Макаренко

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Мінмолодьспорт

вул. Еспланадна, 42, м. Київ, 01601, тел.: (044) 289-03-66, 289-12-64, факс: 289-12-94
e-mail:correspond@msms.gov.ua, код ЄДРПОУ 38649881

№ _____
на № _____ від _____

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Мотречко Віри Володимирівни за темою:

«Організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування
щодо реалізації молодіжної політики»

Видана здобувачу Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України **МОТРЕЧКО Вірі Володимирівні** про впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему: «Організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики».

Теоретико-прикладні засади взаємодії органів публічної влади в процесі формування та реалізації молодіжної політики, акцентуація на зростанні ролі органів місцевого самоврядування в цьому процесі, обґрунтовані автором шляхи удосконалення організаційно-управлінської діяльності суб'єктів місцевого самоврядування при впровадженні молодіжної політики на місцевому рівні знайшли своє практичне відображення в діяльності Міністерства при реалізації Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки, зокрема в частині актуалізації співпраці з молоддю, урізноманітненню її форм, та в частині виокремлення індикаторів ефективності реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

Перший заступник Міністра

Гоцул І.Є.

М/2 Міністерство молоді та спорту України
№84695/1.1 від 15.06.2018

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Мотречко В. В. Молодь як суб'єкт державотворчих процесів: теоретичні засади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. – № 2 (46). – С. 309 – 316.

2. Мотречко В. В. Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС та перспективи її імплементації в Україні. *Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон. зб. наук. праць*. 2014. – Вип. 2 (12). URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/index.html>. Дата звернення: 20.12.2014

3. Мотречко В. В. Державна молодіжна політика на регіональному рівні в Україні: на прикладі Сумської області та міста Суми. *Теорія та практика державного управління*. 2014. – Вип. 4 (47). – С. 295 – 303.

4. Мотречко В. В. Надання адміністративних послуг на місцевому рівні у сфері реалізації державної молодіжної політики України. *Теорія та практика державного управління*. 2015. – Вип. 2 (49). – С. 257 – 263.

5. Мотречко В. В. Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. – Вип. 2 (62). – С. 151 – 156.

6. Motrechko Vira. Implementation mechanisms of the youth policy at the regional and local levels in Ukraine. *European political and law discourse*. 2016. – Vol. 3, issue 1. – P. 142 – 148.

7. Мотречко В. В. Взаємодія органів публічної влади в процесі формування та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. *Збірник наукових праць ДонДУУ «Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін»*. Серія «Державне управління». Т. ХІХ, вип. 305. Маріуполь, ДонДУУ, 2018. С. 37-49.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Мотречко В. В. Сучасні напрями державної молодіжної політики на регіональному рівні. *Публічне управління: виклики ХХІ століття : матеріали ХІІІ Міжнар. наук. конгресу*. Харків, ХарРІ НАДУ 2013. – С.101–103.

9. Мотречко В. В. Проблеми формування і реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні. *Актуальні проблеми публічного управління в Україні : матеріали «круглого столу»*. Суми, 2014. – С. 100 – 104.

10. Мотречко В. В. Молодіжна політика: досвід Сумської міської ради в організації оздоровлення дітей та молоді на місцевому рівні. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : матеріали VIII регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю*. Дніпропетровськ, ДРІДУ НАДУ, 2014. – С. 225 – 228.

11. Мотречко В. В. Особенности организации неформального образования молодежи в Европе. *Инновационные технологии реализации*

приоритетных направлений государственной молодежной политики в Российской Федерации : матеріали Всерос. науч.-практ. конф. Уральского гос. ун-та физической культуры. Челябинск, 2015. – С. 83 – 86.

12. Мотречко В. В. Напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування України з реалізації молодіжної політики на місцях та активного залучення молоді до цих процесів. *Публічне управління: стратегія реформ 2020* : матеріали XIII Міжнар. наук. конгресу. Харків, ХарPI НАДУ, 2015. – С. 314 – 316.

13. Мотречко В. В. Розвиток мережі молодіжних центрів: досвід ЄС для України. *Суспільно-політичний та соціокультурний розвиток південного регіону України: історичні традиції і сучасні тенденції* : зб. статей для проведення I Всеукр. наук.-практ. конф., Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. – URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/K_F_inf_book_1.pdf. Дата звернення: 18.02.2016

14. Мотречко В. В. Молодь як об'єкт державної політики органів місцевого самоврядування України. *Актуальні проблеми публічного управління в Україні* : Матеріали II Всеукр. наук.-практ. «круглого столу». Суми, 2015. – С. 88 – 90.

15. Мотречко В. В. Напрями оновлення організаційно-управлінської діяльності органів місцевого самоврядування при впровадженні молодіжної політики на локальному рівні. *Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016 – С. 37 – 38.

16. Мотречко В. В. Суб'єкти місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи* : матеріали IX Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів із держ.упр. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. – С. 192 - 198

Огляд дисертаційних досліджень щодо проблем молодіжної політики

Автор	Тема дослідження	Ключові аспекти дослідження
Є. Бородін	«Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991-2004 рр.)»	розглянуті етапи становлення ДМП в Україні, починаючи від радянських часів і до початку XXI ст. [8].
Д. Андрєєва	«Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти»	суспільні відносини у сфері адміністративно-правового регулювання в галузі молодіжної політики в Україні (перше у вітчизняній адміністративно-правовій науці монографічне комплексне дослідження проблем організаційно-правових аспектів адміністративно-правового регулювання в галузі молодіжної політики) [2].
К. Захаренка	«Інституційний розвиток молодіжних організацій як складової громадянського суспільства в сучасній Україні»	систематизовано основні теоретико-методологічні підходи зарубіжної та української політичної науки щодо вивчення молодіжних організацій [39].
Г. Коваль	«Формування патріотизму – важливий чинник соціалізації молоді України на сучасному етапі політичного процесу»	питання політичної соціалізації молоді, формування її патріотичної свідомості та участі у національному русі [48].
М. Перепелиця	«Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект)»	процеси реалізації державної молодіжної політики в Україні, зокрема, державної молодіжної політики на регіональному рівні, як

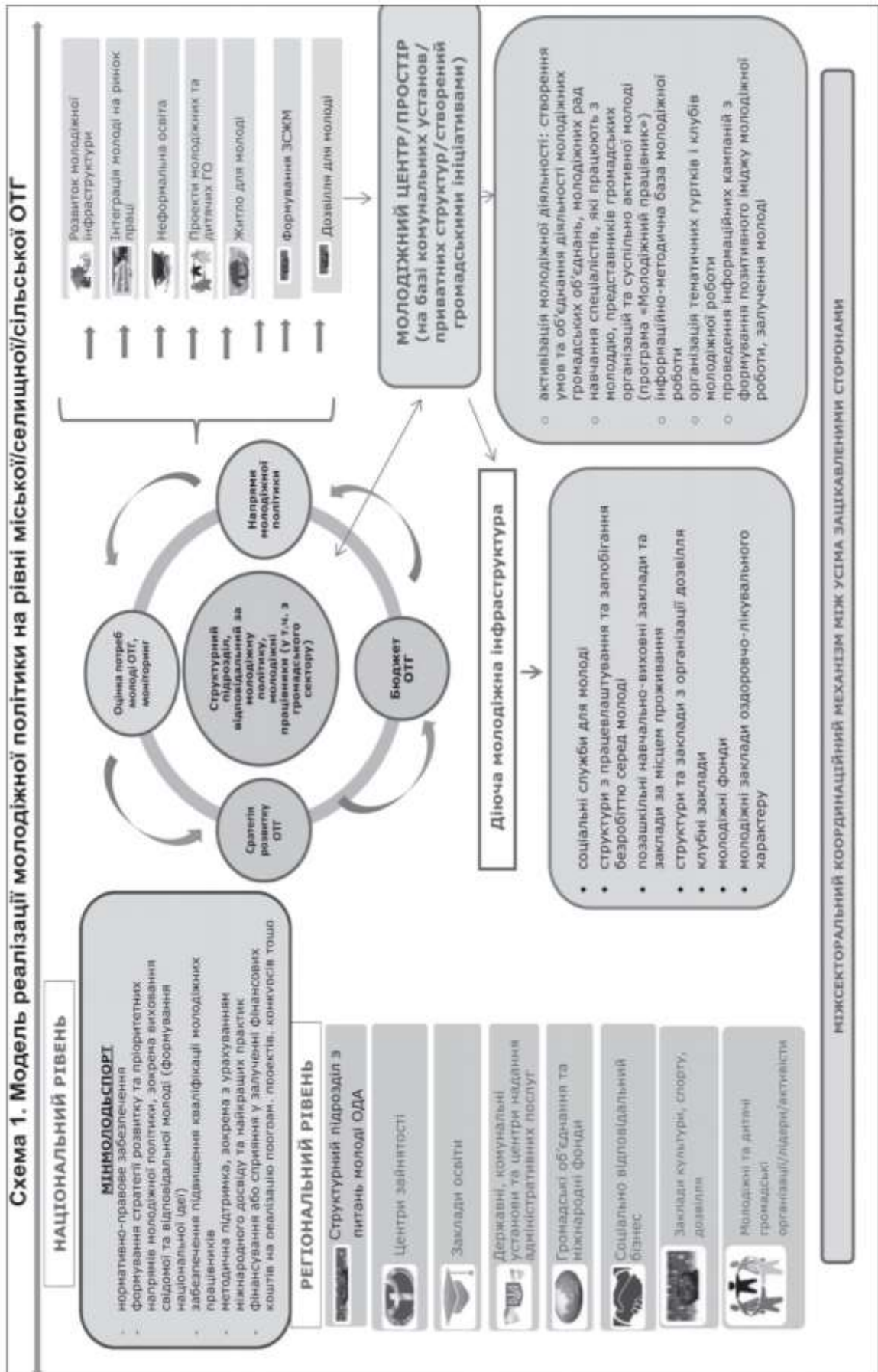
		цілісної системи зі складною внутрішньою структурою, що відповідає різним сферам життєдіяльності молоді [121].
С. Цибіна	«Витоки та еволюція ідеологічних засад молодіжної політики в сучасній Україні»	молодіжну політику досліджено як різновид соціальної політики, що регулює питання існування, функціонування та розвитку молоді у суспільстві [207].
Н. Юрій	«Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: порівняльний аналіз міжнародного і українського досвіду»	молодь як суб'єкт суспільно-політичних відносин, вивчає її субкультуру та розглядає соціалізацію молодих людей саме через їх участь у політичному житті держави. Н.М. Юрій приділяє особливу увагу розкриттю особливостей процесу входження особистості в політичне життя суспільств, що трансформуються й характеризуються розмитістю політичних норм та цінностей, а також визначає політичну соціалізацію як процес розвитку, за допомогою якого люди набувають певних політичних орієнтацій й зразків поведінки, що дають можливість людині поступово ставати не тільки особистістю, а й громадянином; не тільки об'єктом, але й суб'єктом національної політики [219].

А. Баранова	«Державна політика у сфері виховання молоді»	питання, пов'язані з освітою та вихованням дітей і молоді [4]
М. Канавець	«Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України»	сучасний молодіжний рух як суб'єкт формування та реалізації державної політики України [44].
Л. Кривачук	«Реалізація державної молодіжної політики з питань неповнолітніх в Україні (державно-управлінський аспект)»	державно-управлінський аспект процесу реалізації державної молодіжної політики з питань неповнолітніх в Україні. Важливого значення в рамках дослідження автора має теза про необхідність створення Кодексу України про дітей та молодь, як інструменту в межах запровадження дієвого механізму реалізації державної молодіжної політики задля ефективної діяльності інститутів виконавчої влади у даній сфері [53].
О. Кулик	«Особливості управлінської діяльності у сфері молодіжної політики в місті Києві»	питання особливості реалізації державної молодіжної політики в Україні та в м. Київ. Автором на прикладі м. Києва сформовано власний підхід до молодіжної політики та функцій молоді на місцевому, національному і міжнародному рівнях, виокремлено інтегративну
		функцію управлінської діяльності молоді [55].
О. Кулініч	«Механізми взаємодії органів державного управління та громадських організацій в реалізації молодіжної	процеси та механізми взаємодії інститутів держави та громадянського суспільства у сфері

	політики в Україні»	державної молодіжної політики. Автором запропоновано поняття «якість взаємодії органів державного управління та громадських організацій в роботі з молоддю», а також визначено мінімально припустимий, оптимальний та ідеальний рівні якості [57].
Н. Метьолкіна	«Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні»	системний аналіз механізмів державного управління у сфері молодіжної політики України, визначено реальні й специфічні напрями їх модернізації. [71, 72].
В. Омельчук	«Формування державної молодіжної житлової політики в Україні»	регіональні передумови впровадження іпотечних схем з державним субсидуванням молодіжних іпотечних кредитів, складено рейтинг привабливості регіонів України щодо впровадження іпотечних схем, що відображає шляхи вирішення досить актуальної та значущої молодіжної проблеми [104].
В. Орлова	«Формування державної молодіжної політики в Україні»	акцентує увагу на процесі здійснення державної молодіжної політики в умовах утвердження
		соціально-ринкових засад розвитку суспільства, та надає пропозиції до змістовного наповнення Стратегії державної молодіжної політики [107].
І. Парубчак	«Організаційно-правові механізми реалізації державної молодіжної	запропонував сформуванню комплекс взаємодоповнюючих видів

	політики в Україні на регіональному рівні»	головних механізмів реалізації основних завдань молодіжної політики на регіональному рівні – правового, організаційного, фінансового та інформаційного забезпечення [119].
К. Плоский	«Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні»	розглянуто організаційно-правові засади молодіжного громадського руху в процесах державотворення на сучасному етапі в Україні [123].
Є. Савін	«Формування та реалізація державної політики у сфері соціалізації молоді»	концептуальні засади формування й реалізації державної політики у сфері соціалізації молоді в Україні. Ключовими чинниками, які негативно впливають на ефективність молодіжної політики, на думку автора, є недосконале партнерство органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадськості, недостатньо активна позиція органів центральної влади тощо [181].
Р. Сторожук	«Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації»	висвітлює державну молодіжну політику в контексті європейського вибору України [190, 191].
Т. Тарасенко	«Модернізація державного управління соціальним розвитком студентської молоді в Україні у сфері вищої освіти»	організаційні основи оновлення суб'єктної складової, принципів державного управління й утвердження державно-громадського характеру

		управління як концептуальних засад модернізації державного управління соціальним розвитком студентської молоді в Україні у сфері вищої освіти [194].
О. Штанська	«Механізми реалізації державної політики зайнятості молоді: регіональний аспект»	питання зайнятості молоді, її фахової підготовки та працевлаштування [217, 218].
І. Артеменко	«Взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у формуванні й реалізації молодіжної політики»	обґрунтовано актуальну необхідність розширення взаємодії з інститутами громадянського суспільства та обґрунтовано шляхи практичного здійснення теоретичних рекомендацій [3]

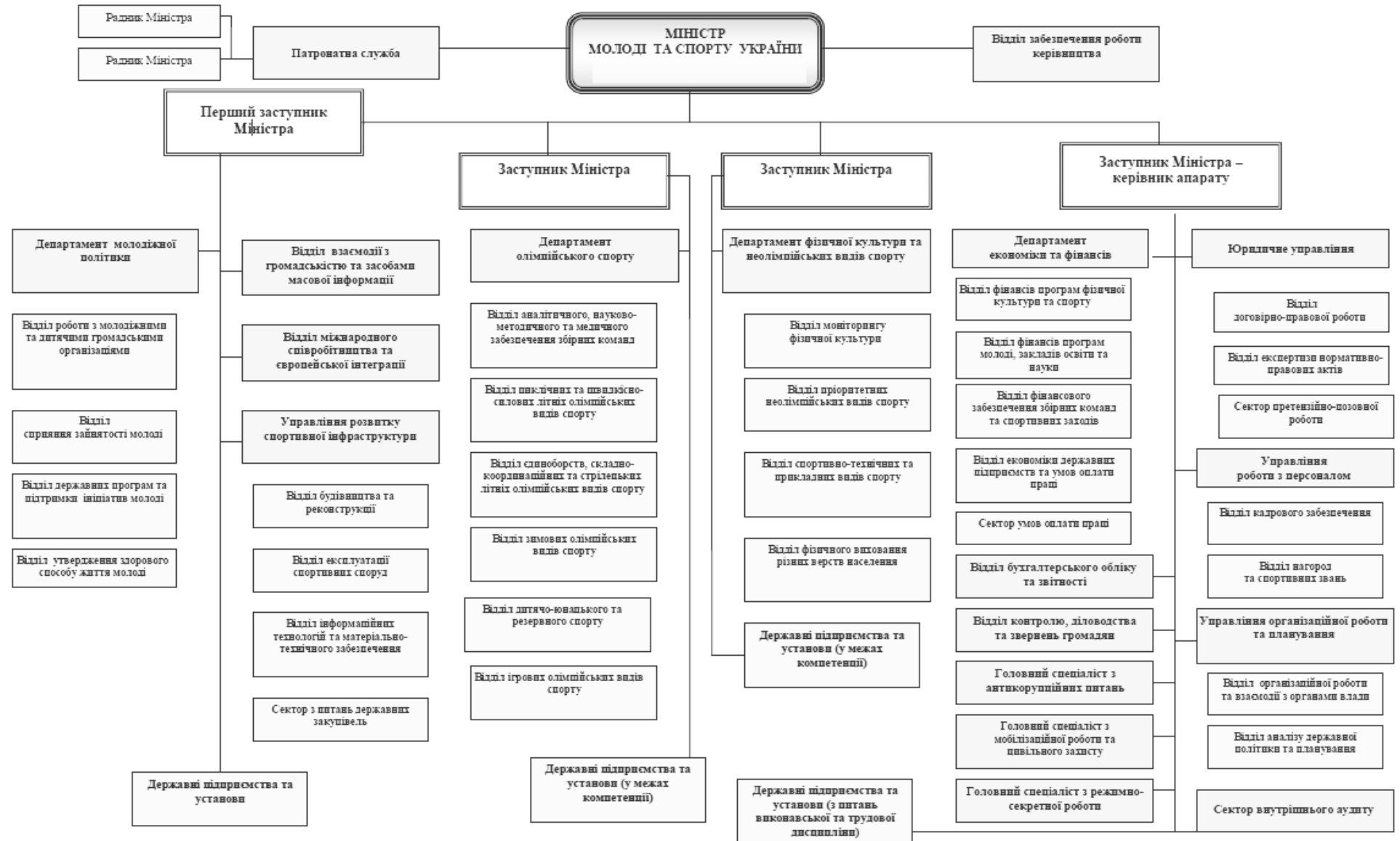

Рис.Г.1. Організаційна структура Міністерства молоді та спорту України станом на 01.11.2014 року [61].

АНКЕТА

Вашій увазі пропонуються питання щодо реалізації молодіжної політики в Україні. При відповіді на ці питання ми цінуємо, перш за все, Вашу думку, як фахівців, які мають практичний досвід роботи в цій сфері.

Кожне питання має уточнення, які допоможуть Вам надати відповіді.

1. Ви є представником: місцевої державної адміністрації (обласна, районна) чи органу місцевого самоврядування (область, місто, село, селище). Підкреслить необхідне .

2. Вкажіть назву Вашого населеного пункту, області _____

3. Ваш досвід роботи у сфері молодіжної політики та з питань спорту:

- до 1 року;
- від 1 до 3 років;
- від 3 до 5 років;
- від 5 до 10 років;
- понад 10 років.

4. Ваша освіта та професійний рівень:

- магістр з державного управління;
- вища освіта уточнити спеціальність) _____;
- інше _____.

5. Яку організаційну структуру, що опікується питаннями молодіжної політики має Ваш орган місцевої влади (позначте потрібне):

- управління;
- відділ;
- сектор;
- інше _____

6. Кількість працівників цього структурного підрозділу _____

7. Чи має Ваш структурний підрозділ у підпорядкуванні (уточніть кількість, назву):

- комунальні установи _____;
- спортивні споруди та об'єкти _____;
- молодіжні центри _____;
- спортивні школи, секції _____;
- інше _____

8. Чи має зазначений Вами структурний підрозділ затверджену відповідну молодіжну Програму? ТАК НІ

9. Чи існує взаємозв'язок Вашої місцевої Програми із:

- відповідними Програмами району, області;
- стратегічним планом розвитку населеного пункту, району, області;
- існує без урахування наведених вище документів.

10. Як фінансується виконання заходів місцевої цільової молодіжної Програми?

- не фінансується;
- фінансується у повному обсязі (зазначте загальний обсяг Програми, тис.грн) _____;
- фінансуються окремі заходи (вкажіть приблизний % від загального обсягу фінансування, які саме напрями профінансовано) _____

11. Чи проходить молодь стажування у Вашому органі місцевої влади? Це окремі випадки або організований щорічний захід? _____

12. Якщо Ваш структурний підрозділ щорічно організує та проводить стажування молоді у Вашому органі місцевої влади, коротко опишіть його результати. Кількість осіб, як довго проводиться ця робота та ін. _____

13. Які нові форми соціальної інтеграції молоді Ви можете ще запропонувати? _____

14. Які нові форми неформальної освіти молоді Ви можете запропонувати? _____

15. Як Ви оцінюєте інституційний зв'язок (робота із органами влади вищого рівня: Міністерством, обласними, районними управліннями) у сфері забезпечення молодіжної політики в Україні? _____

16. Які, на Вашу думку, існують проблемні питання при впровадженні державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях. _____

17. Що треба зробити для вдосконалення Вашої професійної діяльності та підвищення вмотивованості? _____

18. Наведіть приклад(и) цікавого Вам іноземного досвіду реалізації молодіжної політики або Ваш особистий досвід у цій сфері, участь у спільних проектах _____

19. Що, на Вашу думку, треба зробити для вдосконалення державної молодіжної політики в Україні? _____

Дякуємо за співпрацю!

За бажанням просимо оставити контактну інформацію для уточнення даних та забезпечення зворотнього зв'язку.

Наявність спортивних споруд в м. Суми станом на 01.01.2014 р

№ з/п	Перелік спортивних споруд	Станом на 01.01.2013	Станом на 01.01.2014	+/-
1.	Спортивних споруд - усього:	358	358	+
2.	Стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	4	4	
3.	Легкоатлетичні ядра, що не входять до складу стадіонів			
4.	Площинні спортивні споруди - усього :	138	138	
4.1.	у т.ч. - майданчики з тренажерним обладнанням	30	30	
4.2.	- тенісні корти	18	18	
4.3.	- футбольні поля	13	13	
4.4.	- інші майданчики	77	77	+
5.	Із загальної кількості (з рядка 4) з синтетичним покриттям	15	15	
6.	Приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять - усього:	96	96	
6.1.	у т.ч. - з тренажерним обладнанням	47	47	
7.	Спортивні зали площею не менше 162 кв. м	73	73	+
8.	Плавальні басейни - усього :	8	8	
8.1.	у т.ч. – 50 метрові			
8.2.	– 25 метрові	8	8	
8.3.	- інші			
9.	Із загальної кількості (з рядка 8) криті - усього:	8	8	
9.1.	у т.ч. – 50 метрові			
9.2.	– 25 метрові	8	8	
9.3.	- інші			
10.	Стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів	28	28	
11.	Стрілецькі стенди, (круглий, траншейний)			
12.	Біатлонні стрільбища	1	1	
13.	Велотреки - усього :			
13.1.	у т.ч. – криті			
13.2.	- відкриті			
14.	Кінноспортивні бази	1	1	
15.	Споруди зі штучним льодом			
15.1.	з них: - площею 30х60 м			
15.2.	- криті			
16.	Веслувально-спортивні бази	2	2	
17.	Веслувальні канали			
18.	Водноспортивні бази			
19.	Трампліни лижні - усього:			
19.1.	у т.ч. для фрістайлу			
20.	Лижні бази на 100 пар лиж і більше	6	6	
21.	Аероклуби та авіаційно-спортивні клуби			

Основні відмінності між формальною та неформальною освітою [217,
с. 30 –32]

Формальна освіта	Неформальна освіта
повна зайнятість	часткова зайнятість
у спеціальних шкільних знаннях	в різних місцях
відокремлене від життя	об'єднано з щоденним життям
засноване в першу чергу на письмовому матеріалі	дуже різноманітне
один тип освіти для всіх дітей	широке розмаїття
обов'язкове	добровільне
субординаційні відносини	відкриті та дружні стосунки
індивідуальна змагальність	колективне розвиток і відпочинок
заздалегідь запланована мета	відкритий фінал
традиціоналізм: адаптація учнів до суспільних цінностей	спрямованість на розвиток
спрямованість на майбутнє: модель «вивчи сьогодні - використовуй завтра»	сфокусованість на сьогоднішньому дні
Вибірковість	можливість вступу для кожного
обмеженість у часі, кінцевість	частина навчання, що триває все життя
самостверджуватися система: якість визначається самою системою (професіоналами, а не суспільством)	якість визначається батьками і дітьми
стандартні завдання	можливість вибору для дітей
затверджений навчальний план	особиста включеність
оцінка вчителями	оцінка дітьми
суть: знати і вміти відтворити	суть: значимість
навчання фактам і цифрам	придбання навичок та компетенцій
принцип червоною ручки	принцип заохочення
спрямованість на результат	спрямованість на процес

суворе і серйозне	приємне і ненапружене
регулюється державними запитами	вибір самими дітьми
один учитель на 30 дітей	один викладач на 5 - 15 дітей
у центрі вчитель і школа	у центрі дитина
велика кількість невмотивованих дітей (нудно)	мотивовані в силу добровільного характеру діти (весело)
Дорого	менш дорого
по закінченні видається (соціально значимий диплом)	іноді видається сертифікат
однаково практично у всіх країнах	різниться від міста до міста, від регіону до регіону
мета: виконання навчального плану + високий відсоток успішних учнів	мета: виховання відповідального громадянина
професійно орієнтоване освіта	освіта, орієнтування на розвиток особистості
навчання за допомогою розумової діяльності	навчання через практику, новий вимір
Недемократично	демократично
орієнтація тільки на когнітивний підхід	сукупність підходів
стресова система	система створює запобіжний ефект
вас розвивають	ви розвиваєтеся самі
відсутність відмінностей між хлопчиками і дівчатками	кожна дитина визначає свої власні переваги
орієнтація на середній рівень	індивідуальний підхід: від дітей-інвалідів до обдарованих дітей
Поділ	об'єднання
управляється покаранням	управляється цікавістю
Освіта - це повторення правильних відповідей	освіта - це пошук відповідей
сувора обов'язкова схема	гнучка система
обмеження + дисципліна + повторення	свобода + самоактуалізація + соціальна трансформація
індивідуальний підхід	зв'язок з родиною
Освіта – послух	Освіта - участь

Інформаційна картка
Організація оздоровлення, відпочинку дітей пільгових категорій в ДП «Молода гвардія» та заміських оздоровчих закладах
Відділ у справах сім'ї, молоді та спорту

	Найменування центру надання адміністративної послуги, в якому здійснюється обслуговування суб'єкта Звернення	Управління «Центр надання адміністративних послуг у м. Суми» Сумської міської ради
1.	Місцезнаходження Центру надання адміністративної послуги	м. Суми, вул. Петропавлівська, 79. 1-й поверх
2.	Інформація щодо режиму роботи «Центру надання адміністративних послуг» Інформація щодо графіку роботи представника відділу у справах сім'ї, молоді та спорту в Центрі надання адміністративних послуг м. Суми	Понеділок, середа: з 08.00 до 17.15 Вівторок, четвер: з 08.00 до 20.00 П'ятниця: з 08.00 до 16.00 Субота з 08.00 до 14.00 (за виключенням державних свят) Вівторок з 8.00 до 12.00 П'ятниця з 8.00 до 12.00 (за виключенням державних свят)
3.	Телефон/факс (довідки), адреса електронної пошти та веб-сайт Центру надання адміністративної послуги Телефон/факс (довідки), адреса електронної пошти та веб-сайт представника відділу у справах сім'ї, молоді та спорту Сумської міської ради в Центрі надання адміністративних послуг м. Суми	Тел.: +38 (0542) 700-575 Адреса електронної пошти: e-office@meria.sumy.ua http://www.meria.sumy.ua Адреса: м. Суми вул. Харківська, 35, тел:635641 Адреса електронної пошти: molod_sport@ukr.net
Нормативні акти, якими регламентується надання адміністративної послуги		
4.	Закони України	Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей від 04.09.2008 року № 375-VI»
5.	Акти Кабінету Міністрів України	Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2011р. № 227 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для організації оздоровлення і відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, в дитячому центрі «Молода гвардія» (зі змінами)
6.	Акти центральних органів виконавчої влади	Наказів Міністерства соціальної політики України від 20.03.2012 № 153 «Про затвердження Положення про порядок направлення дітей для оздоровлення та відпочинку до державного підприємства «Український дитячий центр «Молода гвардія» за рахунок бюджетних коштів, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12.04.2012 за № 553/208-66, від 22.08.2013 № 523

7.	Акти місцевих органів виконавчої влади/ органів місцевого самоврядування	
Умови отримання адміністративної послуги		
8.	Підстава для одержання адміністративної послуги	Відповідно до закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», підставою для організації оздоровлення дітей в ДЦ «Молода гвардія» та заміських оздоровчих закладах є пільгова категорія дитини.
9.	Вичерпний перелік документів, необхідних для отримання адміністративної послуги, а також вимоги до них	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заява від батьків, опікуна (піклувальника). 2. Реєстраційний номер облікової картки платника податку – дитини (копію). 3. Свідоцтво про народження (2 копії). 4. Довідка з місця проживання (оригінал + копія). 5. Довідка з місця навчання дитини про те, що дитина в поточному році не забезпечувалась путівкою до дитячого оздоровчого закладу за кошти державного та місцевого бюджетів (не враховуючи пришкільні. Профільні табори, табори праці та відпочинку) (оригінал + копія). 6. Посвідчення багатодітної родини. (2 копії) 7. Довідка по одержання допомоги по малозабезпеченості (оригінал + копія). 8. Довідка, яка підтверджує перебування дитини на диспансерному обліку (за відсутністю медичних протипоказань до перебування в оздоровчому закладі) (оригінал + копія). 9. Клопотання керівного органу про надання путівки
		<ol style="list-style-type: none"> талановитій дитині, творчому колективу або спортивній команді(оригінал + копія). 10. Ксерокопія відповідного посвідчення, диплома, грамоти або іншого документа що підтверджує відповідні досягнення лауреата, дипломата, переможця олімпіади, конкурсу, фестивалю, спортивного змагання міжнародного, всеукраїнського, обласного та міського рівнів (1-3 особисте або командне місце), отримані упродовж останніх 3-х років (2 копії). 11. Свідоцтво про смерть обох батьків, копія рішення суду або органу опіки і піклування про позбавлення батьківського піклування або призначення опікуна(2 копії). 12. Рішення суду або органу опіки та піклування (2 копії). 13. Діти-інваліди за відсутністю медичних протипоказань та здатних до самообслуговування (посвідчення дитини –інваліда 2 копії).

Закінчення Додатку М

10.	Порядок та спосіб подання документів, необхідних для отримання адміністративної послуги	Звернення до спеціаліста відділу, адміністратора центру
11.	Платність (безоплатність) надання адміністративної послуги	Безоплатно
	у разі платності:	
11.1.	Нормативно-правові акти, на підставі яких стягується плата	-
11.2.	Розмір та порядок внесення плати (адміністративного збору) за платну адміністративну послугу	-
11.3.	Розрахунковий рахунок для внесення плати	-
12.	Строк надання адміністративної послуги	Протягом року.
13.	Перелік підстав для відмови у наданні адміністративної послуги	1. Дитина зареєстрована у іншому місті. 2. Дитина в поточному році була забезпечена путівкою до дитячого оздоровчого закладу за кошти державного та місцевого бюджету. 3. При прийомі документів (копій) відсутні оригінали.
14.	Результат надання адміністративної послуги	Отримання путівки до дитячого оздоровчого закладу.
15.	Способи отримання відповіді (результату)	Особисто
16.	Примітка	Копії звіряються з оригіналами.